

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

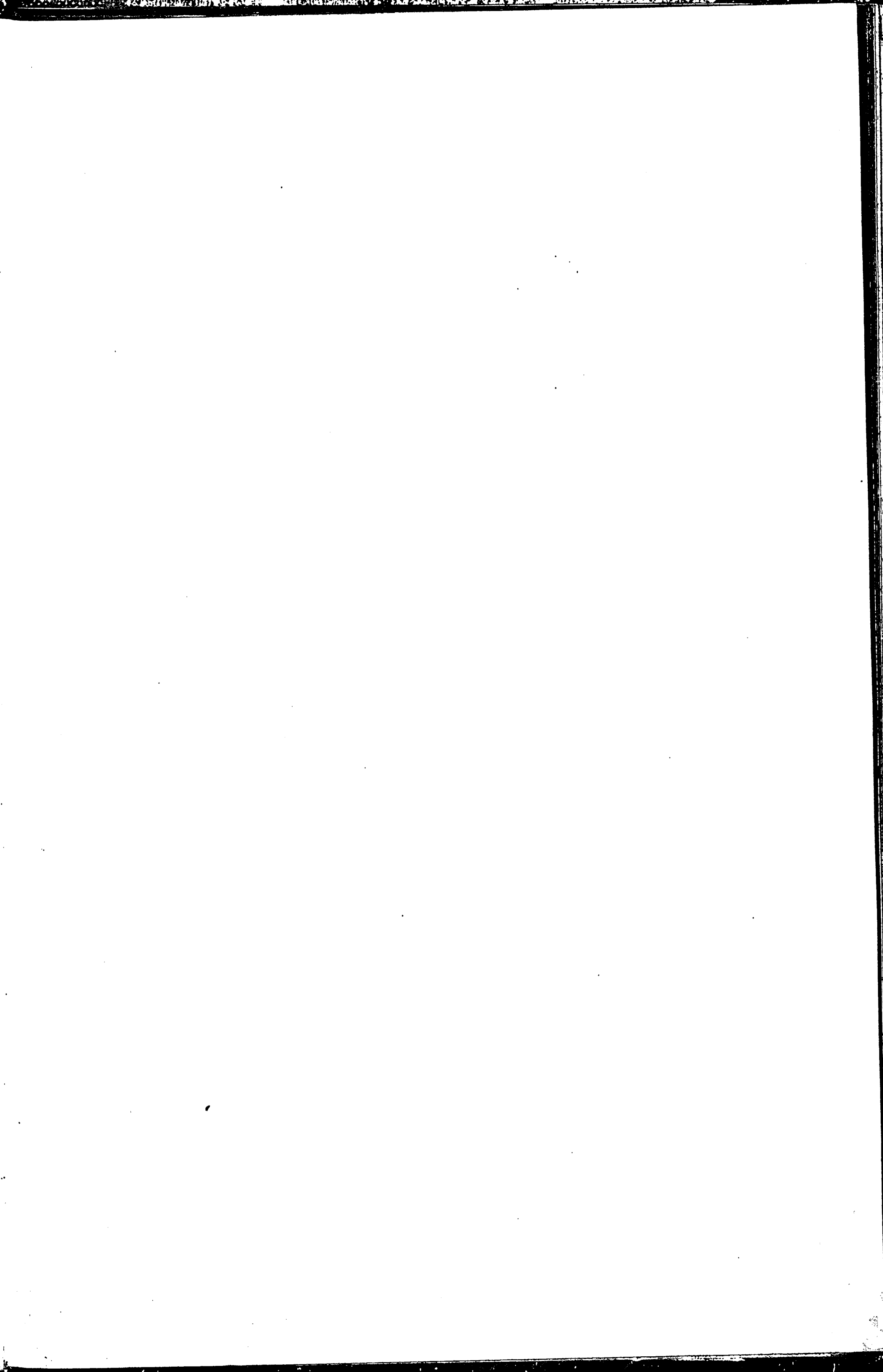
Forfatter(e) Author(s):	sammenskrevet ved Friderichshaabs Colonie i Grønland Anno 1752 af Lars Dalager ; med Indledning ved Louis Bobé.
Titel Title:	<u>Grønlandske Relationer: indeholdende Grønlændernes Liv og Levnet deres Skikke og Vedtægter samt Temperament og...</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	København : i Kommission hos G. E. C. Gad, 1915
Fysiske størrelse Physical extent:	XIV, 93 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

DET GRØNLANDSKE SELSKABS SKRIFTER II.

GRØNLANDSKE RELATIONER:

INDEHOLDENDE

GRØNLÆNDERNES LIV OG LEVNET

DERES SKIKKE OG VEDTÆGTER SAMT TEMPERA-
MENT OG SUPERSTITIONER TILLIGE NOGLE
KORTE REFLECTIONER OVER MISSIONEN

SAMMENSKREVET VED

FRIDERICHSHAABS COLONIE I GRØNLAND
ANNO 1752

AF

LARS DALAGER

KIØBMAND

MED INDLEDNING VED

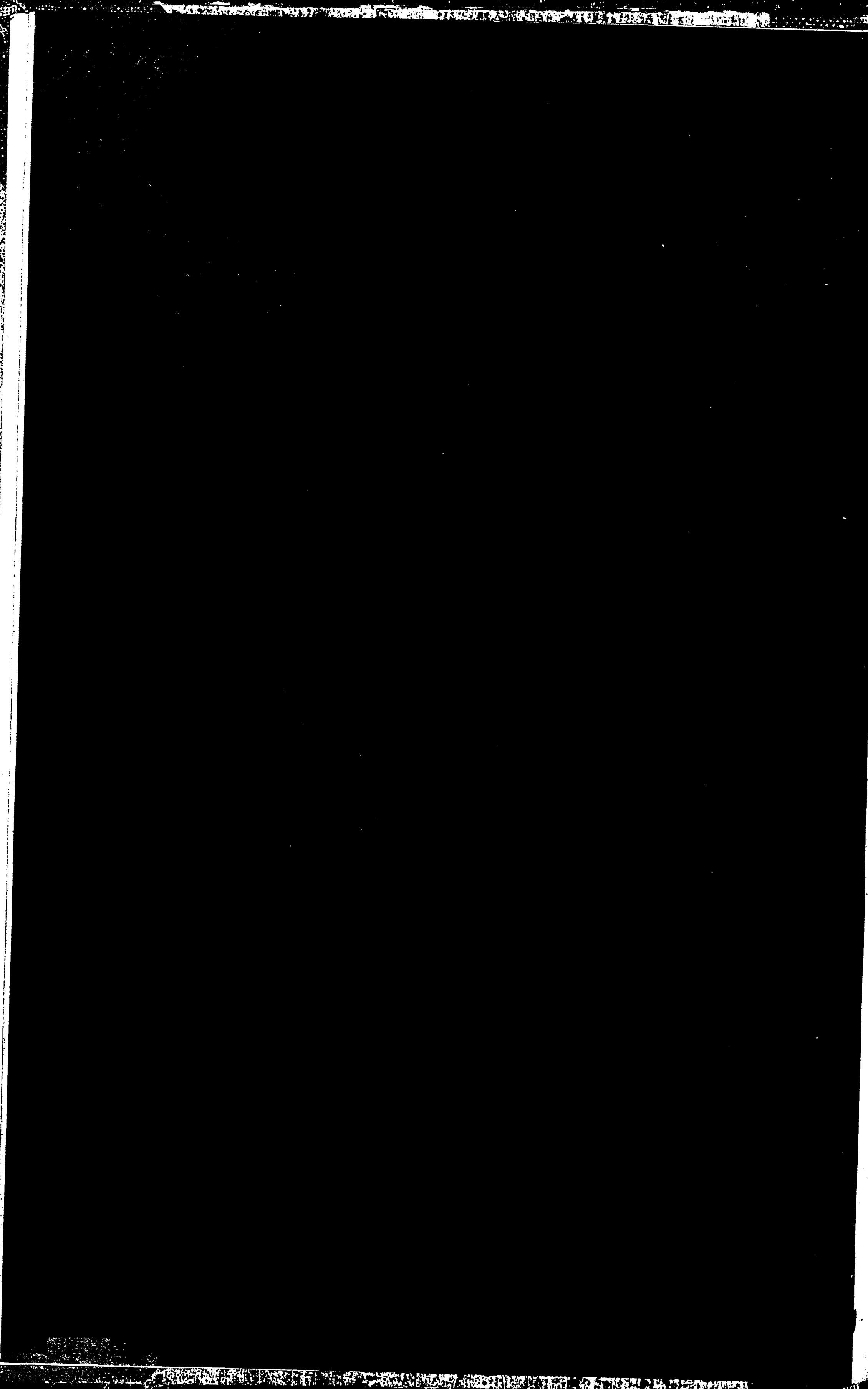
LOUIS BOBÉ

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD

MCMXV

DET GRØNLANDSKE SELSKABS SKRIFTER II.

GRØNLANDSKE RELATIONER:

INDEHOLDENDE

GRØNLÆNDERNES LIV OG LEVNET

DERES SKIKKE OG VEDTÆGTER

SAMT

TEMPERAMENT OG SUPERSTITIONER

TILLIGE

NOGLE KORTE REFLECTIONER OVER MISSIONEN

SAMMENSKEVET

VED FRIDERICHSHAABS COLONIE I GRØNLAND

ANNO 1752

AF

LARS DALAGER

KIØBMAND

MED INDLEDNING VED

LOUIS BOBÉ

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD

MCMXV

8707

DIREKTIONEN FOR JULIUS SKRIKES
STIFTELSE har ved en Bevilling mu-
: liggjort Udgivelsen af nærværende Skrift. : : :

DET HOFFENBERGSKE ETABL. KJØBENHAVN.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
KØBENHAVN

1968. K. 591

SLÆGTEN DALAGER har uden Tvivl taget Navn af Dalager Gaard i Borris Sogn, Ringkøbing Amt.

Dens ældste kendte Stamfader Jens Laursen eller Larsen (Dalager), født o. 1670, stod i atten Aar ved Hestgarden og tjente derefter Oversekretær Møinichen, indtil han 1725 fik Stillingen som Toldbetjent og Visitør ved Dragsminde, Rødbys Udhavn¹⁾. 1727 blev han Strandrider ved Gaabense og Guldborg paa Falster og døde i dette Embede 1742²⁾.

Dalagers Hustru Anna Goe (f. 11. Juni 1688) var barnefødt paa Sødringholm, tilhørende Grev Ditlev Rantzau. Hun var Datter af Foged Hans Goe og Kirsten Nielsdatter; hendes Broder var den rige københavnske Fribrygger Peter Goe, der anlagde og i en Aarrække ejede Gaarden Hummeltofte ved Frederiksdal³⁾. Efter Mandens Død tog hun Bolig i den hende tilhørende Gaard i Rødby⁴⁾. Samme Aar, hendes Mand døde, ægtede deres Datter Maren Jakob Severin, der 1734—49 havde Grønlands Handel og Mission i Entreprise.

Ikke længe efter Brylluppet flyttede Anna Dalager, en endnu rask og rørig Kone, til Jylland for at hjælpe Datteren med at styre den store Husstand paa Herregaarden Dronninglund, som Svigersønnen havde købt. Iøvrigt var Severin paa en endnu ikke oplyst Maade beslægtet med Familien Dalager, som gennem ham blev knyttet til Grønland.

Forfatteren af nærværende Skrift Lars Dalager, ældste Søn af Strandrider Jens Larsen Dalager, fødtes o. 1715. Indtil sit 15. Aar gik han i Almueskolen, hvor han kun lærte Katekismus og lidt Regning og Skrivning af en Degn, der indpodede Børnene, „at Solen dansede paa Himlen hver Paaskemorgen“.

Fra den Tid maatte han, efter sine egne Ord, tjene Brødet ved groft

1) Rentekammerets Bestallingsbog VIII, 151.

2) Rentekammerets kgl. Res. 1727 ³/₄. Rødby ældre Kirkebøger er brændte.

3) Gravskrift o. Anna Dalager f. Goe, Aalborg 1769. Hun døde 30. Marts 1769 paa Dronninglund.

4) Brev fra Anna Dalager 1756 ²³/₂ i Severins Skifteakter (Landsark i Viborg).

og strengt Arbejde, bestaaende i at brase et Sejl, ro en Aare og rode i Beg og Tran. Sin første Uddannelse som Handelsmand i Grønland, hvortil Svogeren bestemte ham, har han antagelig faaet paa den af Severin anlagte Plads ved Hals, der hørte under Dronninglund, og hvor der var indrettet Havn og Losseplads for Grønlandsfarerne samt Tranbrænderi.

Fra 1742 var Dalager ansat i Grønland og er formentlig gaaet med det Skib, der nævnte Aar bragte Byggematerialerne til den af Severin projekterede Koloni, kaldet Frederikshaab, ved Pamiut. Han bestyrede Kolonien i hvert Fald 1746 og hjemgik herfra 1748.

Da den grønlandske Handel 1749 fra Jakob Severin gik over til det almindelige Handelskompagni, antog dette fra 1750 Dalager som Købmand i Frederikshaab ¹⁾.

En Grønlænders Beretning om en Jagttur ind i Landet og Paastand at have set Østerbygdens Fjelde fik Dalager til i Efteraaret 1751 at tiltræde en Vandring ind paa Frederikshaabs Isblink. Ledsaget af fire Grønlændere og en indfødt Pige brød han 2. Sept. op fra den nordlige Arm af Fjorden Tiningnertok (62.º 30'), tæt syd for Isblinken, gik først i nordlig Retning over Land til Tasersuak Sø og i Kajak tværs over denne. I de følgende Dage foretog de Vandringer paa Isen, hvis Jævnhed efter Dalagers Mening overgik de københavnske Gader. Hans Jagttagelser af den stærke Kulde, Udstraalingen fra Indlandsisen fremkalder, er det første kendte Udtryk for dens Karakter. Dalager besteg først en Nunatak og fortsatte næste Dagen indover, hvor han besteg „det øverste Fjeld paa Isblinken“, som han benævner Omertlok, af I. A. D. Jensen antaget for at være identisk med det af ham paa hans bekendte Isvandring 1878 bestegne Fjeld Nasausak, hvilket bestrides af Fridtjof Nansen. Herfra troede han at se de „kablunakiske“ (Nordboernes) Fjelde paa Østkysten,

¹⁾ Kolonien havde i Dalagers Fraværelse været bestyret af Jokum Grønbech, der atter 1750, i April, afleverede den til D. — Grønbech var en Dattersøn af Severins første Hustru Maren Nielsdatter († 1734), der i sit første Ægteskab med Segud Langwagen havde Datteren Anna Maria († 1728, 49 Aar gl.), gift med islandsk Underkøbmand Hans Grønbech († 1728), efterladende to Sønner, Segud Grønbech (f. 1716, 1743 Cand., 1744—46 Missionær i Christianshaab, „ganske uduelig“; 1749 Sognepræst for Tirstrup-Fuglslev, † 1761; viet 12. Marts 1744 i Frue Kirke til Marie Jensdatter Hoff) og Jokum Grønbech, f. 1724, Assistent i Jakobshavn; 1748 ²⁷/₄ Købmand i Frederikshaab, antaget af Missionær Buch 1752 som Kateket i Frederikshaab † her o. 1767 (Sjæll. Reg., 1734, Nr. 282. J. Severins Skifte i Landsark. i Viborg. J. Grønbech, Da Maren Nielsdatter, Jac. Severin, hans Hustrue, hendes Levninger 10. Aug. 1734 til Vor Frue K. bleve ledsagede, Kbhvn. (Trykt Sørgedigt). H. M. Fenger, Hans Egede og den grønll. Miss. 255, 273. Kirkehist. Saml. 5. R. VI, 12. Thorhallesen S. 16. Brev fra A. Buch 1752 ⁸/₂; Miss. Koll. Ark.

III

men som var de af I. A. D. Jensen til Minde om Dalager opkaldte Nunataker.

Dalager er den første Evropæer, der er trængt ind paa Indlandsisen og har efterladt en Beskrivelse af en saadan Vandring¹⁾.

Som Anerkendelse af den Dygtighed, hvormed Dalager havde ophjulpet den ret forsømte Koloni, beskikkede Direktionen ham til Købmand i Godthaab 1754 (6. April). Ogsaa denne i Aarenes Løb hensygnede Handelsplads tiltrængte en virksom og myndig Bestyrer.

Dalagers Forgænger P. Moltzau havde i stærke Ord fremhævet, at et absolut Forbud fra den danske Regerings Side mod al fremmed Handel var nødvendig for Besejlingens Vedligeholdelse. Smughandlerne drog Grønlænderne bort fra Kolonien, særlig blev Hollændernes Dristighed mere og mere utaalelig. Paa Hjemrejsen havde de Aaret i Forvejen tæt under Kolonien røvet en døbt Grønlænder og ført ham med sig; ligeledes havde en Engelskmand udplyndret Grønlænderne paa deres Fangstpladser²⁾. Bygningerne paa Kolonien, særlig Hans Egedes gamle Hus, var saa forfaldne, at det sneede og regnede igennem. Elven rykkede Husene nærmere og nærmere, saa at der tilsidst næppe var 3 Favne Grund uden for dem ufortæret. Alligevel gjaldt det at holde sig til den gamle Plads, da der ved hele Kolonien ellers ikke fandtes nogen fast Grund at bygge paa. For at spare Handelen Penge, udbedrede Dalager de gamle, tykke og varme Mure, reparerede Huset ind- og udvendigt og forsynede det med et solidt Tag, saa at Bygningen næsten kunde siges at være opført fra ny.

Dalagers Forsøg paa at anvende Grønlænderne som Haandværkere faldt uheldig ud. „De halve Grønlændere, dog i Sind og Gemyt hele Grønlændere, som nu fostres ved Kolonien,“ siger han, „vil aldrig blive nyttige Arbejdere.“ Den indfødte Bødker, han havde antaget, var med adskillige andre ved Kolonien bleven opdraget i Ørkesløshed. „Karlen er stor og stærk, men vil sjælden gøre godt, naar han er mæt³⁾.“

Dalagers Maal var at føre Grønlænderne tilbage til deres gamle Hovedernæring, Sælfangsten, og til dens Forbedring foreslog han at prøve Garnfangst, hvad H. Egede allerede 1722 havde tilraadet. For at vænne Grønlænderne af med Rensjagten, der havde udviklet sig til en Sport, saa at

1) Medd. om Grønland I, 47. I. A. D. Jensen, Om Indlandsisen i Grønland, 1888, 24. F. Nansen, Paa Ski over Grønland, 1890, 397.

2) Brev fra P. Moltzau 1753 10/9; fra A. Olsen 1755 20/8 (Grønl. Breve).

3) 1756 5/9; 1758 4/8 (Grønl. Breve).

de drev rundt i Uger, ja Maaneder, med deres slette, gamle Bøsser, uden at opnaa andet end at lemlæste et eller flere Dyr, eller endog at skamskyde sig selv, opkøbte han for Tobak og Lærred, som han ikke førte paa Handelens Regning, ialt et halvt Hundrede af de daarligste Bøsser, som han tilintetgjorde, og udlaaente til Gengæld nogle af Kompagniets gode Rifler til Sælfangst mod en aarlig Afgift. Resultatet var en Merindtægt i det følgende Aars Regnskab af o. 1000 Rdlr. for Spæk. Han overlod et Antal af over 200 magasinerede Rensskind dels til tidligere Pelsjægere dels til fattige Enker og andre til Jagt og Fiskeri udelige Mennesker

Dalagers Syn paa Handelen i Grønland og hans Reformplaner til dens Opkomst fremgaar iøvrigt af hans her meddelte Afhandling. Af hans Ideer bragtes, saa vidt vides, kun en til Virkelighed, nemlig Anlægget af en Loge ved Sydbaj (Gl. Holsteinsborg) og en anden Norden for Jakobshavn (Sa'k'ak, Gl. Ritenbenck).

Paa mange Punkter var Dalager, som det vil ses, en fremskuende Mand med en klar Forstaaelse og et varmt Hjerte for Grønlændernes Tarv. Han hørte ikke til dem, for hvem Grønland kun var et Tilflugtssted efter Livshavari, et Maal for Eventyrlyst og Livsuro, eller et Gennemgangsstadium for behageligere Livsvilkaar, en bedre Stilling herhjemme med Spareskillinger og Pension til de gamle Dage. Han vilde blot have Lov til at leve og dø i Grønland og at virke hen til, at den opvoksende Slægt i Landet opdroges til at blive enten „gode Grønlændere eller nyttige Arbejdsfolk ved Kolonien“.

Dalager var ikke alene en udpræget Praktiker med et lyst Hoved og rappe Hænder. Dels ved Selvstudium og i Omgang med Herrnhuterne havde han lært sig Tysk, sikkert ogsaa Fransk og noget Latin. Paa Baadsrejser i lange Sommerdage og i Mørketiden ved Tranlampens Skin nød han sin Yndlingsforfatter og Aandsfrænde Holberg, Voltaire og Fontenelle og den voluminøse tyske Welt-Historie. At han desværre skadede sig selv ubodeligt ved sit altfor bevægelige og iltre Temperament og en stor Ensidighed, synes at fremgaa af hans mange endnu bevarede Breve. Med fuld Føje kunde han sikkert tillægge sig den Ros, at faa Fremmede havde nydt større Anseelse i Landet end han.

Allerede i Marts 1754 omgikkes han med Tanken at ville ægte en Grønlænderinde, „at jeg,“ som han drastisk udtrykte sig, „herefter meere og meere kunde befries og gandske undertrykke forfængelige Fornemmelser, og tillige med, at gøre mig ret stinkende for min gamle Moder og øvrige Venner, der ellers ventelig endnu vilde plage mig med nye Paamindelser om mit Fædreneland, saa har jeg besluttet, at indlade mig

i Ægteskab med et Grønlandsk Fruentimmer.“ Om han benyttede sig af den af Missionskollegiet givne Tilladelse hertil, vides ikke ¹⁾).

Den usalige Kamp mellem Mission og Handel, Handel og Mission, der har forbitret saamangen Livet deroppe i Koloniens trange Hverdagsliv, midt i Naturens Storhed og Frihed, krævede her atter et Offer. At ville øve Ret og Skel i de endeløse Anker, Klager og Beskyldninger, der snart i 200 Aar har ophobet sig i Handelens og Missionens Arkiver, turde være ligesaa ugørligt som ørkesløst.

Saameget ved man, at Dalager ikke altid har været saa ensidig i sin Uvilje mod Missionærene, som han senere blev det, ret som Degnehaderen i Eventyret. En Aarrække, og endog i Kompagniets Tid, tjente han efter sit eget Udsagn og var i Hus med Missionærene „ganske roligt“. I Frederikshaab arbejdede han sammen med den strenge, koleriske Sylow, der snart skræmmede, snart ophidsede Grønlænderne ved sin taabelige Fordømmelse selv af uskyldig Leg og Lystighed som hedensk og ugudelig ²⁾).

Fejlen laa til Dels fra først af hos Missionskollegiet, der endog efter Kompagniets Overtagelse af Handelen hos Dalager indhentede en Betænkning om Missionen, gaaende ud paa, at Godthaab med Tiden vilde blive overladt til Brødremissionærene. En af Hans Egedes nærmeste Efterfølgere som Missionær ved Godthaab, Christian Drachard (1739—51), Dalagers nære Ven, havde ikke længe efter sin Ankomst til Landet sluttet sig nøje til Herrnhuterne og tilsidst ganske overladt dem Styret af Missionen, saa at Handelen ligefrem foreslog Kollegiet at aftræde den af Hans Egede grundlagte ældste Missionsstation til Brødremenigheden.

Missionskollegiets lunkne Holdning i denne Sag og særlig dens Hensynsløshed overfor den grønlandske Missions Fader vidner baade om Svaghed og Mangel paa Indsigt.

Den jævne, praktiske Mand med sit djærve, ofte stødende Frisprog, følte sig draget til Herrnhutterne, der efter hans Opfattelse „gav deres Midler, Liv og Lemmer, og blev gamle og graa i Landet“, selv tømrede deres Hus og syede deres Klæder, ja endog fik Tid til at hjælpe Handelen med et Par arbejdsvante Hænder. En Modsætning til Brødrene var de danske Missionærer, hvoraf ikke faa var theologiske Kandidater, der lige havde knebet sig gennem Eksamen og som, trygge ved Løftet om bedre Employ i Fædrelandet, gik hjem efter 4—6 Aars Udlændighed, netop som

1) Dalager til Missionskoll. 1754 ¹/₃.

2) Brev fra D. 1761 ¹¹/₈.

de møjsommeligt havde erhvervet saa megen Øvelse i det vanskelige Sprog, at de kunde holde en for Grønlænderne forstaaelig og efter deres Nemme afpasset Prædiken. Særlig ærgrede han sig over „det vidtløftige, grønlandske Korps“, de behøvede, „som drev omkring i Køkkenet, sydede og stegte“.

Dalagers Forkærlighed for Brødremenigheden, hvis Fortjenester han ydede en stærkt overdreven Lov, førte ham sammen med Kateketen i Godthaab Bertel Laersen, og begge vendte sig mod den danske Missionær R. Bruun, hvem Dalager i sine Breve til Handelen og Missionen beskyldte for Herskesyge og Selvraadighed i Forening med hjælpeløs Ukendskab til Sproget, ligesom han sigtede ham for at drive Snighandel. Meningsfællerne ønskede at overtage Missionen i Godthaab, idet Dalager, som skiltede lovlig stærkt med sin grønlandske Sprogfærdighed, tænkte paa at ombytte Handelstjenesten med Missionsgerningen, idet han roste sig af med Held at have prædikeret for Grønlænderne ved Fiskefjorden. Missionskollegiet vilde dog ikke modtage hans Tilbud ¹⁾.

Da Laersen 1757 blev forflyttet til Sukkertoppen, bedredes Forholdet mellem Dalager og Bruun, saa at de endog arbejdede Haand i Haand til Forbedring af den stedlige Missions ydre Kaar. Dalager fremkom med rosende Udtalelser til Missionskollegiet om Bruuns voksende Dygtighed og Kyndighed i det grønlandske Sprog

Mere forbitret blev hans Trætte med Bruuns Efterfølger L. Gregersen. Delingen af en strandet Hvidfisk, ved hvilken Lejlighed Herrnhutterne efter Dalagers Mening var bleven forfordelt, gav den første Anledning. At Dalager selv har lidt under dette Forhold, er utvivlsomt. I Efteraaret 1761 udtalte han af Hensyn til disse Tvistigheder Ønsket om at maatte gaa hjem, men Kompagniet, der nødig vilde miste ham, opfordrede ham, i Haab om, at han var „kommen paa bedre Tanker“, til at blive et Aar endnu ²⁾.

1763 kom Missionær Bjørn som Gregersens Medhjælper til Godthaab og boede et helt Aar under Tag med Dalager, der underviste ham i Sproget. Efter Gregersens Hjemgang opkom der mellem de tidligere Venner Kævlerier, som omsider udartede til aabenlyst Fjendskab. Bjørn fik af Kompagniet Paalæg om at „holde sig rolig og forunde andre det samme“, medens det samtidig blev indskærpet Dalager at holde Fred, da man ellers vilde se sig nødsaget til at hjemkalde ham og ansætte ham i Finmarken.

¹⁾ H. M. Fenger, Hans Egede og den grønl. Mission, 281.

²⁾ Brevkopibog 1762—67 f. 14.

VII

1765 kom den dygtige og nidkære Missionær Egil Thorhallesen til Godthaab for at virke sammen med Bjørn, hvem han ydede Støtte i Kampen mod Dalager. I Vinteren 1766 kom det til aabenbare Haandgribeligheder mellem Dalager og Bjørn, der beskyldte sin Avindsmand for at have udskældt, overfaldet og slaet ham i Proviantboden. Dalager fremførte overfor Handelen en bitter Modklage. Missionskollegiet hævdede ikke sin Stilling, og Kompagniet vilde ikke dømme de stridende Parter imellem, men indsaa dog, at der maatte gøres en Forandring for at forebygge videre Forargelse ¹⁾.

Under 15. April 1767 afskedigedes Lars Dalager som Købmand ved Godthaab²⁾, dog uden Tilkendegivelse af Handelens Mishag overfor hans Adfærd. Hjemkommen til Danmark indgav han til Kompagniet en Redegørelse for sit Arbejde i Grønland, sin nærværende økonomiske Stilling og sine Fremtidsplaner.

Med megen Møje havde han i mange Aar virket for at genrejse Kolonien. Ikke alene ved idelige Forestillinger havde han klarlagt, hvorledes man burde arbejde i Grønland, men ved sit eget Eksempel godtgjort de frugtbringende Virkninger. Grønlændernes Velfærd og Besejlingens Vedligeholdelse stod for ham i første Række. Hans Landsmænd, fornemmelig Missionærene, „bragte Død og Elendighed over Grønlænderne ved at gøre dem til uduelige Mennesker, især ved at anvise dem andre Næringsveje, end de naturlige og oprindelige. Sligt kaldte man i Missions sproget: at arbejde paa Grønlændernes Omvendelse.“

Kun nødtvungent maatte han give Afkald paa Frugterne af 26 Aars Tjeneste i Grønland, fattig og uden Levebrød, som han var. Han forelagde en Plan til at rejse en Handelsloge i Sydgrønland og tilbød at lede Anlægget samt skaffe alt fornødent til Logens Bygning og Indretning, saasom Huse, Telte og Fartøjer, mod en aarlig Godtgørelse af 600 Rdlr. og Indrømmelsen af visse Emolumenter, alt paa egen Risiko. Overhovedet var han tilbøjelig til at tage Tjeneste ved en af Kolonierne, skønt disse Steder var „besatte“ med Missionærer, for hvilke han havde lige saa stor Afsky, som de for ham ³⁾.

Kompagniet mente dog at burde tage det Hensyn til Missionskollegiet ikke mere at sende ham til Grønland, men udnævnte ham 1768, 18. Maj, til Købmand i Vadsø ved Køllefjords og Thanens Handler i Finmarken ⁴⁾.

1) Brevkopibog 1762—67, 65, 123, 193, 274, 346. Brev fra E. Thorhallesen 1767 ^{14/7}. Kirkehist. Saml. 5. R. VI, 312 ff

2) Brevkopibog 1762—67, 373.

3) Brev fra Dalager 1767 ^{11/11} (Grønl. Breve).

4) Finmarkens Brevkopibog 1763—69, A. 375, 728, 733; B. 351, 789.

VIII

Dalagers Virksomhed her blev kun af kort Varighed, idet han allerede 7. Januar 1772 afgik ved Døden af Galdefeber. Han blev begravet i Vadsø Kirke under Forhøjningen ved Koret¹⁾.

Hans overlevende Enke Anna Kjerstine Fuchs, til hvem han var bleven viet 27. Sept. 1770 i Provstens Hus i Vadsø, sad tilbage i smaa Kaar. Boet viste sig ved Opgøret at være insolvent; hun fik af Kompagniet fra 1774 af bevilget en aarlig Pension²⁾.

Man fejler næppe i den Antagelse, at økonomiske Sorger og Græmelse over Miskendelse har forkortet hans Dage.

Lars Dalagers Navn er gaaet over i Litteraturen gennem det af ham udgivne Skrift: Grønlandske Relationer: Indeholdende Grønlændernes Liv og Levnet, Deres Skikke og Vedtægter, Samt Temperament og Superstitioner.

Dalagers Meddelelser er Udbyttet af hans Samliv og Samtaler med Grønlænderne i Frederikshaabs Distrikt i det første Tiaar han, ganske vist med Afbrydelser, var knyttet til Landets sydligste Koloni. De Grønlændere, han her kom i Berøring med, var for største Delen Folk, der paa deres Vej fra Østkysten omkring Kap Farvel slog sig ned og her antog Daaben, af alle Grønlænderne de, der mindst havde haft Samkvem med fremmede, navnlig Hollændere, som kun nødtvungent opsøgte denne for Sejladsen farefulde Kyststrækning. Det var et Held, at netop en Mand som Dalager med sin friske Iagttagelsesevne, sit medfødte Lune i Forbindelse med en udpræget Agtelse for Grønlændernes traditionelle Forestillinger, satte sig til Opgave at skildre disse Folks Sæder og Skikke, Livssæt og Vedtægter, da de endnu var uberørte af Civilisationen.

Dalager betegner sit Skrift som et Supplement til Hans Egedes og hans Sønners Relationer. Hvad man savner hos dem, er netop det, Dalager raader over: et vist pietetsfuldt Syn paa deres primitive Kulturliv og en Anerkendelse af det grønlandske Folks oprindelige Samfundsorden, som Egederne og endmere deres Efterfølgere vilde udslette. Forud for dem havde han en Livshumor, som overhovedet er sjælden herhjemme i Datidens Litteratur med dens Sørgecyresser og Lavrbærlunde. Derfor har den „pudserlige“ Lars, som Grønlænderne kaldte Dalager, med sin stilistiske og sproglige Ubundethed, de kostelige „orthodoxiske“ Fejl, de mange Snærter og Finter, med sit Skælmeri og sin Aabenmundethed vundet mange Venner i Grønlandsinteresserede Kredse, og forhaabentlig

¹⁾ Vadsø Kirkebog efter velvillig Meddelelse af Stiftsarkivet i Throndhjem.

²⁾ Ansøgninger til Postpensionskassen 1774.

IX

vil nærværende Udgave af hans fornøjelige og originale Skrift øge denne Kreds. Alle, der har beskæftiget sig med Eskimofolkets Kulturliv, har gjort rig Brug af hans Iagttagelser, især F. Nansen i sin Bog: „Eskimoliv“.

Dalagers Hovedskrift med dets Hib til Missionen er, betegnende for hans dristige og uforfærdede Væsen, tilegnet Justitsraad Johan Finckenhagen¹⁾, Sekretær i og senere Medlem af Missionskollegiet.

Den vidtløftige, ikke tidligere trykte Tilegnelse fortjener at kendes i dens oprindelige Form. Den lyder saaledes:

Deris Kongelig Mayts. Iustice Raaed

og

Inspecteur ved det Kongelig Waisenhuus

Høyædle og Velbyrdige Hr. Iohan Finckenhagen

Gunstige Herre!

For Deres Høyædelhed indkommer ieg i Underdanighed med hosfølgende ringe Skriffet, hvilket ieg haver tilsammenskrevet udi mine ledige Tiimer afvigte Vinter. Hvad som dertil har givet mig Andledning, er fornemmelig den Mangel paa Erfarenhed om Grønlændernes Naturel og Vedtægter, som jeg har merket hos mine Landsmænd, endogsaa efter at de mange Aar har opholdt sig her i Landet, omendskiøndt denne Praxis uomgiængelig er fornøden for alle og Eenhver, som skal arbeide i Grønland, fornemmelig for dem, der betragtes som Pillere og de ypperligste Reedskeer til at cultivere Nationen, hvilken Roes nogle virckelig fortiener

Henseende til deres redelige Forsætter. Men naar de dog icke grundig er kyndig om Grønlændernes Naturel og Vedtægter, saae kand mand siige, at de bliver med alle deres Prophetier og Tungemaael een lydende Malm og een klingende Bield.

Men for at komme til Sagen og i Underdanighed at tale lidet om Skriffet, da hvad Titulen andgaaer, har ieg opsadt den saaledes: Andhang til Grønlandske Relationer, formeenende, at samme hverken er andstødelig, icke heller for høytravende, besynderlig siden mand kalder enhver nye Tiidende en Skipper Relation, hvorfor Skriffet i saa Fald ingenlunde kand fortæene at kaldes eet Andhang. Hvad dets Indretning videre andgaaer, da har ieg forfattet samme i 3de Afdeelingen, hvoraf det

¹⁾ Johan Finckenhagen, f. o. 1690; 1726 Vicelandsdommer i Sjælland, 1738 Kancelliraad og Sekretær ved Missionskollegiet (til 1771) og Inspektør ved Vajsenhuset, 1755 Sekretær i danske Kancelli og Direktør for Vajsenhuset (—1772); 1746 Justitsraad, 1760 Etatsraad, † 4. April 1778 (Rørdam, Hist. Saml. og Studier IV, 245; A Exner, Efterr. om det kgl. Vajsenhus 1881, 86).

første handler om Grønlændernes Liv og Levnet og udgjør et kort Supplement til de Capitler i den Grønlandske Perlustration, som handler om dend Materie, hvorfore bemeldte Stykke ikkund falder mavert og tørt til at læse. Det 2det handler om Grønlændernes Skikke og Vedtægter, hvoraf jeg dog ikkunds har andført det vigtigste med mine Andmærckninger derover.

Derudi findes adskilligt, som virckelig er værd at lægge et NB. til, særdeeles siden vores Grønlandske Scribentere slet ikke har behaget at melde noget derom i deres udgivne Grønlandske Beretninger, da det dog uden Modsigelse er noget af det artigste og nyttigste i den Grønlandske Historie.

Det 3die handler om Grønlændernes Naturel og Superstitioner samt mine korte Betænckninger over Missionen; samme er icke heller saae ubehagelig at læse, særdeeles for een Fremmed, som agter sig til Grønland. I det Øvrige er det een Blandning af alle haande Ting, hvilcket kommer deraf, at ieg icke ret veed at gjøre Forskiæl paae, enten Grønlændernes Skikke og Vedtægter flyder af deres Naturel eller og at deres Naturel udj Tiidernes Længde, formedelst de overblevne muntlige Traditioner, fra deres første Lovgivere kand være bleven hos dem som een Vane, efftersom det fast icke er at tvile paa, at de jo haver deres Udspring fra eet vittig og lærd Folck, hvilcket mand snarere maatte formode, var fra de gamle Schytier, end fra Americanerne; og det Argument, som mand betiener sig af for at udlede deres Oprindelse fra de sidste, nemlig, at de ere komne Norden fra, er just icke med det krafftigste, men allene beviiser, at om Autor end kand have een god Kundskab i Geographien; men at ieg icke skal gaae for langt bort til Asien, under Nord Polen, og derover forglemme, hvad ieg endnu agter fornøden at melde om, saa vil ieg, hvis det behager Herren, ieg lever, hensette det i Mente indtil een anden Gang.

Høyædle Herre, Skriffet er i det Øvrige icke saaledes skrevet eller indrettet, at det vel for det første kand komme for andre end Deres Høyædelhed, deels saasom derudj findes eet og andet, som rører Missionen og som icke saae ganske frit bør hensludres, hvoraf ieg det vigtigste har indcirculareret med rød Kride i Margen, deels ogsaae for de mange skurrende Expressioner, som findes hist og her, der venteligst vil holdes aldt for dristigt for een Person af min Stand; desforuden er det ogsaae raadt og endnu gandske icke complet, hvilcket ieg har exprimeret ved Krydsmærker. Hertil kommer, at Constructionen icke er saa ordentlig, som

dend burde være, at ieg ikke skal tale om dend slette Stil samt og de mange ortodoxiske Feil, som overaltd indløber, i sær paa de første Arker, samme reiser sig endda ikke egentlig saae meeget af Vandkundighed, som meere af een skiødesløs Vane. Efftersom ieg udj min Barndom indtil mit begyndte 15 Aar icke lærde andet, end den borgerlige Christendoms Kundskab og noget lidet at regne og skrive. Fra den Tiid har ieg nu i fulde 18de Aar maatte fortient mit Brød ved grovt og strengt Arbeide, der meere har bestaaet udj at brase eet Seil og at roe med een Aare end at have nogen Cognoissance til de lærde Jomfruer paa de Thessaliske Bierge og meere vaaret vandt til at rode i Beeg og Tran end udj Bøger, hvorfore de, som kiender mig og veed, at jeg icke kand lægge Adjectivum og Substantivum tilsammen, vil forundre dem, naar de hører, at ieg vil agere Scribent, og venteligen spørge: Er og Saul iblandt Propheterne? ja jeg selv, i hvormeget end Egenkiærlighed hersker hos mig, kand icke andet, end skiælve, naar jeg eftertænker, hvilcken Rædsel vores største og lærdeste Mænd befinder dem udj, naar de holder fore, at der omsider vil blive flere Autores end Mennisker, og sandelig, deres Frygt er icke uden Grund, naar de ingen Betænckning gjør sig over at regne Peruque-Mageren Sr. Drubin¹⁾ blandt vore Tiiders Autores, hvorfore, dersom ieg nød den Lykke, med liige Honeur at komme til at staae i Classe med bemeldte gode Peruque-Mager, vilde jeg dog heller ønske mig med den Danske Minister, der skulde undertegne den Roeskildiske Fred, at ieg icke kunde skrive²⁾. Ney! formedelst saadanne Følger vil ieg sandelig ikke eengang drømme om at være eet saadant Creatur, som mand kalder Autor, men vel at give andre, hvem som lyster, Materialier til videre Udarbeidelse, hvorved Værcket kunde faae een andseeligere Grund at staae paa; og som ieg har hørdt fortelle, at een vis Præst, som har været her i Landet i mange Aar, ville foretage sig at sammensmidde een Samtale

¹⁾ Kilian Drubien, fra 1732 Parykmager i København, drev i Datidens Aviser en herhjemme hidtil ukendt ihærdig Reklame med sin Forretning, i hvilcken Anledning Holberg, der var hans Genbo en Tid, i sine Epistler skriver: „Vi have nu om Stunder Ingen, der forstaar at rekommendere sit Arbejde ved fordelagtige, glimrende og betydende Titler, uden Seigr. Drubin; thi man haver kun at læse hans ugenlige Avertissements udi Aviserne, for at blive overbeviset om, at han er ikke mindre habil Skribent end Parykmager; og er det derfor jeg ikke tager i Betænckning at regne ham blandt vore Tidens Autores“. (Chr. Bruun, Holbergs Epistler II, 154, 389; P. M. Stolpe, Dagspressen i Danmark IV, 1882, 108).

²⁾ Da Joäkim Gersdorf skulde underskrive den ydmygende Fred i Roskilde 26. Febr. 1658, hviskede han til den engelske Underhandler, Meadowe, Neros Ord: Utinam nescirem litteras (Gid jeg ikke kunde skrive).

XII

imellem een Missionair og een Angekok, mens derhos tviler, at hand endnu har lagt Haand paa Arbeidet saae vilde jeg giærne, dersom jeg vidste det, at Hans Velærværdighed icke fortrød derpaa, assistere ham med Materialier dertil, i hvilken Henseende ikkunds meeget løselig har rørt ved de Hindringer, som findes paa Missionens Siide ved at forplante Christi Evangelium iblandt Grønlænderne. Imidlertid vil jeg hos Deres Høyædelhed recommendere mig og mit ringe Skriff, for hvilket ieg især udbeder mig Deres høyeste Gunst til at skille imellem det nyttige og unyttige, som derudj maatte findes. Hvilcken store Bevaagenhed jeg med een Stiltienhed erkiænder, uden at røre ved de sædvanlige Bønner og Lovsange, hvormed enhver Client giærne besegler sit Andliggende. Vil udj Hiertet henleve

Høyædle Herres
Underdanige
Tjæner
Lars Dalager.

Friderichs-Haab d. 1. Maij 1752.

Dalagers Hovedskrift: Grønlandske Relationer, med det vedføjede Udtog af hans Journal fra „Recognoscerings-Turen“ paa Isblinken (Aug.—Sept. 1751), er forfattet i Vinteren og Foraaret 1752.

Af Nedskrifter, dog ikke egenhændige, haves flere i det Kgl. Bibliotheks Samlinger: Ny kgl. Saml. fol. 1294 d (har tilhørt Rasmus Mouritzen, 1759—63), gennemtrukket med grønt Silkebaand og forsejlet med Forfatterens Signet i rødt Lak; Ny kgl. Saml. 4to 1972 c og Thottske Saml. fol. 989. Desuden findes en Afskrift i Kwart, tilhørende Styrelsen for Kolonierne i Grønland.

Journalen fra Isvandringen haves i en Afskrift i Ledreborgske Manuskriptsamling 4to 336.

Betænkningen om den Grønlandske Handel er nedskreven tidligst 1754 — han nævner sin Svoger Severins Død 1753 og det første danske Skib, der kom til Fiskeræset 1754. En Afskrift af denne Afhandling findes vedføjet det førstnævnte Haandskrift (Ny kgl. Saml. 1294 d).

Af Dalagers Afhandlinger fremkom „Betænkning om den grønlandske Handels Fordele og Forhindringer“, i Juliheftet 1757 af den Greve A. G. Moltke tilegnede Oeconomiske Journal, forlagt og trykt af Ludolph Heinrich Lillie, boende i store Fiolstræde i „Den forgyldte Oxe“ — samt i Januarheftet 1758 af Oeconomisk Journal 2. Kapitel af Relationerne, her

under Titlen: Grønlændernes indbyrdes Skraa og Vedtægter. Baade til at oplyse Landets Historie og Omstændigheder, saa og til Negotianternes Nytte. Af en endnu levende og i Landet værende Kiøbmand.

Sidstnævnte Aar antagelig udkom hos Ludolph Heinrich Lillies Enke Grønlandske Relationer: Indeholdende Grønlændernes Liv og Levnet, Deres Skikke og Vedtægter, Samt Temperament og Superstitioner, Tillige nogle korte Reflectioner over Missionen; Sammenskrevet ved Fride-richshaabs Colonie i Grønland, Anno 1752, af Lars Dalager, Kiøbmand, 100 Sider. Hertil er knyttet med særlig Paginering (1—16) og Smudstitel: „Betænkning om den Grønlandske Handels Fordeele og Forhindringer“ — uden Angivelse af Trykkeaaret.

En Tidsgrænse for Udgivelsen sætter den Oplysning, at medens Fortalen til 1. Del af Økonomisk Journal er undertegnet Ludolph Heinrich Lillie 19. Febr. 1757, skyldes Fortalen til 3. Bind, dat. 5. Juni 1758, hans Enke Maren. Herefter kan Dalagers Relationer ikke være udkommet tidligere end 1758; almindeligt angives Aaret urigtigt til 1752.

Naar Dalagers Relationer og Betænkning nu fremkommer i ny Udgave, skyldes det fortrinsvis deres allerede fremhævede Værdi for Kendskabet til det grønlandske Folks intimere Liv, men ogsaa fordi de i Tidens Løb er bleven en litterær Sjældenhed. Tilmed er Originaludgaven skæmmet af et saadant Utal af direkte meningsforstyrrende Trykfejl, at den søger sin Lige i hele den danske Litteratur.

Dalager selv kan umulig have læst Korrekturen, der aabenbart er bleven besørget enten af Mad. Lillies Svend eller en anden med Pen og Blæk ukyndig Person. En Sammenligning med Haandskrifterne viser, at Dalager har havt en Hjælper, der i Manuskriptet har fjernet talrige Fremmedord, som Dalager paa Autodidaktens Vis har ødslet lovligt stærkt med.

Det vedføjede tekstkritiske Tillæg gør Rede for alle vigtigere Afvigelser fra Originaludgaven. Eksempler paa grove Trykfejl ere: conchal for concav, Gabet for Havet, Alker for Ulker, ruineret for renunceret, Ansigtet for oversyet, Bønder for Brødre, Sonden for Snuden, kiærligen for Kiærlingen, Vanhelle for Valhalla, Project for Societet, insperrede for inspirerede, Matrosen for Matroner (S. 61 L. 18); den sidste kuriøse Trykfejl har endog i halvandet Aarhundrede i Litteraturen bidraget til at ned-sætte Grønlænderindernes moralske Omdømme. Ofte er Sætningskonstruktionen sprængt og Meningen derved bleven ganske uklar.

Af de ovennævnte Haandskrifter er i Teksten optaget alle utvivlsomt rigtige Læsemaader, der kunde klargøre Meningen og rette efterviselige

XIV

Trykfejl. Iøvrigt har man, for at bevare Originalens Præg, bibeholdt Satsens Form med de hyppige Udgange, der henleder Tanken paa et Skrift af aforistisk Indhold, men en fuldtud tilfredsstillende og konsekvent Rekonstruktion af Dalagers Tekst vil ikke kunne gennemføres, da det originale Udkast til Skriftet næppe mere findes, og de foreliggende Renskrifter indeholder talrige Fejllæsninger og Misforstaaelser, som ikke er rettede af Forfatteren.

L. B.

DET FØRSTE CAPITEL.

Om Grønlændernes Liv og Levnet.

SAA snart et Barn fødes, da, i Fald Jorde-Moderen er af dets nærmeste Paarørende, er det en almindelig Maade, at hun giver det Navn; hvis der nu er nogen, saasom Mor-Fader, Far-Fader, der ere døde udi en god Alder, blive de gjerne opkaldte; men hvis disse eller andre, efter deres Indbildning, naturlig Viis burde og kunde have levet længere, maa de ikke nævnes, paa det at Vennerne ikke skal sættes i nye Sorg, ved at erindre den Døde.

Dette iagttage ikke de Fleeste af de Danske Colonister, i hvorvel de alletider erindres derom, hvorover de af Grønlænderne ofte med en suur Mine faae saadant Svar: Den er jo død.

Haver en Anden, som daglig er i Nærværelsen, endogsaa paa nogle Miiles Distance, fælles Navn med den Døde, bliver ham gjerne tillagt et andet Navn til en Tid, i Fald den Døde har været af nogen Anseelse.

Heraf flyder dette, at, naar man treffer en saadan Grønlænder, og spørger om hans Navn, veed han ikke, hvad han skal svare, eftersom han ikke er vis paa, hvorledes han herefter skal kaldes; Thi Mangen faaer ved saadan Leylighed et meget prægtigt Navn, ligesom han paa den anden Side ogsaa kand faae et latterligt og hæsligt Navn, og derfor, i begge Henseender, undseer sig at sige hvorledes han kaldes; og har det hændet sig mange Gange, at, naar man har spurt efter en Mands Navn hos andre Grønlændere, man da har faaet to eller tre adskillige Navne at høre.

Mangen en Grønlænder, som kand have giort et stort Mester-Stykke, eller mange berømmelige Gierninger, faaer et prægtigt Navn derfor hos andre, hvilket bruges som et Bi-Navn eller Adels-Character, tillagt til det rette Navn, i hvorvel de hverken selv med Hustrue eller Børn betiene sig deraf; Mange faaer ogsaa, ved nedrige Gierninger og slette Egenskaber unaturlige, urimelige, naragtige, og daarlige Navne derefter. Een Mand her i Qvarteret i min Tid, som var meget for at mynstre og omstøbe andre Folks Navne, blev selv omsider af alle eenstemmigen kaldet Navngiveren.

Haver en Mand to Sønner, nævner han sielden deres Navne, naar han er hos andre, men kalder dem, ældste, næstældste Broder, tredie og fierde, og saa fremdeeles.

En Fader, som har ikkun et maadeligt Navn, bliver ikke gierne af Børnene nævnet, men de sige i den Sted, dem som ere mig nærmest, eller, de jeg opholdes hos, opholder mig ved; Thi det Ord Fader og Moder bliver meget rart brugt af Grønlænderne.

De almindeligste Navne ere gierne tagne efter de Ord, hvormed Lemmerne paa Legemet betegnes; dernæst efter Dyr og Fugle, item Redskaber, som de betiene sig af til deres Næring. Disse Navne gives dem strax, naar de ere komne til Verden, enten ved Jorde-Moderen, som forhen er mældet, eller ogsaa ved en anden ærværdig Kiærling, eftersom Forældrene selv befatte dem sielden dermed. Spørger man nu efter et nyefød Barns Navn, og bemældte Kiærling er i Nærværelsen, træder hun frem, brystende sig som Navngiver; ved saadan Leylighed kand man meget insinuere sig, ved at admirere hendes Skjøn-somhed i at treffe Characteren.

Hvad jeg har skrevet om Navnenes Forvexling, forstaaes kun om Mand-Kiønnet. Thi Qvinde-Kiønnet beholder deres Navne, som de have havt fra Begyndelsen, uden de blive bekiendte for Ukydskhed, da kand de erhverve sig unaturlige og meget heslige Navne, fornemmelig af unge Mandfolk; dog deres eget Kiøn lader det alleene blive derved, at kalde dem, mange Mænds Koner, eller det geile Kiød.

Naar en Grønlænder lader sig døbe, faaer han et bibelsk Navn, og tildeels saadant et, som Grønlænderne ikke saa reent kand udsige, at vi forstaae det. I Anledning heraf tilspurte jeg

engang en vis Missionaire, hvorfor en Grønlænder ikke kunde beholde sit forrige Navn, som kunde være gandske naturlig got: Det lader ilde, svarede han, at en Christen skal nævnes som en Sæl-Hund eller Søe-Fugl; Jeg smilte hertil, og sagde, at der fandtes dog mangen Ravn, Høg, og Krage i vore Lande, som passerede for gode Mennesker. De vankundige Grønlændere meene derfor, at Daaben bestaaer alleene i Navnets Forandring, hvilket jeg med Græmmelse tit og ofte har hørt; naar jeg har mærket et nyt Navn paa en Grønlænder, og spurgt om Autor dertil, er mig svaret: Den og den har saaledes først døbt ham; dog er dette at mærke, at de aldrig skal vige fra den Nye-Døbtes Navn, men udtrykke det saa godt de kand.

Naar Dreng-Børnene et lidet kand begynde at bevæge de spæde Lemmer, gjør Faderen, eller de nærmeste Venner, strax smaa Piile og andre, til deres Næring brugelige Redskaber, hvormed Barnet øver sig paa Brixen, som det ligger paa.

Naar det voxer til og kand løbe ud paa Marken, holder det sig til andre smaa Dreng, hvis daglige Forretning er, at kaste med en Stikke og smaa Steene til et vist Maal, item, at skyde med Bue, etc.

De begynde ogsaa strax, med en Kniv at telle paa en Pind, for at efterabe Piilers Façon.

Og det er merkeligt: At de smaa Børn, som faae Lov til, af Forældrene eller Andre, at bruge skarpe og spidse Knive, meget sielden gjøre sig selv eller Andre Skade dermed.

Naar de blive otte til ti Aar gamle, begynde de at skride til solide Forretninger, og arbeyde paa Søen udi en liden Kajak.

Faderen eller de nærmeste Venner, naar de komme af Søen om Aftenen, eller de ogsaa mellemstunder ikke ere paa Fangst, følge da med dem, for at underviise dem. Siden, naar de have lært noget bedre, følge de deres Cammerater.

Dog sees der alletider til, at de ere i Følge med en Større, paa det den Lille, om han kantrer, kand reyses af den Fuld-komnere; ikke desmindre skeer det tit og ofte, at slig en liden Dreng forstikker sig, ved at have Lyst at roe en anden Steds hen, og derover omkommer, til hans Venners største Hierte-Sorg.

Deres første Forretninger paa Søen ere, at fiske Ulker, og at kaste efter smaa Fugle.

Naar de blive femten eller sexten Aar gamle, øves de til Sæl-Hunde-Fangsten, som det vigtigste, hvoraf de skal søge deres Næring: Da tager Faderen, naar Veyret og Søen nogenlunde er beqvem, den unge Søn med sig paa Havet.

Naar nu Sønnen faaer den første Sæl-Hund, gjør Faderen den Aften et stort Giæstebud, og indbyder Giæsterne alleene paa Sønnens fangede Sæl-Hund, ihvorvel der i det øvrige maa frembæres alt, hvad Huset formaaer.

Giæsterne berømme da den unge Drengs Hurtighed, og rose Kiødet, som noget meere, end almindelig velsmagende. Beenene af Kiødet passes nøye paa, at de blive samlede til eet Sted, og, saa meget som mueligt er, ubrugte; nogle føre dem ud til det Sted, hvor Sæl-Hunden var troffen, og der nedsynke dem til et Tak-Offer for Havet.

Hos nogle er det brugeligt, at de føre den unge Sæl-Hunds-Fanger til en Pige, som man er forsikkret paa, svarer til Navnet, for at lade ham haand-føre hende paa et eget Sted, alt i den Tanke, at det skal tiene ham til stor Lykke.

Een gammel Mand, strax ved Colonien, som oplevede at æde af sin Sønne-Søns først fangede Sæl-Hund, sagde i Giæstebudet: Nu først er jeg ret glad og fornøyet i Verden, fordi jeg er mættet af min Sønne-Søns Jagt; og kunde han sandelig have Aarsag dertil, thi faa Grønlændere have den Lykke at leve saa længe. Hvorom jeg videre paa et andet Sted skal tale.

Jeg haver tilforn sagt, at Faderen følger Sønnen paa Jagt; Saadant holder han stedse paa, for at gjøre ham meere og meere fuldkommen, indtil han bliver omtrent tyve Aar gammel.

Udi disse Aar underviiser han ogsaa Sønnen, at skiære og indrette sine Piile og Baad efter Haande-Lav. Thi har en ung Grønlænder naaet den Alder, er det ham en Skam, at han fremdeeles behøver at underviises og hielpes udi det, som angaaer Næringen; besynderlig, om han begynder tilligemed at gjøre venlige Miner til Pigerne, hos hvilke han gierne da complimenteres saaledes: Hvad vil du? men er han hurtig og beviiser sig at blive en god Forsørger, faaer han behageligt Svar.

Der findes dog, hist og her, en og anden ung Grønlænder, som aldrig vil, eller kand lære, at roe i en Kajak, og derfor ikke er i Stand at forhverve noget; hvorføre en Saadan er yderlig foragtet, og bliver neppe nogen Tid gift.

Pige-Børnene, fra deres Barndom og indtil Fremvæksten af tolv til fiorten Aar, øves almindelig ikke i synderlig Andet, end at dandse, siunge Viser og at sladre. Jeg siger, ikke i synderlig Andet, uden det kand være, at gaae et Ærende for Moderen, som at hendte Vand, o. s. v. Men udi bemældte Alder anviiises de først at sye for dem selv, og siden for andre; dernæst i andet qvindeligt Arbeyde, samt at roe paa Kone-Baaden.

Naar en ung Grønlænder gifter sig, udseer han sig forud en Brud af sin Alder. Thi ulige Alder i Ægteskab foraarsager stor Eftertale; dog kommer det ikke an paa eet, tre eller fire Aar.

Hvorledes med Contracten og Actens Formaliteter tilgaaes, er at læse udi den G. Nat. Hist. Cap. 13. pag. 79. Med Bruden faaer han Intet til Med-Gift.

Pigen selv, hvis hun er noget fornemme, haver foruden dobbelte Klæder, en liden Lampe og en Krum-Kniv, men de Fleeste have ikke det engang. Brudgommen bringer hende til sine Fædres Boelig, hvor han først efter nogle Ugers Forløb forsørger hende med en Kiedel og Lampe samt en Vand-Spand; og ere der mange gifte Folk, som har været sammen i ti og fleere Aar, hvis Boehave ikke bestaaer af andet. Imidlertid sidde de til Huuse hos andre uden nogen slags Vederlag.

Hvis den nye-gifte Mand haver forhen bortlevet nogle Aar udi eenlig Stand som en god Fangere, har han vel noget til Beste. Thi mange gifte sig ikke, førend de blive til 27 eller 28 Aar gamle. Dog er det at merke: at han efter Recessen ikke tillegger sig noget Huus-faderligt Boeskab, men derimod andre courante Vahre, hvor med han nogenlunde kand være i Stand til, at udføre sine Hensigter. Mange nye-gifte Koner blive, ofte efter et halv eller heelt Aars Forløb, bortkastede. Dog mærker man dette fornemlig af de meget tilig gifte Mandfolk, hvis Smag i den Alder falder foranderlig. Processen, han fører med hende, er gandske kort, samme bestaaer derudi, at han retirerer sig fra hende, naar han legger sig, uden at tale et Ord.

Heraf merker hun strax Sigtet, og derfor næstfølgende Morgen gaaer hemmelig sin Vey.

Og paa det han ikke skal faae den Revange, at hun græmmer sig derover, opfører hun sig med meere Distinction og

meere munter end tilforn. Kommer han siden paa det Sted, hvor hun opholder sig, lader hun sig ikkun see et Øyeblik udi sin Puds, ved at foretage et Ærende ind. Mangen ung Kone løber ogsaa selv efter nogen Tids Forløb fra Manden. Og, endskiønt han kand hente hende een og fleere gange tilbage, saa er det dog rart at bringe hende paa billige Tanker, fornemmelig om hun har fattet Had til nogen af de Fruentimmer paa Mandens Side, med hvilke hun var forbunden daglig at omgaaes. Men have Ægtefolk Børn sammen, skeer det sielden at de skilles ad, fornemmelig om det er Dreng-Børn. Thi Faderen bliver ved den Leylighed skilt ved all sin Ret til Barnet. Have de været gift nogle Aar, og have et eller fleere Børn, skilles de aldrig ad, og leve siden bestandig fornøyet med hinanden.

Dog findes der vel een og anden Mand, som imellem giver sin Kone et Par blaa Øyne; andre Steder paa Legemet slaaer han hende vel ikke, ey heller bruger han noget Instrument uden de blotte Hænder, med hvilke han dænger hende i Ansigtet. Andre slaae vel aldrig deres Koner, men derimod, udi Vrede, enten fare bort for een Nats-Tid, eller og slaae noget i tu, som Kiedel eller Lampe. At en' Kone nogensinde slaaer sin Mand, derpaa veed jeg intet Exempel. Resolverer en Mand, at tage anden Kone, hvilket dog ikke gierne skeer, førend udi Middel-Alderen: Da er den rette Kone ikke alle Tider dermed velfornøyet, og kommer derover tit mangel paa Traaden. Dog hænder det sig, at Konen tilskynder Manden til at tage Med-Hustruer.

Eengang spurte jeg en Kone, hvorfor hendes Mand havde taget Med-Hustrue? Jeg bad ham selv derom, svarede hun, eftersom jeg er kied af at føde fleere Børn. Ellers kand man sige, at neppe den tyvende Deel Grønlændere have to Koner, meget rart tre, og sielden fire; dog har jeg kiendt en Mand, som havde elleve.

I det øvrige, jo længere Ægte-Folk leve tilsammen, jo kiærligere foreenes de, og omsider i Alderdommen omgaaes de hverandre, som uskyldige Børn.

Ved denne Leylighed kunde forefalde et vigtigt Spørsmaal: om en Grønlænder, som havde to à tre Koner, forlanger at underviises paa Saligheds Vey, og derpaa at nyde de anordnede

Naade-Midler, hvorledes han i Henseende til sine Koner haver at forholde sig?

Udi Aaret 1745 opholdt sig her ved Colonien, blandt Catechumeners Tal, en Grønlænder, som havde tvende Koner; hos samme Grønlænder var virkelig meget got, men, da der handledes om, at han skulde skille sig af med sin Med-Hustrue, blev han vankelmodig, efterdi han havde tvende Sønner med hende, hvilke han ved den Leylighed ogsaa kom til at miste, og derfor sadlede om, og foer sin Vey.

Over dette havde jeg da med den da værende Missionaire en liden Dispute, men, som de Beviiser han betiente sig af, vare saa meget fattige og svage, gider jeg ikke anført dem.

Et ligelydende Spørgsmaal finder man at være fremsat af de første Tranqvebariske Missionairer, Sal. H. Ziegenbalg og Gründler, som er at finde i den 13. Continuation af deres Journal, pag. 107, hvorpaa man udi Halle har decideret saaledes:

Nach Göttlicher Ordnung soll der Mann nur ein Weib haben, untern mehrern aber ist billig die erste pro legitima zu halten, welche demnach von dem Mann behalten werden muss, wo sie sich selbst nicht scheidet; die übrigen hätte der Mann solenniter zu dimittiren, die Kinder aber zu versorgen, auch, wo ihm möglich, und wo es nöthig, die Mutter, so lange sie ohne Heyrath bleibet, etc. etc.

Hvorvidt det strider imod Guds Anordning, at en Mand har meere end een Kone, er baade for høyt og for dristigt for mig at raisonnere over;

Om samme er ogsaa hist og her at finde disputeret baade pro & contra, men synes endnu at være et Problema. Naar en Mand haver tvende eller fleere Koner, men maa ikkun beholde een af dem, er det vel u-imodsigeligt, at den Første haver Jus; men hvis hun aldrig haver født Børn, og bliver fremdeeles u-frugtsommelig, da derimod Med-Hustruen føder Børn:

Kunde man da ikke, i Følge Naturens Ret, dømme det Ægteskab meest gyldigt, hvor Ægteskabs Hensigt, nemlig Afkoms Forplantelse, var kiendeligst legitimeret.

Til at bestyrke denne Meening, vilde man finde Beviiser nok, saavel hos gamle som nye Skribentere.

Nu hænder det sig iblandt Grønlænderne, hvorpaa jeg kand anføre nogle Exempler, at et Par Folk have levet sammen nogle

Aar bestandig uden Børn, Manden har derfor taget anden Kone, med hvilken han lykkelig har avlet Børn.

Om en saadan Grønlænder kommer nu og lader sig forlyde med at troe Evangelio; men fordi han hører, Loven siger, han maa ikkun have een Kone, bliver Spørsmaalet, hvilken af dem han naturligst skal beholde?

At Grønlænderen siden skulde forsørge sin fraskilte Hustrue med hendes Barn, gaaer ikke an; Thi hun tager aldrig ydermeere nogen Gave af hans Haand. Hendes Venner, hos hvilke hun skulde opholde sig, vilde ogsaa ansee det for en Skam, ligesom de ikke vare i Stand til at give hende det Fornødne.

Og, hvis hun havde ingen Forvandte, maatte hun, som andre Grønlandske Enker og løse Fruentimmer, tiene, og derfor fortiene Føden, hvorum siden videre skal tales.

Iblandt Grønlænderne findes der vel gamle Folk af 70 og 80 Aar, dog ere de langt færre, fornemmelig hvad Mand-Kiønnet angaaer, i vore Lande; Thi de fleeste maa forlade Verden, naar de komme omtrent til 50 Aar.

Qvinde-Kiønnet har derimod bedre Lykke; Thi man finder fast i hver Familie et saadant unyttigt Boeskab; Unyttige kand man kalde dem; Thi, foruden det, at de ere avind-syge og gierrige, som gierne følger Alderdommen, tage de sig fornemmelig intet andet for, end at styrke de Unge udi Over-Troe, at dømme og giennemgaae unge Koners Conduite mod deres Mænd, og i Huusholdnings-Sager.

Mange af dem beflitte sig da ogsaa med saadan Eftertryk paa Hexe-Konsten, at de derudover tit forrykke de største Angekokkers Concepter. Endeel har vel den Lykke at døe udi Agt og Ære, men mange af dem maa ogsaa ende deres Dage ved en ynkelig Massacre.

Jeg har i min Tid frelst tvende, over hvilke var besluttet en haard Døds-Dom, den eene blev dog siden antastet og dødet.

Een af disse gamle Koner gav mig, for min beviiste Veltgierning imod hende, sin Velsignelse, og forsikkrede mig om, at jeg aldrig skulde fattes Fruentimmernes Yndest i Verden.

Jeg mærker heraf, svarede jeg, at du bemænger dig med at spaae, hvilken Kunst tiener ikke til andet, end at forstyrre den almindelige Rolighed, og altsaa kunde dine Efterstræbere have nogen Billighed udi deres Beslutning at døde dig.

De Sygdomme, som ere giængse iblandt Grønlænderne, ere ikke mange, men derimod desto smerteligere, eftersom de der ved piines langsom; samme bestaaer fornemmelig udi Bylder, Udslæt over heele Legemet, som ligner efter Beskrivelsen Spedalskhed, Øyne-Svaghed og Bryst-Svaghed.

Bylder plages de idelig af, hvoraf jeg har seet nogle saa store som en Tallerken, og til hvilke der gaaer meere end eet Aar bort med at læge. Og jeg veed en Mand, som havde en saadan forsmædelig Byld, at der bortgik fire Aar, førend den fuldkommelig blev lægt. Er det et Mandfolk, som faaer en slem Byld, da, saasnart den brykker, gjør han en concav Machine af flættet Straae eller læt Træe, hvorudi han applicerer tvende Remmer, og binder over, paa det Klæderne eller tilfaldende Stød ikke skal irritere Saaret, og derpaa fortsætter sin Fangst.

Jeg har ogsaa kiendt tvende, som formedelst Bylde-Saar ere blevene gandske contracte.

Udslæt over heele Legemet begynder først med en uordentlig Kløe i Kroppen, derpaa brykker det ud med smaa røde Prikker, og endelig formeeres til heslige Saar.

Endeel blive vel igien restituerede, dog efterlader samme en bestandig Blaahed i Huden.

Andre maa plages dermed til deres Døds-Dag.

Ellers treffer denne Svaghed kun meget faa, hvorover Patientten er desto meere undseelig.

Øyne-Svaghed er fornemmelig blandt Mandfolkene gandske epidemisk, udi de tvende Foraars-Maaneder, May og Junii; Thi da skal man neppe finde een iblandt ti, som haver sunde Øyne.

Mange af vores Nation blive ogsaa ved denne Tid incommoderede, i det mindste er det vist, hvad min Person angaaer.

Hertil kunde jeg maaskee nok give en Physisk Raison, men som jeg ikke kand løse samme uden Vitløftighed, og derudover maaskee komme den lærde Hartsoeker alt for nær, er det vel best, jeg tier stille.

Endeel Grønlændere blive saa miserable, at de mange Dage iblandt ikke kand lukke Øynene op, og altsaa ikke forhverve noget. Og endskiønt at denne Svaghed kand være farlig nok, tracterer de den dog med Latter og Foragt.

Udi meere bemeldte Syge practicere de alleene Chirurgen,

som bestaaer derudi: bliver Mennesket mange Dage i Trek berøvet Øynenes Brug, skiere de et Hul over Øynene i Panden, at samme kand bløde vel, hvoraf de strax finde Lindring; Endeel faaer en Blegn eller hviid Prik paa Øyet, samme søge de lettelig med en Naal at afkratse, paa andre bliver Øyet ganske bedekket med en Hinde, hvilken de ogsaa ofte med en Kniv rive lykkelig af. Men afvigte Aar, da en Kone havde saadan Commission paa sin Mands Øye, rystede hun paa Haanden, og derved skar hun saa dybt, at Øyet gik reent ud. Og maa jeg her laane H. Baron Holbergs Ord om Hussiternes General Ziska: At som han ikkun havde eet Øye, blev han ganske blind.

Det var dog en stor Lykke for disse stakkels Folk, at de havde tvende voxne Sønner, som riigelig kunde forsørge dem.

Bryst-Svaghed og Sting ere fornemmelig de Svagheder, som bringer Grønlænderne i Graven; Bryst-Syge kand de gaae med i mange Aar, indtil Slimet bliver omsider saa tykt og overflødigt, at det forstopper Halsen, hvorved de qvæles, eller og, det samler sig under Brystet til et Sting, som endelig med stor Smerte bryder Hiertet itu. Snue ere de idelig plaget af, som kommer af deres Skiødesløshed, da de fra den sterke Varme i Huuset eller Teltet, løbe nøgne uden fore, at forrette et eller andet. Ved Barne-Fødsel veed jeg ikkun eet dødeligt Exempel at fremføre.

DET ANDET CAPITEL.

Om Grønlændernes Skikke og Vedtægter.

ENHVER har Frihed at bygge Huus og Reyse-Telt, hvor han lyster, dog erkjendige de sig gierne, naar de komme paa saadanne Steder, hvor der ere ordentlige og bestandige Indbyggere, om de ere i Veyen. Om Sommeren, naar de føre deres Telter og Bagage med dem, og agte at fæste Stade paa et Sted, hvor andre Grønlændere staae, roe de til Landet meget langsomme; naar de komme nær paa et Bøsse-Skud, holde de stille uden at tale noget.

Tie de paa Landet værende ogsaa stille uden at tale noget, tænke de Kommende at være mindre agtede, og derfor roe bort med største Hurtighed til et øde Sted. Men hvis man paa Landet, som almindelig gierne skeer, gjør disse Complimenter: see her! her er gode Telte-Pladse, god Lager for eders Kone-Baader, kommer og udhviler eder fra Dagens Byrde, legge de efter en liden Overvejelse til Strand-Bredden, hvor man staaer færdig at modtage dem, og assistere med Hielp til Bagagens Opbringelse. Men naar de igien fare bort, hielpe de dem alleene Kone-Baaden i Søen, lade dem selv arbeide med det øvrige, uden saa Skiel den Farende er en meget god Ven, eller nær Forvandte, da han dimitteres med samme Æres Beviisning, som der han blev modtagen, og med saadan Afskeed: Eders Bortfart vil foraarsage hos os en stille Erindring; hvilke Ord meget bevægeligen kand forklares langt anderledes, end naar der siges: Eders Nærværelse var os behagelig, derfor vil vi sørge, nu I fare bort; Thi dette er kun en almindelig Talemaade, ligesom naar Fruentimmeret hos os nøder hinanden til at bie, efterat de have trakt deres Handsker paa.

Ligesom Landet er almindeligt for alle og enhver at fæste Boelig paa, saa er det og udi alt hvad det kand give af sig til Næring. Hvad Landet producerer er fuldkommelig udført i den Grønlandske Naturel-Historie. Naar jeg undtager Væg-Steenen, som Grønlænderne ingenlunde kand undvære til at forarbeide Lamper og Kiedler af, saa ere de øvrige saadanne Poster, hvor udi Grønlænderne finde vel en Slags Recreation, men derimod præjudicere de fleeste mærkelig udi deres ordentlige Næring af Søn, hvorom viidere siden skal tales.

Landet, siger jeg, er til almindelig Nytte og Brug, dog hvor visse Grønlændere have bundet dem til et Sted, hvor der flyde ferske Strømme, som give Lax, og til den Ende giort hist og her Dæmninger og Sluuser, for at samle Fisken, da i fald Fremmede komme, og, for en kort Tid desbedre at profitere af Fiskeriet, skulde forandre Stie-Bordene, hvorpaa var tagen Hævd, foraarsager det stor Fortrydelse, hvilken dog alleene gives tilkiende paa anden og tredie Haand.

Naar nogen af os ved Colonierne kommer med Garn og Vaad, og vil trekke inden for deres opkastede Dæmninger, ere de ogsaa ikke heller dermed vel tilfreds.

Dog kand man fornøye dem med milde Ord og nogle smaa Foræringer.

Den aabne Søe, og hvor den indløber i Bugter og Huller, er almindelig for alle og enhver til at søge deres Næring deraf, og tør derudover ingen lade dem merke med udvortes offentlig Fortrydelse, endskiøndt de indvortes kand græmme dem, som fornærmede, hvortil de kand have Raison, som for Exempel: Strax ved Gothaabs Colonie er et Sund, hvor Sæl-Hundene fornemmelig i September-Maaned med Storm af Sydlige Vinde Flokke-viis stimle ind udi, og som Sundet er langt, nemlig paa en halv Miil, men tilligemed paa visse Steder temmelig engt, og derhos skiller sig udi adskillige smaa Vinkler, saa ere Sæl-Hundene under saadan Leylighed lettelig at fange, naar man besætter Udløbene; Thi som disse Søe-Dyr i det mindste hvert Quarteer skal op at blæse, saa kand Grønlænderne udi denne trange Passage alle Øyeblikke have Leylighed at lange til dem med deres lette Piile. Sæl-Hundene, som ved saadan idelig Tummel blive betrykte og forvildede, skyde dem derover Hovedkuld ind paa Landet, der attaqverer man dem, deels fra Søn

med Kaste-Piile, deels fra Landet, ved Qvindfolk og Børn med Steen og Stager, og som denne Fangst saaledes er af en stor Betydenhed, og tilligemed fornøvelig, da man en eeneste Dag kand udi dette Sund gjøre større Coup, end andre Steder paa Søen en gandske Maaned, saa strømmer derfor Folk did fra alle Kanter, men da det indfalder paa en Tid af Aaret, som minder Grønlænderne at reparere deres Huuse til forestaaende Vinter, og mange kand have en lang Vey hjem, skynde de sig af alle Kræfter, hvilket foraarsager, at de nyttige Regler til almindelig større Fordeel blive overtraadne.

For nogle Aar siden, da jeg opholdt mig ved Gothaab, og dette Fiskerie imidlertid gik for sig, spurdte jeg nogle af Stedets døbte Grønlændere, hvorføre de ikke ogsaa indfandt dem med i Sundet ved dette profitable Fiskerie? Der ere saa mange u-ordentlige Syderlænder (svarede de), som forderve Fangsten; nu, endskiønt jeg gierne tilstaaer, at udi denne Handel en vel indrettet Convention imellem Grønlænderne vil blive vanskelig at introducere til Execution, i Henseende til deres ustadige Temperament, der neppe bindes til nogen Lov, hvorudi deres frie Villie skulde lide mindste Skaar, saa synes mig dog, efterat jeg derom har confereret med Kiøbmanden ved Gothaabs Colonie Mons. Poul Moltzou, at man kunde gjøre Forsøg paa, om ikke Grønlænderne ved grundige Forestillinger kunde vennes til Tid efter anden at iagttage følgende Regel: Paa de Tider, naar Sæl-Hundene efter deres Natur vilde søge ind i Landet og Sundet, maatte ingen Grønlænder udi Gabet gjøre noget Angreb paa dem, førend de vare indkomne over de ængeste Steder, hvor den stærkeste Strøm gaaer, at ikke disse Creaturer udi deres første Entrée, hvor Sundet er breedest, skulde flye og vende tilbage, hvilket man i disse Aaringer har merket, da visse mægtige Grønlændere har sat dem paa de yderste Steder, i Tanke derved at vinde Tiden, og tilføyes meere Fordeel.

Men ved deres u-tidige Attaqve ere mange tusinde Sæl-Hunde echaperede til Søen igien; og som de døbte Grønlændere baade ved Colonien Godthaab, men fornemmelig hos de Mæhriske Brødre, udgiøre et Tal af meer end 70 udrustede Mænd, og hvoraf de fleeste, særdeeles hvad de Mæhriske Brødres døbte Børn og Mandskab angaaer, ere udi Anseelse for-

medelst deres Hurtighed, saa burde disse foregaae andre med et got Exempel.

Og sandeligen, naar Grønlænderne saaledes kunde blive eenige udi denne Entreprise, skulde de selv erfare Nytten og Frugten deraf, ligesom ogsaa Handelen ved Gothaab, formedelst Debiten af deres Spæk, ydermeere vilde komme til at florere.

Det er ellers at merke, at Baals Revier er den ypperligste og beste Egn paa den heele vestre Side af Grønland; thi, naar jeg undtager de største Hval-Fiske, findes der som i et Centro, alt hvad Land og Vand formaaer at yde; man maa tilstaae, at Disco-Bugten og Sønder imod Hukken giver Grønlænderne nok saa overflødig Bug-Fylde, men derimod have de Mangel paa fine og smukke Klæder, samt pyntede og vel forsynede Telte. Hvoraf Grønlænderne udi Baals-Revier alle Tider distingvere dem.

Det er sandt, at Hval- og Hvid-Fiske-Kiød og Spæk, hvoraf Disco-Bugtens Indvaanere have deres største Næring, er en delicat Spiise for dem, iligemaade Klap-Muusen og Hvide-Bjørnen om de Syd, og hvoraf noget sielden indløber udi Baals-Revier.

Saa erstattes dog dette fuldkommelig af andre Producter, hvorpaa man derimod igien har lige saa stor Mangel i ovenbemeldte Qvarteer, og bestaaer af følgende:

Næst Sæl-Hundene (hvilke ere almindelige i det gandske Land) er i Baals-Revier det skønne Helle-Fiskerie merkeligt. De u-hørlige mange Æg om Sommeren, og den Mængde af Alker og Æder-Fugle om Vinteren, men det vigtigste er Rens-Dyrene, for hvilke at faae en-Grønlænder setter alle Ting til Side; Thi udi Kiødet finder han den allerypperligste Smag, og af Skindene gjør han varme og anseelige Klæder, i samme Henseende tiene de ham ogsaa til Senge-Dekkener, og naar han haver overflødig, til Dekke over sit Telt, da han ellers i Mangel heraf til Gang- og Senge-Klæder for Varmes Skyld kunde betiene sig af Hunde-Skind, hvilket alle Synder-Lændingerne maa gjøre. Rens-Dyrene ere altsaa den Hoved-Post, hvorudi Grønlænderne søge deres højeste Gout.

Af disse Dyr meenes der gandske forvist, at udi Baals-Revier skulde findes lige saa mange, som udi det øvrige heele Grønland, og det fornemmelig derfor, at Folk fra alle Kanter

indfinde dem her paa Jagt om Sommeren, besynderlig nu, da de ere blevne saa vel forsynede med Bysser og Krud, men naar de komme ud om Høsten, have de fleeste neppe noget af det sidste Rens-Dyr-Kiød u-fortæret i Maven, hvilket ved idelig Fraadserie daglig gaaer med, ihvormeget de end have kundet faaet.

Deres Lamper, formedelst Mangel af Spæk, have de og forlængst maattet slukke, og som nu Tiden er kort, da Vintren er for Døren, og mange have ti, tyve ja til fyrgetyve Miile hjem, til hvilken Reyse i største Iil at fortsette, de hverken have at bide eller brænde, saa indfalde de med saadan hidsig Graadighed paa nogle faa Dages Tiid, i forberørte Sund, Kaksior-Sortome eller Nepiset-Sundet, for atournere dem til Hiem-Reysen med Kiød og Spæk, og derover forderve denne ypperlige Sæl-Hunde-Fangst for andre, særdeles de, som boe i Nærværelsen, hvilke, saasom de have Tid nok, kunde gaae meere ordentlig til værks, ved at iagttage Sted, Tid og Leylighed, for at gjøre en vigtigere Fangst, og hvorom jeg har meldet i det foregaaende.

Foruden de mange Forandringer til Føde og Klæde for Grønlænderne, hvormed Baals-Revier er forsynet og velsignet frem for noget andet Sted, saa komme hertil de mange skønne Veegsteens Bierge, der findes hist og her, og som ere for Fiinheden og Reenheden vidt og bredt bekiendte.

I forrige Tider vare der visse Familier i Revieret, som gjorde Profession af, at brække og forarbeyde Veegsteen til Kiedler og Lamper, hvilke de debiterede baade til Norden og Synden, nu, siden fast alle og enhver haver Ærinde derind efter Rens-Dyrene, brække de tilligemed Vegsteen, men som de ogsaa formedelst Mangel paa Tid, ere hidsige, saavel i dette, som mange andre Ting, saa smule de ofte saa meget Bierg bort til en Kiedel, hvorfra ellers kunde gøres hundrede.

Her findes ogsaa Agath og rød Farve, men samme kand Grønlænderne ikke føre dem til nogen Nytte.

Agathen, hvoraf noget i disse Aaringer er hjemført, er ved Slibning befunden saa reen og skinnende, at den udi Prægtighed slet intet eftergiver den Orientalske.

Nu, endskiønt man kand sige, at denne Steen er kun en forfængelig Naturens Particul, saa dog, siden Verden har fundet

Behag udi, at gjøre samme til et kostbart Clenodie, saa er det Skade, at endnu ingen hid til Dags er funden, der har forstaaet, eller haft Leylighed til at opsøge den; thi det lidet, man har faaet, er alleene af Grønlænderne, hvilke enten have fundet den løs affalden udi Smule-Steene, eller og med en Stikke affillet een og anden halv løs Smule. Fra en god Ven ved Gothaab, har jeg for kort siden indhentet nogen Efterretning herom, saaledes:

Hvad den røde Agath-Steen angaaer, da findes den virkelige baade blant Smul-Steene, og i det faste Bierg, hvorved er at mærke, at den blant Smul-Steene er ikke saa moden og god, som den anden.

Ligeledes, at hvor der findes nogen i fast Bierg, er det ikke meere, end som kand udgiøre en Haandbreed i en Cirkel, og et halv Qvarteer eller lidet meere dybt paa hver Sted, og saa kand man gaae ti à tyve Skrit og længere, inden man kand finde en saadan Plads igien; ellers er det Sted, hvor jeg har seet samme, temmelig vidtløftig, nemlig, Ryggen af et Field, og hist og her paa er at finde deraf, saaledes som før er meldt.

Men Foden af samme Bierg, som gaaer ned til et Vand, har jeg ikke været ved, hvor der siges er meere og bedre Steen, og derfor ikke kand vide, om der skulde findes nogen Mængde samlet paa et Sted, eller den skulde være adspreed, ligesom oven paa Bierget; for Europæer er ogsaa Baals-Revier den beste og behageligste Plads i Grønland, da de foruden forberørte Producter, daglig kand have andre smaa Forfriskninger i meere Abondance end noget andet Sted.

Landet i sig selv falder ogsaa noget jevnere og skønnere, og med mindre Snee bedekket end fornemmelig om de Syd. Og som der stedse af det lange Revier, hvis Strekning efter gjorde Gisning Vester fra Havet, til Østen, hvor Iisfieldet støder need, udgiør en Distance af 16 Miile, almindelig blæse sagte Østlige Vinde, da det uden for ved samme Tid, hos Hav-Siden kand være en Storm med Snee-Fog af Norden eller Syden, saa falder Luften der meget lettere og reenere for Sundheden end andre Steder i Landet, hvorfor jeg ogsaa, saa ofte jeg har været der, har indbildet mig, at Forskiællen imellem Friderichshaabs og Gothaabs Luft, var ligesaa kiendelig, som imellem Kiøbenhavns og MontPELLIERS i Frankerige.

Baals Revier er ogsaa som Middel-Puncten paa Landet, naar man regner saavidt det er begrebet, nemlig fra 58 indtil 72 Gr. incl.

Nu ligger Baals Revier, hvorunder Gothaabs Colonie og de Mæhriske Brødrer Kirke staaer, paa 64 Gr. og altsaa er som et Centrum paa Grønlands vestre beboede Side, og i Henseende til de Herligheder, hvormed det er begavet, og hvorom tilforne vidtløftig er meldt, baade kunde og turde være et Tribunal for heele Landet.

Men det er at befrygte, at Grønlænderne, som aldrig bekymre dem førend efter Tiden, hvis de saaledes fremturer, som de paa nogle Aar nu have begyndt, ja vel værre, vil Baals Revier omsider miste dets største Herligheder.

Herpaa at raade Boed, dertil skal baade lang Erfarenhed og god Skønsomhed; thi at udvirke dette ved Parforce-Magten, gaaer ikke an, eftersom denne Nation lader sig sandeligen ikke cultivere ved Svøber, men vel ved kiærlig og fornuftig Omgang og kraftige Erindringer og Overbeviisninger.

Hertil, siger jeg, behøves baade Erfarenhed og Skønsomhed, hvilke de fleeste af os fattes, og veed jeg ingen bedre til saadan Commission (om de ellers den vilde antage) end de Mæhriske Brødre, som ved deres gode Skønsomhed og sagtmodige Omgang kand udrette store Ting, paa hvilket Fundament de ogsaa have erhvervet af Grønlænderne saa stort et Anhang, som vi see dem have, og hvorom videre paa et andet Sted.

Men nu maatte jeg nok spørge, hvor det var jeg slap.

Hvor der kommer Træer og Stokke drivendes fra Søen til Landet, da, hvo det først finder, ham er det tilhørende, omendskiønt det kunde være ved en Forstrand, hvor andre have Huus og Telt.

Finderen, naar han vil beholde sin Ret, er forbunden at velte det Flod-frie op paa Landet.

Er Træet svært, boxerer han det langs, og legger nogle Steen over, paa det de Forbifarende kand see, det ikke er naturligt Viis saaledes opskyllet af Floden; kand det løftes og bæres, reyser Finderen det op til Siden af Klippen, og gjør nogle merkelige Hug deri. Naar vi fare ud for at søge saadant Drive-Brænde, tage vi hvad der er at finde og faae. Hvorved Grønlænderne ofte fortørnes, dog vidner jeg helligen, at, siden jeg

fik Kundskab om denne Artikel i Landets Lov, aldrig at have frataget nogen den mindste Splint, og naar jeg ikke selv har været med, har jeg befaleet mine Folk, ikke at røre noget, som saaledes af Grønlænderne var berget, disse have mange Gange overtraad deres Ordre, hvorfor Grønlænderne have kommet og klaget, og da har jeg enten givet dem Værdie derfor, eller Træet tilbage.

Kaster en Grønlænder med sine lette Piile i en Sæl-Hund eller noget Sæe-Dyr, og det ikke dør, men løber af med Piilen, da, i fald en anden kommer og dræber det med sine Piile, tilhører det dog den første, men hvis han har brugt den ordinaire Harpun, og Linen gaaer i tu, og en anden kommer og treffer, har den første tabt sin Ret, men skyde de begge tillige, og Harpunerne treffe begge, deeles Dyret langs igiennem med Hud og alt.

Naar der ere kun faa Sæl-Hunde, samle Grønlænderne dem, og anstille Parforce-Jagt.

Den som da treffer med den første Piil, beholder kun alleene Hovedet og Halsen, og den største Deel af Indvolden, det øvrige deele de andre Jægere med Hud og Haar.

Men hvis Trangen ikke er for meget stor, og Manden er i nogen Anseelse, beholder han foruden oven anførte, ogsaa Skindet.

Kaste tvende tillige i en Fugl, deele de den tvert igiennem.

Men kaster een i en Fugl, og den slider sig af Piilen, og en anden kommer og treffer den paa nye, beholder han den, som sidst traf.

Findes en død Sælhund med Harpunen udi, da, hvis Eye-ren af den er bekiendt i Nærværelsen, faaer han sin Harpun tilbage, men Finderen beholder Sælhunden. Dræbes en Hvalfisk, da har den, eller de, som var Harpunerere, ikke meere Ret til Flendsningen, end andre, som ikkun vare med for at roe, ja de som vare blot for at skue og see, eller som meere er, gandske fraværende, komme tillige og velte sig ind paa Byttet med samme Ret som de første, og da gaaer det meget uordentlig til, thi deres Graadighed sætter da ald Billighed og Ærbødighed til Side.

Og har jeg endnu aldrig hørt eller seet nogen Hvalfisk at være flendset, uden at endeel enten ere lemlæstede eller i det

mindste sterk blesserede, hvilket kommer af en uforsigtig Hidsighed, da nogle hundrede Mennisker kand ligge paa Fisken, hvoraf enhver gjør sit Beste, og derfor observerer ikke saa nøye, hvor Kniven snitter ind eller hen.

Det er dog merkeligt, at hvem som saaledes rager til Skade, bær derfor aldrig Nag til Giernings-Manden, men anseer det for Vaade.

Kommer nogen til en anden paa Søen, som sidder og fisker, og han kun for Tidsfordriv beder, at maa holde Snøren et Øyeblik, da, hvis en Fisk imidlertid fatter paa Krogen, er den ham tilhørende.

Skyde to tillige i et Dyr paa Landet, og ingen kand med Vished sige, hvis Piil først ramte, da er den Dyret tilhørende, hvis Piil har gjort meest dødeligt Saar eller er nærmest Hiertet, dog nyder den anden Deel af Kiødet.

Skyder nogen først til et Rens-Dyr, og kun lidet blesserer det, og en anden siden skyder det til Døde, da er det den første tilhørende, alligevel om Huden var ikkun et lidet rispet.

Denne Lov, vil vi, som ere Fremmede, ikke vel finde os udi, hvorom der ofte har været disputeret.

Siden Flinter ere nu saa almindelige iblant Grønlænderne, og mange dermed kand skyde til et Dyr, førend det falder, og der decideres udi, hvis Skud haver Rettighed til Dyret, da observeres først, hvordan Skytterne vare posterede, dernest Blesserne paa Dyret, om det deraf kunde være troffen eller ey.

Naar denne Grandskning nu haver sin Rigtighed, sætter man Blesserernes Forhold mod Løbet af Flinterne, hvor store Kugler de have ført, og derefter tildømmes den, som først skiød, Rettigheden.

Men denne Syns og Grandsknings Forretning, kand ikke holdes for noget vist; Thi for det første passer Kuglen ikke alletider saa nøye til Flinten, for det andet, saa gjør den Kugle, som haver størst Force, mindre Hul, end en anden af lige Størrelse med mindre Force, ikke at tale om, at man ved en aaben Blessure i det raa Skind og Kiød, kand ved at spile eller trykke samme, gjøre Øyesynet tvivlraadigt. Denne Casus forefalder meget ofte, hvorudover jeg adskillige gange er blevet ombedet at kiende herudi.

Jeg har da dømt saaledes:

At de, som vare Interessenter af Skuddene, skulde deele Kiødet, og den iblant dem, som kunde legitimere sit Skud at være meest dødeligt, skulde tilhøre Skindet. Det første have de kundet finde sig udi, men det sidste ikke, eftersom det kunde hende sig, at een kunde gjøre mange Skud paa et Dyr, og endelig derfor være vis i Haabet at udmatte og faae det til Bytte, da imidlertid anden og tredie Mand kunde komme og Hierte-skyde det, hvorved den første, som havde det saa godt som i Hænderne, blev skilt ved sin Ret, hvorpaa jeg har svaret, at da dermed maatte forholdes, som hvor man brugte Piile paa Landet eller Vandet, hvor den første Piil beholder Rettigheden, om den henger fast i Huden.

Bygger nogen en Ræve-Fælde, men ikke stiller den op efter nogen Tids Forløb, eller og ikke holder den reen, og en anden kommer og betiener sig deraf med Fordeel, da kand dens første Eyere paastaae Fælden at tilhøre sig, men de Ræve, den anden imidlertid har faaet, beholder han uden Afgift.

Om denne Artikel have været mange smaa Tvistigheder imellem Grønlænderne og os, da vi, efter at have forladt en Fælde, have hørt, Grønlænderne have betient sig af den med Fordeel, og derfor paastaaet de fangede Ræves Skind som Frugt af Odels-Rettigheder.

Laaner en Mand noget til en anden, som Baade, Piile, Fiske-Snøre, eller andet Søe-Redskab, og samme kommer til Skade, enten ved at Sælhunden eller Dyret løber bort med Piilen, eller Fisken trekker Snøret i tu, eller og, at Fisken eller Sælhunden kand gjøre Baaden Skade, da gaaer det alt paa Eyerens Regning, og den Laanende erstatter intet derfor.

Heraf kommer det, at, naar de borge et Piil-Jern hos os, og miste samme udi deres Fangst, vil de ikke vel betale det, forestiller man dem Ubilligheden deraf, betale de noget, dog faaer man neppe dets fulde Værd.

Tager nogen Piil eller Redskab til Laans, Eyeren uafviddende, og det imidlertid kommer til Skade, er den Laanende forbunden at gjøre Eyerens Satisfaction.

Dette indfalder meget sielden, en Grønlænder skal ogsaa trænge hart, førend han vil incommodere en anden om noget til Laans, af Frygt for det skulde komme til Skade. Derimod, om de veed, at vi ere Eyere af noget Slags til deres Næring

tielige Redskaber, overløbe de os daglig, mange blive ogsaa herudi føyede, men som det ofte har hendet sig, at laanede Redskaber ere komne til Skade, har man i Følge vore Love æsket Opreysning. Ved saadan Leylighed har jeg havt adskillige Fortrædeligheder, og mangen gang selv erstattet Skaden, paa det Grønlænderne ikke skulde beskylde os, efter deres Mee-ning, for uretfærdig Omgang.

Men laane andre noget, som bruges til Huus-Fornødenhed paa Landet, som Kiedel, Lampe, Vand-Spand, item Saug, Kniv, eller Øxe, og samme kommer til Skade, da er Laaneren pligtig at fornøye Eyeren enten med lige gode Vahre eller Værdie derfor, hvorvel Eyeren de fleeste gange finder sig fornærmet, og tager Skade for Hiemgiæld.

Kiøber nogen af en anden, og Vahrene ikke staae ham an, kand han endogsaa efter nogle Tidens Forløb lade bringe Vahrene tilbage.

Dette er en lumpen Articul, som man maatte ønske kunde afskaffes. En stor Deel af Grønlænderne selv er ikke vel tilfreds dermed, hvorføre det ogsaa giver Leylighed til Comedie-Processer.

Kiøber nogen af en anden kostbare Ting, som Baade, eller Flinter, og den Kiøbende ikke er i Stand at kand contentere Selgeren for den fordrede Betalning, da gives ham Credit indtil han kand præstere. Men dør Debitor forinden, nævner Creditor aldrig sit Krav.

Dette er en skadelig Articul for Coloniernes Kiøbmænd, som stedse ere forbundne at give Credit, og hvorpaa jeg fornemmelig dette Aar har fristet Prøver, da mange af mine Debitorer ved Døden ere hensovede, og derover bragt mig i en temmelig Labyrinth. Thi paa den ene Side har mødt mig Handelens Forliis, og paa den anden Side Grønlændernes Vedtægter, som holde det for unaturligt at kræve en død Mand, i sær af mig, siden de have den Opinion, at jeg er et Menneske.

Herover har jeg consuleret adskillige fornemme og fornuf-tige Grønlændere, og ladet dem kiende i Sagen. Disse have da raadet mig, strax at legitimere mit Krav, men dog lade (efter deres Talemaade) Mandens Luus først døe i Graven, førend jeg skreed til Execution. Det er at sige, naar Vennerne et lidet har recolligeret dem af deres Sorg. Thi i deres første Sorrigs-

Dage at besvære dem med Regninger, var kun at erindre dem meere om den Dødes Gierninger, og altsaa forøge deres Sorg.

Dette kunde være got nok, hvis Arvingerne siden vilde tilstaae Gielden; men jeg veed af Erfarenhed, at disse søge da alle slags Udflugter, og at skride til Execution vilde ansees som aabenbar Vold, derfor gjorde jeg saadant Forslag, at, naar jeg restituerede dem deres af mig bekomne Vahre, om de da ikke burde gjøre samme imod mig? derpaa vilde ingen have noget at sige, svarede de. Samme har jeg ogsaa gjort, og slet ingen Difficultet merket derved.

Dør en Grønlænder, og efterlader sig Telt og Kone-Baad, da, i Fald der ere Sønner, som ere fuldvoxne og Mands-Lige, tager den førstefødte Søn samme Forlods ud. Det øvrige Løøre deeles efter Gotbefindende imellem Moderen og hendes andre Sønner.

Enken beholder foruden Kiedel og Lampe alle til Klæder tienlige Skind, men ere nogle deraf apterede til Telt eller Kone-Baad, ansees de som Inventarium, og følge samme. Findes der forarbejdede eller uberedte Hvalbarder eller Been, som bruges til deres Materialier, item Piile og andet Redskab, bliver det altsammen til Deeling imellem de øvrige Sønner (NB. om de ere voxne og kand føre sig det til Nytte); men paa de fleeste Steder er almindelig ikke meere at skifte, end hvad den ældste Søn faaer, thi den Afdødes Kajak, Harpuner og Piile, tilligemed hans lille Skrin, hvorudi forvares Knive, Beitler, Boer og smaa Been, hvilket han daglig brugte, bliver sat ved Graven til Forraadnelse, eller efter de igien Levendes daarlige Indbiling, at den Døde deraf skal betiene sig i den anden Verden.

Dog kommer denne Skik nu temmelig af Moden omkring Colonierne, eftersom de see, vi ingen Samvittighed gjøre os over at afplyndre de Dødes Grave, ja ikke eengang deres egne Landsmænd, de døbte Grønlændere.

Herover har jeg havt mange Fortredeligheder, som jeg vidner i Sandhed inderlig har gremmet mig, og dog har maattet vise mig neutral, eftersom de udi lang Tid havde Medhold af det slags Folk, der tog baade Penge og Vidnesbyrd for at gjøre Nationen lyksalig, foregivende at man derved bestrider deres Overtroe, hvorvel man kand sige, at deslige Gierninger ere

lidet bedre, end hvad som formodes af aabenbare Røvere og Stie-Mænd.

Nu omstunder er det ikke rart, at jo Arvingerne ogsaa bytte foranførte Poster, de fleeste bruge det vel ikke selv, men selge det for en billig Priis til andre.

Ere den Afdødes Sønner ikke saa fuldkomne, at de kandournere Kone-Baaden og Teltet med de behøvende Skind, træder den Afdødes Broder frem og tager det (NB. om han ikke selv er forsynet dermed; Thi i saa Fald afstaaer han sin Ret til en anden, saasom ingen Grønlænder haver in duplo af saadanne Eyendeele). Er Farbroder ikke til, da en anden af den Afdødes Venner. Heraf flyder, at mange Sønner blive skilte ved deres Fædrene-Arv.

Ere de nesten fuldvoxne, kand det hende sig, naar de komme til moeden Alder, at de kand faae noget tilbage, i det mindste nogle af Teltets Stænger og Bræder, men hvis de ere smaa, endogsaa ti til tolv Aar, faae de aldrig det mindste igien.

Den, som beholder Teltet eller Kone-Baaden, enten det er den Afdødes Søn, Broder eller nær Forvandt, er forbunden at forsørge Enken med hendes umyndige Børn; Dog, er det en ung Enke, drager hun til sine egne Venner igien, og fører ikke meere med sig ud, end hun førte ind (excepto hendes egne Børn), og kand hun der riimeligere gjøre Tiennester, end hos hendes bortdøde Mands Venner. Thi det er at merke, at alle Enker, hvor stor Velstand de end har siddet udi, blive derefter ikke andet end Tienerinder, ja slettere conditionerede end ordinaire Tienneste-Piger, eftersom disse sidste, naar de ikke finde deres Regning længere at tiene hvor de ere, kand reyse til et andet Sted, og saaledes vel udi een Sommer tiene ti diverse Husbønder, fra den eene Ende i Landet til den anden, dette kand en Enke, som haver smaa Børn, ikke saa lettelig gjøre, men haver en Enke Sønner, og voxne Sønner, kand hun kaldes ret lykkelig; thi alt hvad Sønnerne kand forhverve, derover er hun en souverain Forvalterinde, som ikke fordres til Regnskab derfor, hvilket hun tilforn maatte gjøre, medens hendes Mand levede, og er hendes Myndighed endnu lige saa stor under Sønne-Konen, hvilken, saa længe den gamle Beste-Moder kand røre sig, ikke er andet end en Tilskuerske i Huuset. Og kand man ret ærgre sig over at see, hvorledes den unge Kone med

hendes smaa Børn, skal lade sig nøye med den Portion, som Mutter finder for godt at levere hende, men meest maa man forundre sig over, at Manden, som ellers høyt kand elske sin Kone, anseer saadant med Koldsindighed.

Dog findes der de gifte Sønner, hvilket jeg ofte har hørt, der med god Eftertryk i Rette sætte deres Moder.

Dette er ogsaa den eeneste Herlighed for det Grønlandske Fruentimmer-Kiøn. Thi de Timer i deres Levnet, som skulde være de beste, naar man regner fra den Tid de komme til moeden Alder, ere ikke andet end en Kiede af Kummer, Foragt, Frygt og Fortrædelighed.

I Opvæksten er Forskiellen merkelig, da nogle kand have den Lykke at blive opdragne i formuende Forældres Huuse, hvor de faae baade Opvartning og fuldt op af alle Ting, da andre derimod, som ingen Venner have, (omendskiønt de ikke fattes paa Føden) maa lade dem nøye med elendige og foragtede Klæder, men naar begge blive fuldvoxne, er deres Lykke eens, og haver da den fornemmeste Jomfrue slet ikke noget forud, thi hun arver intet. Hun maa gjøre samme Tienneste hos hendes egne, som Fremmede, ja vel noget meere, eftersom man dristigere befaler hende, og nyder derfor ikke større Løn end den Fremmede, begge ere altsaa lige.

Nu kommer det an paa Skiønhed og Fermetet, som skal formeere deres Credit hos de unge Mandfolk, fattes det, ere de foragtede, og blive aldrig gifte, eftersom der findes nok til at holde Mynstring iblant. Har endeel den Lykke strax at blive gift, maa de leve i bestandig Frygt de første Aar for at blive bortkastede, og da er det extraordinair rart, at de faae nogen Ungkarl meer. Nyde de siden den Fornøjelse at blive gifte, kand det hende sig, de faae en Enke-Mand, men de fleeste maa lade dem enrøllere til anden Kone, hvilket, naar man exciperer, at de ligge ved Mandens Side, er i det øvrige ikke nær saa god Condition, som at være en ordinair Tiennerske. Jeg har her tilforn fortalt, hvorledes den rette, eller første Kone, maa fremdrage mange Aar under et haardt Tyrannie af en myndig Mands-Moder, hertil kommer den bestandige Frygt, de hver eeneste Dag have, at Manden skal omkomme paa Søen, hvilket desværre alt for tit indfalder, og seer man derfor de Grønlandske Koner hver Aften at gaae med et nedslaget Hoved,

naar Manden kand blive et lidet ude over den ordinaire Tid; Endelig blive de Enker, og da skilles de totaliter ved ald deres Herlighed, om de ingen Sønner have, thi da maa de tiene paa nye igien.

Paa Føden lider aldrig nogen Mangel, saa længe den har noget, hos hvilken de opholde sig, men derimod til Klæder, er det ikkun slet bestilt.

Drenge-Børn, som hverken have Forældre eller nær Forvante, blive hos hvem de opdrages, paa beste Maade forsørgede, og kieppes Grønlænderne om, at kunde opsnappe en saadan Dreng; naar han kommer til den Fuldkommenhed, at han kand erhverve noget, bliver han meere anseet for en Herre i Huuset end for en Foster-Dreng eller Tienner, man gjør ham alle de optænkelige Caresser man kand udføre, paa det han ikke i mindste Maader skal faae Aarsag til Misfornøyelse. Naar han kommer til myndige Aar, er man omhyggelig for at udsee ham en smuk Hustru.

Dør imidlertid hans Foster-Fader, og ingen Sønner efterlader sig, eller og Sønner som endnu ere Børn, bliver han den retmessigste og eeneste Arving i Huuset.

Og møder mig her en Historie, som jeg ikke kand forbigaae at fortælle.

Een af dette Colonies døbte Grønlændere forskiød sin første Ungdoms Hustrue, som strax derpaa befandtes frugtsommelig og fødte en Søn, hun blev siden derefter aldrig gift, men har stedse opholdt sig med hendes Søn hos een af hendes Paarørende, indtil hun nu for kort Tid siden ved Døden afgang.

Manden gjorde sig derfor ald Umag, at faae denne sin forlorne Søn tilbage igien, hvorpaa han aldrig torde sætte Prøve, saa længe Moderen levede, og for desbedre at reussere herudi, forlangede han min Assistance, hvortil jeg fandtes gandske villig; da min Handels-Tour faldt der til Stedet, fulgede Manden med, hvor jeg strax ved min Ankomst gjorde Forsøg at mægle imellem Faderen og Sønnen, og dertil betiennede mig af alle de bevægeligste Motiver, jeg kunde udgrunde, hvortil den unge Karl (som nu er To og Tyve Aar gammel) svarede saaledes:

Jeg har vel mange gange hørt min Moder fortælle, at han (pegende paa Manden) var min Fader, men siden han foragtede hende, er han ogsaa bleven mig uværdig, desuden begynde nu

ogsaa disse Folk at blive gamle, hos hvilke min Moder og jeg har nydt meget godt, og som her ingen er, der kand erhverve noget til dem, er det min Skyldighed at forsørge dem i deres Alderdom.

Jeg spurte ham da, hvis de Gamle døde noget snart, om han da ikke vilde begive sig til sin Fader, hvor han kunde have en stor Arv i Vente? efterdi Manden, den døbte Grønlænder, har kun een eeneste Datter.

Men han svarede trodsig: Ney; og indvendte derimod, at alt, hvad hans Foster-Fader eyedede, blev hans, hvorudi han havde meere end nok, og løb saa denne Conference gandske frugtesløs af.

Ved det jeg her har talt om Arv og Rettigheder iblandt de almindelige Grønlændere, forefalder at spørge, hvorledes dermed skal omgaaes hos de Døbte ved Colonierne?

I Vinter, da tvende af vore døbte Mænd ved Døden vare afgangne, og havde efterladt dem gode Grønlandske Midler, har jeg med den her værende Missionair, Hr. Ambrosius Buch, daglig raisonneret herover, hvorvel vi ikke ere blevne eenige, eftersom den gode Mand synes at ville tractere Sagen i Følge vore Love, og saaledes lade Enken og Pige-Børnene nyde Deel med af Boen.

Dette kunde være godt nok, hvis de Grønlandske Effecter vare af samme Bestandighed som vore, som da deres Telt og Kone-Baad er det vigtigste, og af den Beskaffenhed, at det aarlig maa forbedres med nye Skind, om det ellers skal holdes i en ordentlig og balancerende Tilstand, saa flyder heraf, at saadan Bekostning maa skee paa Missionens Regning, item at Enken med de umyndige Børn, til Føde og Klæde, ogsaa maa blive Missionen til Byrde.

Thi saa længe de selv have deslige Eyendeele, kand de ikke opholde dem hos andre, hvor de kunde aftienne noget af Føden, og at Meenigheden gratis skulde rekke dem Haanden, saa længe de kunde tienne, eller have noget at igiengielde deres Underholdning med, strider ikke alleeneste mod det Grønlandske Statuta, men endogsaa imod alle sunde Love.

Herimod gjør Hr. Buch saadan Indvending: At Enken med hendes umyndige Børn hverken skal blive Missionen eller Meenigheden til nogen Byrde, men selge et eller andet mindre

Stykke, for at conservere et større, da det imidlertid kunde hændes, at hende blev proponeret en nye Ægteskabs-Contract, og des hellere, da hun derved kunde bøde noget paa sit Ansigtets Brøstfældighed.

Paa alt dette er intet at sige; men om Madamen ingen Friere faaer, eller og er af den Constitution, formedelst Alder og Skrøbelighed, at hun umueligen kand faae Mand, dog alligevel har Haab om at leve længe, og hvortil hendes Midler ere utilstrekkelige, saa følger jo uforbigiengelig heraf, at hun omsider bliver Missionen til Byrde, eftersom de fleeste da paa den Tid vil trykke dem ved at tage imod hende.

Og siden nu Meenigheden daglig voxer meere og meere til, saa er det ogsaa naturligt, at disse Tilfælde blive meere almindelige, derfor var det at ønske, at, hvis man holder en Reformation herudi billig, der da maatte foreskrives nogenlunde visse Regler at følge, hvilket jeg forud maa have den Ære at sige, ikke alleene vil blive Missionen til nogen Bekostning, men og vil multiplicere Missionairernes Forretninger, eftersom dem vedkommer, at agere Skifte-Forvaltere, Laugværger, Formyndere etc.

Jeg vilde gjerne fremføre mine eenfoldige Tanker, hvorledes de Articler best kunde grundes om Arv og Skifter udi de Grønlandske Meenigheder ved Colonierne. Men som jeg frygter derunder at exponeres Critique, saa overlader jeg denne Commission til andre, hvis Decisioner formeedelst en høyere Ancienne-tet kand holdes vægtigere.

Det er ogsaa meget høyt fornøden, at man vorder betænkt paa nogle Justitz-Regler, hvorefter Laster og Uorden bør at ansees udi bemelte nye Meenigheder; Thi herudi at følge vore Love, gaaer ikke an, da Landets Omstændigheder og Nationens Naturel er langt anderledes.

Dette at sammensmidde til høyere Approbation, var vel ingen bedre skikket til, end Hr. Poul Egede, som uimodsigelig haver den grundigste Grønlandske Erfaring, og skulde det være mig en stor Ære og en herlig Plaiseer, om jeg herudi maatte gaae Hr. Egede til Haande. Maaskee der vel findes de, som herimod vil gjøre Indvendinger, holdende fore, at en forsigtig Ømhed i en nye-plantet Kirke nøye bør iagttages.

Andre vil vel ogsaa synes, den gamle Slentrian falder com-

modere, eftersom deres Interesse ingen foreskrevne Regler kand lide, hvorved egne lovlig indbildte Resolutioner skeede Afbræk, men de første kand man underdanigst forestille, og de andre skyldigst besvare, saaledes:

At endog alle fornuftige Grønlændere, som leve hen i deres naturlige Tilstand, ansee Mord, Hoer og grove Tyverier for saadanne unaturlige Laster, hvilke Deres Høyærværdighed Sl. Biskop Hersleb i een af sine skønne Prædikener siger, at Bødler og Stokke-Knegte bør at straffe. Alle andre Uordener, som indfalde og kand indfalde, derimod kunde gøres lemfældige Love, som efter Grønlændernes Naturel saa milde kunde stilles, at de heller bleve anseete for en grundig Formaning, end et stricte Paabud. Og lad være, at man ikke alletider saa nøye var i Stand at exequere samme, saa fulgte dog den store Nytte heraf, at, siden disse Artikler bleve oversatte paa Landets Sprog, kunde de læses af mange, hvorved de Fornuftige og Retsindige kunde see, hvad de baade vilde og kunde rette dem efter, da de derimod gaae nu som hen i Taage, formedelst een Missionair tracterer Sagen i Dag paa een Maade, een anden i Morgen paa een anden Maade, og derfor lige saa mange Omskiftelser paa Missionairs, saa mange foranderlige Skikke, hvilket bringer Grønlændernes Sind i saadan Confusion, at de derover fatte Tvivl om de allerbetydeligste Sandheders Rigtighed, og hvad for en vigtig Hindring dette haver været i Hoved-Hensigten, kand alle Retskiønnende lettelig hos dem selv overveye.

Og som de fleeste Grønlændere meget vel veed, at vi ved Colonierne have vore Over-Herrer i Fæderne-Landet, for hvilke os bør at gøre Reede for vore Gierninger, saa raisonnere de, ligesom mange hos os, efter det urigtige Ordsprog, nemlig: ligesom Herren er, saa følge og hans Svenne, hvorfor den høye christelige Øvrighed bliver af disse dumme Folk betragtet som vegelsindede Personer, og have endogsaa de Vanvittigste langt ude fra Colonien ofte herudi gjort mig saadanne Objectioner, der have drevet mig Sveden af min Pande, og bragt mig til at stønne.

Videre Forhindringer udi Missionen skal paa et andet Sted indføres, da jeg, for ikke at gøre Digressionen alt for lang, maa nu begive mig til det øvrige af Historien igien.

Naar en Grønlænder bliver syg, pleyes han af ald Formue,

og hvis han ikke (efter deres Talemaade) har naaet Alderens Ende, sender man strax Bud efter den nærmeste og beste Angekok; denne, saa snart han kommer, undersøger Sygdommen, og som han ved idelig Omgang med Patienten, haver en god Praxin, kand han nogenledes raisonnere sig til, om Sygdommen er betydelig eller ikke. Hvis han nu synes, at Naturen kand hielpe sig selv, gjør han ikke andet, end sidder og fortæller Historier, baade det han veed, og det han ikke veed, hvoriblandt han taler om Kasioak og Auatak, der blev angrebet af een ligedan Svaghed, men kom dem nestfølgende Nat saa vel, at de Dagen derpaa kunde fange Sælhunde. Deslige og andre Discourser have ofte en fortreffelig Virkning hos Patienten, og kand man sige, at disse Angekoker herudi imitere andre kloge Doctores, der curere lige saa meget med Snak, som med Piller og Draaber.

Men er Sygdommen betydelig, begynder han med sine Operationer (See den Gr. Nat. Historie Cap. 9. pag. 67) og snakker mindre.

Spørger man ham, hvorledes han befinder den Syge, giver han gierne got Haab; bebreyder man ham siden dette, undskylder han sig med, at han ikke anderledes forstod sin Torngak.

Er Patienten en fornemme og umistelig Mand, og Sygdommen dødelig, drister ingen Angekok sig til at forrette Curen alleene, men sammenkalder i Circumferentzen paa nogle Miile, det heele Facultet.

Disse, som veed og see paa den Syges Tilstand, incommodere ham hverken med Spørsmal eller Operation, men sidde uden for nogen Stund, med meget alvorlige Miiner, og conferere med hinanden; derpaa begynder een af dem at hexe, dog ikke paa den sædvanlige Maade; Thi her slukkes ingen Lampe, ey heller tildækkes noget Vindue, de lade dem ikke heller binde, men i den Sted sidder bemeldte Angekok som henrykket med underlige Ophævelser.

De svare hinanden, uden at gjøre Spørsmal. Ordene, de udstøde, gaaer efter Cadence, undertiden hikke de, ligesom de vilde sige meere, men i den Sted lade de gaae Trommen gandske douce. Heele Talen gaaer ud paa de Afdødes Lyksaligheder i den anden Verden. Saa gaaer det til med store og anseelige Folk, hvorved jeg eengang har været øyensynlig Vidne.

Derimod en Fattig og ringe agtet, samt de fleeste Fruentimmer, maa lade dem nøye med en ordinair Hexe-Mesters, eller Hexes Gøglerie.

For nogle Aar siden blev her strax ved Colonien en fornemme Grønlænders Søn syg til Døden. Faderen, som elskede Sønnen inderlig, anvendte derfor ald Møye og Bekostning, for at kunde redde sin Søns Liv, og derfor lod hente, ja endogsaa fra ti Miile borte, alle de Angekut, som kunde opspørges. Disse trøstede ham allesammen vel, hvorvel Sygdommen dagligdags tog meere og meere Overhaand.

Nu boede her en gammel Angekok nær ved, som lever endnu; bemelte Mand har for sin grundige Lærdom og store Erfaring været vidt og bredt bekiendt, til ham adresserede han sig vel strax i Begyndelsen, som den nærmeste, men han undskyldte sig, at da der nu var saa mange af hans Professions Folk, vilde han efterdags ophøre med at practisere.

Den Syges Fader gjorde derfor endnu et General-Forsøg, da den gamle Angekok endelig lod sig overtale til at følge, hvorvel han udrettede intet andet, end at igiennemhegle de andre Angekuts slette Conduite, og til Slutning forestillede, at den syge Drengs Tid var kommen til at døe, hvorfra ingen kunde frie hannem. Faderen raadførde sig da med ham, om han ikke skulde søge Trøst hos Præsten ved Colonien, hvortil den Gamle med Koldsindighed svarede: Du kand herudi gjøre efter dine Tanker, thi jeg holder fore, at Guds Ord og fornuftige Angekuts Ord ere lige kraftige.

Derpaa kom han til Colonien, men hvorledes den da værende Missionaire tracterede ham, kand jeg ikke til visse sige. Drengen døde ellers nestfølgende Nat; fra den Tid af har denne gamle Angekok gandske renunceret paa Haandværket.

Vel er det sandt, at han endnu ofte holder Collegia Publica, men hans fleeste Theses ere gandske naturlige, og forglemmer han da ikke at forestille de mange uriimelige Indfald, Angekut broderer Konsten med, hvorved Lærdommen kommer i Foragt, og hvorudi denne besynderlige Lære-Fader ingen Uræt haver; Thi intet er almindeligere, end at see unge Mennesker drive Spot med Angekut. Ja dette har i disse sidste Aaringer gaaet saa vidt her omkring Colonien, at de offentlig have antastet dem i deres Embede; saaledes forgangen Vinter, da een

sad og hexede for en talriig Forsamling, og den Scene forekom, at Angekoken skulde flyve under Taget, for at tage imod Torn-gak, springe 2de Brødre op, gribe fat paa hām, og sige: Du sidder jo her endnu paa Gulvet, hvorpaa de kantrede ham ud i Gangen, og sagde videre: Flyv nu, du Løgner, med samt din Dievel, til Helvede.

Denne Hendelse gav Anledning til Historier i lang Tid, da nogle fandt Mishag derudi, holdende fore, at saadant var imod Folke-Retten. Andre derimod raillerede dermed, og forglemte ikke den gamle Angekok at bestyrke det sidste, og sagde han inde i min Stue for meere end en halv Snees Grønlændere, at det kunde været velgiort, hvis de tilligemed havde brekket Halsen i tu paa ham.

Jeg fortalte da ved den Leylighed, at hos os i gamle Dage havde været een og anden, som havde giort Profession af at hexe, men saa snart det var bleven vitterligt, havde de store Herrer ladet saadanne brænde. Hertil sagde den Gamle, da var det ilde, man ikke kunde exeqvare samme Love i Grønland, fornemmelig ved Kierlinger, da han vilde glæde sig, at maatte være den første, der lagde Brændsel til Baalet.

Meerbemeldte Angekok, saasom han de meeste Tider boer gandske nær ved Colonien, kommer daglig til mig; han gider gjerne hørt tale om Gud og hans guddommelige Gierninger, hvilke han alletider admirerer, men derved forbliver det; thi for Resten holder han stivt ved sine egne Principia.

Over alt er hans Levnet exemplarisk, og maa jeg bekiende, at den Grønlandske Erfaring, jeg besidder, har jeg meest erhvervet af Omgang med denne store Mand.

Naar jeg iblant andet har søgt at faae Underretning hos ham, hvorpaa Angekokerne grunde deres Lærdom, svarer han, paa Fædrenes Tradition, som bestaaer i Aabenbaringer.

Spørger jeg ham om Maaden, hvorledes disse Aabenbaringer gives tilkiende, veed han vanskelig at forklare den, dog skal Conclusionen være, at det skeer ved Sympathie af Sielen.

Indvender jeg, og siger, at hver Angekok haver jo een og fleere Aander, som tale med ham, og forkynde ham alle Ting, deels ved en blot Røst, deels ved at paatage sig en slags Gestalt af Mennesker eller Dyr, og i saadan Qvalitet forskaffe Angekoken Skydsfærd til Himmelen og til Afgrunden, svarer

han, sig ikke saadant at kand troe, men holder det for Løgn og Bedragerie, hvorvel; da han i forrige Tider stod i Embedet, indbildte han Got Folk det samme.

Spørger jeg ham, om det er sandt, at en Angekok kand gjøre Mirakler, dertil svarer han ja, og derpaa opregner adskillige, hvoraf nogle ere forunderlige, om man kunde fæste Tro dertil, men de fleeste ere saadanne, som kand gøres uden Hexerie.

Beviiser man dette, og tillige siger, at hans Aabenbaringer ere nok af samme Natur, eftersom jeg ved at frequentere hans Collegium, havde hørt ham sige, den stærke Strøm fra Syden betyder gandske vist haardt Veyr, med megen Driv-Iis, den megen Stille og ikkun liden Regn, som er falden i Sommer, vil gien-gielde os med Snee og stormende Veyr nestfølgende Vinter, item fordi der ere ikkun faa Sælhundede, vil Rødfisken blive overflødige etc.

Saadanne Aabenbaringer, sagde jeg mig og alle skiønnende Mennesker, stedse at være fulde af.

Dette tilstaaer han, men troer derhos, at vi ere Angekoker, endskiønt vi ikke selv veed det, og kunde vi ved at studere flittig, komme til fuldkommen Grad.

Af dette lærer man, at de rette Angekuts Philosophie bestaaer fornemmelig i en naturlig Skiønsomhed, som formedelst idelig Randsagning af Fornuftens Lys frembringer hos dem en overvættes stærk Imagination, som de henføre til Aabenbaringer, hvilket en Colonist-Grønlænder, som er døbt, (der tilforn har været en berømmelig Angekok) testerer, naar han fortæller: at han mange gange har været ligesom uden for sig selv, og i saadan Tilstand er ham forekommet adskillige materielle Skikkelser og Billeder, hvilke, naar han igien har recolligeret sig, have været ham som i en Drøm.

Jeg har ogsaa mange gange merket, naar jeg har været overværende ved Hexerie, at Angekoken strax efter Acten seer gandske forstyrret ud, og giver forvirrede Svar paa hvad man spørger ham, hvilket man maa tilskrive deres stærke Imagination.

Man seer ellers af Foregaaende, at der findes Factioner blant disse Philosopher, og at de rette Angekut ere ikke andet end Moralister og Naturkyndige, hvilket den øvrige Orden vel

ogsaa roser sig af, men de fleeste vise Contrarium ved deres Gierninger.

En ægte Angekok kand og gjøre aldrig Ont, men idelig Got, da derimod de Uægte, som udgiøre den største Hob, gjøre baade Ont og Got.

Hertil kommer det tredie Slags, som bestaaer baade af gemeene Hexe-Mestere og gamle Hexe-Kierlinger, hvilke de Lærde holde for, ikke at kunde gjøre Got, men alleene smedde paa Ulykker, og er det af den Raison, min gamle Lære-Fader er saa hadsk paa dem.

Hvad som bevæger en Angekok til at studere, saa vel paa at gjøre Ont som Got, er, fordi han derved bliver meere frygtet og admireret, men fornemmelig fordi han finder derved bedre sin Regning, thi han lader sig kostelig betale, saa vel for det eene, som for det andet, da derimod de Ægte have ingen andre visse Indkomster end pure tørre Complimenter, og den Trøst, at de nogenlunde kand leve i Fred og Roelighed, hvilket ikke er meget sikkert for en Uægte, som derfor ofte maa reyse i Landflygtighed fra et Sted til et andet; dette uagtet, maa endda een og anden af dem lade sig indskrive til Martyr.

De Ulykker, som Grønlænderne troe Hexe-Mesterne til at gjøre, bestaae i at udsende Sygdomme og Døden, at gjøre deres Koner ufrugtsommelige, og at forgiøre deres Piile, at de ikke kand treffe med dem.

Ligeledes kand de paa den anden Side afværge disse Hindringer.

Naar en Hexe-Mester eller Hex antastes for at have giort Ont, og de ingen Leylighed see til at slippe, stræbe de aldrig at purgere dem, alligevel de baade ere, og kand være uskyldige. Thi, omendskiønt de vidste at redde Livet med at sige, de aldrig havde tænkt at gjøre, eller at kunde gjøre, hvad de sigtes for, saa dog blive de bestandige til at indbilde Folk, at de forstaae Konsten, og derfor gaae trodsig deres Bøddeler i Møde.

Denne store Haardnakkenhed i deres største Marter, er i mine Tanker det Baand, som binder Grønlænderne til at troe Hexerie virkelig existerer, da jeg ellers tænker, at hver Hexe-Mester og Hex snart ville komme i Foragt hos den største Deel, eftersom man sikkert forud kand sætte, at den fierte Deel, og

maaske den tredie Part med af Nationen, holder alle Hexe-Mestere for Løgnere og Bedragere.

Naar et sygt Menneske drages med Døden, iføres det sine beste varme Klæder, og bindes Støvler og Buxer vel faste, derpaa klemmer man Beenene bag under, digt op under Haserne. Haver den Døende endnu nogle følelige Livs-Geister tilbage, og vil strække Benene ud, sætter man sig med Magt derimod.

Spørger man om Raison hertil, veed de ikke at give anden, end at det er saa en vedtagen Skik, dog man slutter, at det skeer af Menage, saa vel paa Jorde-Klæderne, som ogsaa paa at gjøre Graven mindre, og endelig, at det er commodere for Dragerne, besynderlig, naar de udi stormende Veyr skal op for en høj Bakke med Liget.

Med et Fruentimmer, som strider til Døden, og ikkun hår været i maadelig Anseelse, hender det sig vel, at hun begravet levende. Hvorpaa strax her ved Stedet for kort siden havdes et Exempel, som var ret jammerligt, da nogle fortalte at have hørt Mennesket en lang Tid ligge og raabe efter Drikke i Graven.

Forestiller man dem saadan umenneskelig Grumhed, svare de, at, siden den Døende dog ikke kand leve, er det bedre at henputte den til sit Sted, end længere selv at dræbes, ved at anskue deres Elendighed.

Men denne Raison kand ikke holde Stik, thi hvis saadan barbarisk Gierning forøvedes ved noget Mandfolk, vilde det holdes for det groveste Mord.

Endskiønt alt Haab er ude til et ydermeere Liv for et døende Menneske, saa merker man dog hos de anrørende Venner ikkun en sagte Graad, indtil Liget er udført og begravet.

Men naar det er skeet, holder, saa snart man vender tilbage fra Graven, een af de nærmeste Venner Liig-Talen, hvorudi alle den Dødes berømmelige Gierninger opregnes, og hvorunder en afskyelig Hylen og Tuden høres af alle Nærværende.

Jeg var eengang med en Mand, som begrov sin kiereste Søn, en voxen Karl; medens man tillavede Graven, stod han gandske uden Passion, og ordinerede, hvorledes Steenene best kunde apteres.

Da nu alle Ting vare færdige, og Graven tillukt, sagde han alleene med et dybt Suk: her er ikke meere at bestille, kommer og lader os gaae.

Men saa snart han var kommen ind i Teltet, og vi andre satte os ned, lagde han sig Næse-gruus paa Brixen, og derpaa begyndte med en Torden-Stemme at udøse sit Hiertes Klage, hvoraf jeg det lidet, som jeg endnu kand huske af Liig-Prædikenen, kan anføre:

Vee mig! at jeg seer til det Sted, som findes øde. Din Moder søger forgieves at tilberede dig tørre Klæder. See, min Glæde er nu gaaet i Skiul eller krøbet i Fælde. Tilforn gik jeg ud om Aftenen og frydede mig, jeg udstrakte mit Øyesyn, og ventede din Komme. See, du kom. Du kom modig anroende med Unge og Gamle som du fulgte. Din Moder stak Fyr og kaagte. Du kom aldrig tomhændet fra Søen. Din Kajak bar stedse Sælhunde og Fugle. Af det Kaagte lod din Moder udlegge for andre af din Forhvervelse, jeg gik selv frem og tog mig et Stykke. Du saae Baadens røde Flag langt borte. Du raabte, der kommer Lars (nemlig mig). Du løb til Fiorden og standsede Baadens Stavn. Du satte Krogen i Sælhunden, medens din Moder flengede Spekket, for hvilket du bekom Skiorter og Piile-Jern hos Lars, men nu er det ude; naar jeg tænker paa dig, boldner mit Inderste. Gid jeg kunde græde, som I andre, og derved bløde min Pine. Hvad skal jeg ønske mig? Døden er bleven mig behagelig, dog hvo skal forsørge min Kone og øvrige smaa Børn? jeg vil endnu leve nogle Tider, men min Glæde skal være en bestandig Afhold fra alt det Menneskene have kiert etc.

Saa snart den første Liig-Prædiken er til Ende efter en død Mand, frembæres alle de Føde-Vahre Huuset formaaer, og som ere Levninger af den Dødes Forhverving. I otte til fiorten Dage bliver det stedse liggende paa Gulvet, og imidlertid, om der findes meere, daglig noget tilspædt. Deraf giøre de Giester, som komme for at condolere, sig vel til gode, uden at nogen af Sørge-Huuset nøder dem dertil.

Dette er den sidste Ære Manden nyder; Thi man hører da gierne dem, som ere komne fra Sørge-Stuen, at tale saaledes:

Endskiønt den Døde laae længe syg, og mange Dage ere forløbne, siden han blev begravet, saa laae der dog overflødig nok Føde paa Gulvet. Thi enhver, som kommer for at condolere, tiltales af den bedrøvede Enke saaledes:

I seer ikke den I skulle besøge, I kommer bag efter, han er alt borte; derpaa sætter hun i at tude, som strax i samme Tone besvares af det heele Compagnie. See Gr. Hist. Cap. 14. pag. 84. Dog bestaaer de fleeste Mandfolks Graad ikke udi andet end at snøvse.

Naar nu Mad-Bordet er bleven temmelig røddeligt, og der ingen Sønner er, som sætte det forfaldne Spiise-Kammer paa Fode igien, nødsages Enken til at reyse sig op, og see uden for Døren imellemstunder, og da er det første, hun skiærer Haaret af sig og sætter en fæl Sørge-Hette paa Hovedet, samt ifører sig ret skidne og foragtede Klæder, og naar man derfor har Lyst til at vide, hvor nær en nye Enkes Sorg gaaer hende til Hiertet, haver man kun at give Agt paa Symmetrien af hendes Klæder, hvorefter man kand udmaale hendes Sorg i Alne-Tal. En Mands-Person derimod, endskiønt han kand sørge høyt for sin Fader, Søn eller Broder, ja een og anden ogsaa saare sig, for at gjøre Sorgen empfindligere, saa dog mærker man aldrig, at de vise sig anderledes i Klæde-Dragt end tilforn.

Mister en Mand sin Kone, condoleres han vel ikke af ret mange af sit Kiøn.

Qvindfolkene derimod postere dem vel bag paa Brixen hos ham, og begræde den Døde, hvortil han hikker og tørrer Næsen.

Naar nogle Dage ere forløbne, begynder han at pynte sig op, ligesom i hans Ungkarls Dage, og er han i Nærværelsen af Colonien, kand Kiøbmanden være forsikret paa, at debitere til ham Stads-Klæder. Børnene og Huuset bliver ogsaa prægtig opstafferet, men fornemmelig lader han sig være ret angelegen, at pynte paa sin Kajak og Piile, som det, en Grønlænder alle-tider gjør den største Parade med.

Naar han nu i saadan skinnende Eqvipage kommer ansættendes til andre Grønlændere paa Søen, sige de: giver agt, der kommer en nye Svoger; hører han det, tier han stille, og smaa-smiler dertil. I det øvrige holder han sig indgetogen, og bi-vaaner ingen lystige Selskaber, han skrider og sielden til at gifte sig igien, førend et Aar er forløben.

Haver en Mand tvende Koner, og den rette første Kone dør, indtager Med-Hustruen strax den Afdødes Plads, hvor hun strax viiser, at hun tilfulde nok forstaaer at føre Huushold-

ningen, som den forrige, under hvilken hun var agtet som en Tienneste-Pige, og kand enhver let slutte, at den Deel, hun tager i Mandens Sorg, kand ikke være meget betydelig; med dem, som komme til Huuset for at condolere, istemmer hun vel den sædvanlige Sørge-Sang, dog merker man af de foranderlige Dissonancer, at det er en fingeret Graad, derpaa reyser hun sig op og beverter Giesterne.

Under Maaltidet seer man hende stryge og klappe den Bortdødes Børn, langt meere end sine egne, sigende derhos, de stakkels Børn, de have mist deres Moder, de see saa skidne ud, men lover derhos, at hun snart skal vaske og flikke om dem.

Herpaa fortæller hun ogsaa, hvor mange Uordener i Huusholdningen hun har reformeret, fremdeeles, at der findes fleere, som hun agter at sætte i bedre Stand.

Alt dette fremfører hun paa saa fin en Maade, at man neppe skal merke, det kand hentydes til den Dødes Forkleinselse.

Derimod en Mand, som har mistet sin eeneste Kone, og tager en nye igien, hos hende hører man en Klage over sin Ufuldkommenhed, hun admirerer sin Antecessors Gierninger, roser ogsaa den Orden, andre Fruentimmere have holdt Huuset udi, medens Hosbonden sad Enke-Mand, og siger, at det vil blive hende vanskeligt at holde det saaledes ved lige. Og seer man heraf, at de Grønlandske Fruentimmere ere lige saa slebne til at spille interesserede Ruller, som andre af deres Kiøn i polerede Lande.

Ja der findes de iblandt, som udi Elskovs-Handelen veed sig saa got at forstille, saa man skulde tænke, de havde understuderet den berømmelige Pamela.

Hvor Grønlænderne boe tilsammen, som om Sommeren udi deres Telte, da mange kand staae tæt ved hinanden, eller og om mange boe tilsammen om Vinteren udi eet Huus, da tracterer disse stedse hverandre om Aftenen.

Mandfolkene forsamle dem alle i et af Telterne eller og i en af Huusets Ender; hvem som nu haver forhvervet noget den Dag, bringer deraf en Portion med sig, hvorved Dyngen formeres, hvorpaa, efter at alle ere komne, Maaltidet begyndes med stor Alvorlighed. Og omendskiønt alt det, som er frem-

baaren, er af een Sort og eens tillavet, tager man dog ikke gierne af sit eget, men stedse af en andens Bakke.

Men sætter en Mand alleene noget frem, tager han selv deraf det første Stykke.

Under Maaltidet fører den eller de, som den Dag har gjort best Fangst, Ordet, som handler om, hvorledes hans Jagt faldt ud.

Man kunde nok spørge, hvad Leylighed derover kand gives til Historie, eftersom Materien er fra Barndommen indtil de graae Haar dagligen forklaret? dog naar man forstaaer Sproget, og giver nøye Agt, finder man alletider nye Forandringer, hvorvel de gierne kand sige med ti Ord, hvad de sidde og haranguere over en gandske Time, som f. Exempel:

Naar de udi Historien ere komne saa vidt, at Skuddet skal exprimeres, svinge de den høyre Arm i Veyret, hvorimod den venstre sættes i lige Linie, som betyder Dyret.

Hvorpaa Demonstrationen gierne følger saaledes:

Der jeg vilde gribe Piilen, saae jeg til den; jeg greb den, jeg tog den, jeg fattede den, jeg havde den nu saa fast i Haanden, den balancerede, og saa fremdeeles, hvilket alleene kand vare i nogle Minuter, førend Haanden siunker, som endelig betyder Skuddet, og skal de ikke derefter forglemme at remarquere det sidste Nik Sælhunden gjorde.

Medens han fortæller, sidde alle de andre meget attente, fornemmelig Smaa-Drengene, hvilke man skulde tænke, vilde ligesom sluge den heele Tale, og kand man sige, at den ogsaa for dem er meest nyttelig.

Endelig confererer man med hinanden om eet eller andet til Næringen tienligt Foretagende, hvorpaa enhver forføyer sig til Roelighed.

Fruentimmeret har imidlertid ogsaa gjort et Maaltid for dem selv i en anden Krog, hos hvilke man derimod maa slutte, ikke er vanket andet end Pølse-Snak.

Foruden disse almindelige Maaltider, lader Jægeren uddeele en raae Portion til enhver Familie, som intet har fanget, hvilket man maa tilstaae er en god og rosværdig Skik.

De Dage, som Grønlænderne ikke ere paa Søen, have de stedse noget at sysle med, enten ved Kone-Baaden eller deres Kajak, og derfor gaer fast aldrig nogen Dag forbi, som de

finde jo noget at ommynstre paa deres Piile; de ere i det øvrige ørkesløse. Og naar deres Fruentimmere have strengt Arbejde, som ved at bygge Huuse, drage Vand, eller bære andre tunge Byrder, staae de med Hænderne i Barmen og lee deraf, uden at hielpe dem det allermindste.

De iblant dem, som ingen Sorg have, og ere vante til at gaae i Rette med andre, under Sang og Dans, anvende da ogsaa endeel af Tiden for at exercere sig i samme, og er Sagen af nogen Vigtighed, saa at hans Indlæg bliver vidtløftig udi mange Viiser, repeterer han disse idelig for Fruentimmeret, saa længe, indtil de omsider kand dem lige saa got som han selv.

Naar han nu skal agere mod sin Contrapart, følge disse Fruentimmere alleene med for at kunde accompagnere Sangen med det sædvanlige amna, aja. D. Gr. Nat. Hist. Cap. 15. pag. 86.

Men som det let kand hendes, formedelst de mangfoldige Formaliteter, der skal iagttages under Proceduren, at han imellem bliver nødsaget til at hoste efter hvad han vil sige, saa er et af hans Fruentimmere strax færdig at hielpe ham, hvilket ved den store Støi af saa mange Mennesker ikke kand merkes. Og hvis Tilskuerne skulde give tilkiende, at det er observeret, behøver han kun en nye Modes Coupee at gjøre Sagen god igien. Der er fast ingen Laster, der gaaer i Svang blandt Grønlanderne, som vore Missionairer prædike heftigere imod, end denne Dans, foregivende, at derunder bedrives ald Letsindighed, fornemmelig af de Unge.

Jeg vil egentlig ikke gandske bestride saadan Meening, dog maa jeg sige, at hvis en Pige beslutter der at skille sig ved sin Jomfruedom, udsøger hun en meget uroelig Tid og Sted, med mindre man vil sige, at, som det skeer for den aabenbare Ret, kand hun vente, at Bøderne blive modererede, hvorvel denne Expression er noget latterlig.

I det øvrige, med en sindig Alvorlighed at give mine Betænkninger herover, da holder jeg for (efter at jeg først exciperer de naragtige Formaliteter, hvormed Sagerne ageres), at samme Forum er det eeneste, som holder den Grønlandske Stat ved lige, eftersom vi veed, at her ere hverken Love eller Lovens Handthævere, og derfor møde her alle og enhver, som have noget Piqvanterie til hinanden.

Her give de deres Meeninger tilkiende ved skiemtsomme Indfald, uden nogen vredagtig Passion, under Spil og Dans.

Her kræver man dristig sine Creditorer, som man ellers til andre Tider af Undseelse ikke tør erindre.

Her er ogsaa et almindeligt Marked, da mange indfinde sig alleene for at selge og købe, og seer man overalt uden for Kredsen, hvor Skue-Pladsen er indsluttet, alle slags Vahre at falbydes. Saa at mange Gange deres Tal, som alleene komme for at negociere, er ligesaa stort, som deres, der have med Retten at gøre.

Hvorfore, dersom man spørger een af disse Handlende, om han ikke observerede den eller den artige Scene? svarer han gandske vist: Jeg gav ikke Agt derpaa, saasom mine Tanker vare alleene fæstede til mit Kiøbmandskab. Hvoraf man seer, at herudi er en slags Nytte.

Derforuden, saasom Grønlænderne ere en frie Nation uden ald Lov og Øvrighed, og alleene maa øve Dyder efter det lille Naturens Lys, som ligger skiult hos dem, saa kand det formedelst den almindelige Fordervelse ikke andet være, end at jo adskillige uordentlige Affecter maa fødes hos dem, og udbryde til en syndig Realitet.

Disse Overtrædelser, saa længe de gaae uden for Mord, blive alle bebreydede og afgiorde under berørte Forum.

Det er sandt, man maa tilstaae, at de Grønlændere, som oftest gaae i Rette med andre, give selv de største Anledninger til at censureres, hvorfor det i visse Maader kand ansees som Spilfægterie, men dette er jo gandske almindeligt, at Folk veed meget bedre at raisonnere over Dyder, end som at øve dem. Ikke destomindre haver det dog den Virkning, siden denne Nation er meget undseelig over, at blive bebreydet, endogsaa for ringe Ting, at mange legge Tømme paa sig og gaae varligen frem, for ikke at være beskiemmet ved en saadan offentlig Forsamling. Og tør jeg visseligen sige, at mange Sager blive her deciderede, som ellers maaskee ville exeqveres alt for meget følelig.

Endelig maa man considerere, at, saasom Luften og Leve-Maaden producerer Melancholie og Døsighed udi Legemet, hvilket at opmuntre ved Syn og Betragtninger der ikke gives Leylighed til i Grønland:

Saa kand disse Spil og Danse, hvorudi Indbyggerne finde stor Sinds Recreation, ikke være saa meget at laste.

Og er det af saadan Raison, man har søgt at forsvare Ball og Assembleer i vore Lande, ihvorvel med mindre Føye, eftersom der vel findes noget andet, hvorved Sindet kand opmuntres, uden man havde fornøden at freqventere Danse-Stuer.

Maaskee man her vil giøre mig en Indvending, og sige: at udi Grønland findes da vel ogsaa de Ting, hvorudi Indbyggerne efter deres grove Gout kand finde Fornøyelse.

Dertil svarer jeg Ja; men beder derhos om gunstigst Pardon for at tillegge følgende Remarqve:

I vore Lande danser man alleene af Vellyst, men der i Rette sættes Feyl og decideres betydelige Tvistigheder.

Og sandelig, hvis man saaledes med lige Nytte og lige Hensigt dansede hos os, skulde man i en Hastighed see hver anden Moralist og Advocat at forvandles til en Danse-Mester.

Naar Grønlænderne besøge hinanden, føre de alletider efter visse Orientalers Maade en liden Præsent med sig til dem, de egentligen ere komne for at besøge; samme bestaaer fornemmelig i Føde-Vahre, men mange Gange er det ikke andet, end en smule Skind af ringe Værdie, at, hvis det fandtes paa en Vey, vilde man ikke bukke sig for at tage det op. Saa snart de ere komne til Strand-Bredden, udlosses Præsenteren, og siges hvem der skal have den; naar Baadene ere nu lagte i Orden, komme de, som ere blevne beskienkede, og bede de Fremmede at gaae ind, disse blive des uagtet endnu lidet staaende uden fore, for at bese et og andet, som møder Øyesynet.

Ere Giesterne af nogen Anseelse, raabes Skrig i Skrig: Kommer ind! Saa snart de ere indkomne, anviser man dem Sted at sidde paa, hvilket er efter Giesternes Værdighed belagt med et mindre eller meere kostbart Skind, herpaa trekke de Fremmede Pelserne ud, som strax med Omhyggelighed oplægges til at tørres, man giver dem ogsaa en Visk til at tørre deres Støvler med. Naar nu alt dette er forrettet, begynder man først at complimentere hinanden.

Er der Fruentimmer-Besøg iblant, kand man være vis paa en Graad og Klage-Sang, men er det alleene Mandfolk, merker man intet, uden med saa Skiel, at Sorgen er nye og tilligemed meget stor.

Verterne føre i Begyndelsen Ordet, hvortil Giesterne med ærbare Miiner svare gandske kort, eftersom det holdes for meget uanstændigt, hvis en fremmed Mand udbryder i Latter. Og er det derfor, de holde os for Phantaster, fordi de høre os strax fnise i Fremmedes Overværelse.

De første Spørsmåle, som Verten gjør til Giesterne, ere, om de have god Fangst? om der er nogen syg eller død hos dem? derpaa raisonnerer man om Veyrets Foranderlighed og Sælhundenes Egenskaber for nærværende Tid. Imidlertid tillaves Maaltidet af ald Formue, som gierne i gode Tider bestaaer af tre til fire Rætter Mad.

Dog har en riig Grønlænder tracteret mig og trende andre ærværdige Grønlændere, hvoriblant de tvende vare Angekoker, med ti suffisante Retter, som jeg venligst udbeder den gunstige Læser ikke væmmes over, at jeg her efter Ordenen specificerer:

1.) Fik vi smaa tørrede Sild, hvilke alletider udgiøre den første Ret.

2.) Fik vi tørret Sælhunde-Kiød.

3.) Kaagt Dito.

4.) Raaden Dito.

5.) Kaagte Alliker.

6.) Et Stykke raa Hvalfiske-Stiert.

Paa dette vare vi alleene indbudne, ligesom hos os, hvor man inviterer Giesterne til de største Festins, blot paa en Dyre-Kølle, alligevel Bordet i det øvrige bliver overstrøet med nogle Dosiner differente Retter.

7.) Fik vi tørret Lax.

8.) Tørret Rens-Dyr-Kiød.

9.) og 10.) vare Confecturerne.

Samme bestode af Krække-Bær, indmenged med Rens-Dyr Mave-Skarn og Tran.

Dette var just ikke min Confect, hvorfor jeg ogsaa ikkun nød lidet deraf, og endda, for ikke at spille det forrige gode Maaltid, holdt for raadeligst, at slukke efter med et Glas Fransk Brændeviin.

Saa længe Giester ere, og Giestebudet varer, er den almindelige Tale om Kablunakkerne, nemlig os, samt Handelen med os, og forglemmes da ikke at repetere alt, hvad latterligt de finde hos os.

Men ere vi nærværende, og forstaae Sproget, tør de ikke roe sig saa vidt ud.

Derimod nøde de os til at fortælle noget fornøyleligt om vore Lande, og i sær spørge de flittig efter Runde Taarn i Kiøbenhavn, hvilket nu omstunder fast enhver Grønlandsk Pog veed at tale om, dog confunderes det tit med Babylons Taarn, om hvilket de ogsaa have hørt fortælle, hvorføre disse navnkundige Bygninger, efter deres Forestillinger, faae meget forunderlige Skikkelser.

Naar nu Maaltidet er endt, reyse Giesterne dem strax og fare deres Vey. Blive de over om Natten, nyde de den følgende Morgen ogsaa et skikkeligt Maaltid, dog noget ringere end Aftenen tilforn.

Men dersom det imidlertid falder i haardt Veyr, saa de ikke driste sig til at fare, og blive overliggende i een eller fleere Dage, gjør man siden ikke meere Væsen af dem, end deres egne, indtil de reyse, da man complimenterer dem paa nye, og giver dem en liden Skienk tilbage, i Proportion med den de bragte.

Angaaende Grønlændernes Klæde-Dragt, da er samme udført i den Gr. Nat. Hist. 11. Cap. Jeg kunde korteligen vel føye hertil: de riige Grønlænderes beste Klæde-Dragt, som Landet giver, og er af Rens-Dyr-Skindene, disse bruge de fleeste med Haarene paa, jo finere og mørkere, jo kiønnere; fornemmelig ere de smaa Kalv-Skind i større Anseelse, disse betiener man sig egentlig af til Børne-Tøy, fordi de ere fine og bløde, dernest til unge Jomfruer, som dermed kand gjøre stor Parade.

Og er det ogsaa gandske vist, at om Vinter-Dage, naar det er kaalt, see de meget naturlige ud i denne Klæde-Dragt.

De Fattige maa klæde dem i Hunde-Skind, eller høyt i Fugle-Skind, og ere der mange, som ikke kand have det engang.

Fruentimmeret, samt formuende Mandfolk, finde dog best Smag i fremmet Tøy af Klæde, Kirseyer og Lærreder.

I forrige Tider var alt det Røde udi Anseelse, men nu omstunder ikke uden hos dem, der komme langt Synder fra Landet; Thi overalt, fornemmelig Nord efter, merker man det Mørke-Blaa og Hvide at være deres Favorit-Couleurer, hvilke ogsaa best komme overeens med Landets egne Klæders Farver, saa-

ledes er en blaa Kiøle og hvide Strømper, med en bunden Hue paa Hovedet, den høyeste Stads for en Grønlænder.

De ere meget varsomme for at smudske deres Klæder, ikke desto mindre, naar de paa Rens-Dyr-Jagten have et reent Klæde paa, tage de ikke i Betænkning at besudle det, ved at drage det blodige Dyr-Kiød derpaa, de vaske det ikke heller siden af, thi saadan en blodig Pels er udi stor Anseelse, efterdi dermed kand bevises, at de ere Rens-Dyrs Jægere.

Paa Colonierne og udi Nærværelsen omkring dem seer man dog Dag fra Dag Forandringer og Tillæg, saa vel paa Noder som Moder.

Mandfolkene begynde at bruge Halsklude, Spender paa Skoene, smukke Strømpe-Baand. Det er nu ogsaa gemeent, at see dem med Lommer i Buxerne, for at gemme deres Snus-Daase og Tørklæde i.

Fruentimmeret seer man derimod med et slags Halsklude, som man vist kalder Modester, og i det øvrige oversyet fra øverst til nederst med Sløyfer af brede Silke-Baand.

Der siges ogsaa, man skal have opfundet et nyt Snit til deres Buxer af en synderlig Fordeel, men hvorudi det egentlig bestaaer, skal jeg ikke kunde sige.

Alt dette er kun en ringe Begyndelse, men viser dog, at Nationen gierne kand finde Smag i Forfængeligheder, og at deres Levemaade vil Tid efter anden blive meere delicat, og følgelig meere kostbar.

Det er forunderligt, hvorledes de Grønlændere, som boe os nærmest, allerede paa en kort Tid saa sterk ere hengivne til Tobak; meget faa bruge det at røge, men alt at snuse, og derfor er det baade først og sidst i deres Tale: giv mig en smule Tobak, eller en Priis Snus.

Hvorover jeg troer, at Tobaks-Handelen, næst Krudt og Blye, vil om faa Aars Tid blive den beste Negotie, da jeg allerede har merket, at de have trakt Klæderne af Kroppen til Betalning for Tobak, hvorvel jeg for min Deel aldrig har giort Kiøbmandskab dermed, uden det kunde være for en Fugl, eller fersk Fisk. Derimod have de betient dem med saadan Eftertryk af min Daase, at jeg i disse sidste Aaringer ikke har kundet udkomme med ringere end 50 Pund Tobak aarlig.

Endeel holder for, at man burde hemme denne Urtes Brug

hos Grønlænderne, men jeg er herudi gandske neutral, eftersom de foregive, at Snusen trækker usunde Vædsker fra Hovedet, og i Synderlighed finde de dem derved soulageret udi Øyne-Svagthed, derfor er det alleene Skade, at det, som imellemstunder kand være en nyttig Medicin for dem, skal udfalde til en slags Debauche.

Dog kand denne Exces ikke alleene nogenleedes pardonnes, men man kand vel ogsaa med god Grund beviise, at det Grønlandske almindelige Beste intet lider derunder.

Thi i Steden for en Grønlænder køber Skiorter, Hoser, Huer, Tin og Kaaber, som alle ere saadanne Species, han gjerne kand undvære, saa kand han købe Tobak, Snus-Daaser og Tørklæder, og nødsages han immer at gribe sin Flittighed bedre an, naar han ikke kand miste det sidste, og dog vil have noget af det første.

Derfore fare de vild i deres Meeninger, som tænke, at, fordi Grønlænderne idelig blive saa opfyldte med ovenanførte Vahre, vil Debiten omsider blive ringe.

Samme Begreb gjøre Hollænderne sig ogsaa, da deres Hoved-Sigte er alleene at forderve Handelen ved at give saa got Kiøb paa alle slags Klæde-Vahre tilligemed Flinte og Pulver.

Grønlænderne søge ogsaa fornemmelig disse Ting hos dem, eftersom deres Jern-Kram er saa skiør, at den strax brister, hvorefter Grønlænderne heller betale det dobbelt saa dyrt hos os. Ligeledes er det med de Hollandske Geværer, thi endskiønt de see langt bedre conditionerede ud, end vore, saa dog merke de af Bruget, at vore vidt overgaae hine udi Bestandighed, og derfor ogsaa betale dem langt bedre hos os.

Hvis Hollænderne kunde tilgavns forstaae Grønlænderne, og havde den rette Erfarenhed udi Handelen, skulde det ikke vare ret længe, førend de Danske Handels-Loger kom til at pakke deres Reyse-Tøy sammen.

Ved denne Leylighed burde og kunde jeg vel tale noget videre omstændeligt om den Grønlandske Negotie, i sær siden det egentlig henhører til det jeg har betient, og hvorudi maaskee ingen endnu har ladet sine Tanker drive saa dybt; men af visse Aarsager vil jeg spare min Umage til en beleyligere Tid.

DET TREDIE CAPITEL.

Om Grønlændernes Naturel og Superstitioner, samt korte Betænkninger over Missionen.

AT sige for gandske vist, hvad Temperament Grønlænderne ere underkastede, vil blive vanskeligt, eftersom man finder hos dem, ved Alder og Omstændigheder, alle de Sorter Gemyts-Forandringer, som iblant andre Mennesker i Almindelighed.

Dog troer jeg, det melancholiske er det herskende, som vel reyser sig af den haarde Maade, de skal ernære dem paa, der ikke alleene er saa uvis, men og at de derunder bestandig maa leve og sveve i Livs og Legems Fare. Derfor, hvor lystige og rasende de end have været om Aftenen, seer man dem dog, saa snart Morgenens frembryder, at være saa modeste som gamle Katte.

Thi da rinder dem vel i Sinde de Besværligheder, Dagen vil føre med sig, og de alligevel maa arbeyde paa maae og faae.

Det første, de foretage dem, er, at gaae op paa næste Bierg, for at betragte Luften og Havet, paa det de deraf kand gjøre dem et Udkast til deres Hensigter.

Herudover er jeg ogsaa kommen i den Vane, hvad enten jeg har havt noget paa Søen at bestille eller ikke, at jeg stedse har gjort saadan en Morgen-Reyse, hvor jeg da har merket, at Grønlænderne staae en liden Stund ligesom i dybe Tanker; mange Gange har jeg vendt mig om og spurt efter, hvad de tænkte paa, og da have vel de fleeste svaret derpaa: Intet. Men hos endeel har jeg faaet differente Svar, som alle har udgaaet paa en slags Frygtagtighed over Dagens Hændelser.

Men om Aftenen, naar de komme hjem, og besynderlig om

de have gjort god Fangst, ere de i prægtig Humeur. Endeel, som mange Dage efter hverandre intet have faaet, see derimod nedslagne ud, og har jeg mange Gange seet, naar de ere komne til Strand-Bredden, at de have sat deres Harpuner og Piile med saadan Force op i Steene, at de ere optagne i mange Splinter.

Spørger man dem, hvad saadant kand tiene til? svare de: Uværdige Piile, som ikke kand treffe, due jo ikke til andet.

Heraf fødes den meeste Overtroe hos dem, som er vanskelig at borttage, særdeeles, om deres Tanker gaae derhen, at Piilene ere forhexede; thi da maa ikke alleene Materialet til dem være af andet Træ og Been, men og Structuren gandske forandres, og kand man da ret beklage disse stakkels Mennesker.

Thi hvad de ikke have været ulykkelige før, saa blive de det nu, efterdi heraf følger, at deres Haandelaug derefter ogsaa maa forandres, hvilket ikke er saa let i Førstningen at practicere, hvorover de fleeste atter maa omgiøre dem paa deres sædvanlige Facon; og for desbedre at afvende de tilforn imaginerte Forhindringer, foreskriver en Angekok dem visse Midler til at bruge som Præservativ.

Det er dog underligt nok, at siden Grønlænderne ere et frit Folk, hvor man næsten kand sige, at enhver er sin egen Herre, og derforuden inclinere til Tungsindighed, at de ikke meere ere hengivne til Søvnagtighed.

Mandfolkene sove ikke meere om Sommeren end 5 til 6 Timer, og om Vinteren omtrent 8 Timer. Og omendskiønt de ikke kand udrette noget i den mørke Tid, ere de dog oppe 3 til 4 Timer før Dag, og hvem som da har Lyst til at tale med dem om alvorlige Ting, kand da finde dem best disponeret, langt bedre end ald anden Tid, thi heele Dagen skal en Grønlænder grunde paa det, som henhører til Næringen, og de faa overblevne Timer om Aftenen behøver han til at recreere Legemet udi, eftersom han har arbeydet den heele Dag, og imidlertid aldrig nydt det allerringeste at vederqvæge sig paa, og derfor, at incommodere en Grønlænder med vigtige Betragtninger uden Forskiel af Tiden, er ikkun at giøre hans Tid fortrædelig.

Med Fruentimmeret derimod, er den beste Tid midt paa Dagen, thi da have de gjort til rette i Huuset hvad som almindeligt daglig er at forrette, og vente nu siden paa, om deres

Mandfolk bringer noget hjem, hvormed de videre om Aftenen kand faae at bestille.

Grønlænderne kand gjerne sulte 2 à 3 Dage, uden at lade dem merke, at de vansmægte.

Derimod naar Spiise-Kammeret er i god Stånd, kand de igien æde fra Morgenen indtil Aftenen i eet Trek. De kand i trange Tider leve af Dyrenes Skarn paa Marken.

Ellers, naar Hungeren er ret stor, hakke de deres Telte-Skind i Stykker og kaage Suppe paa, og er det sandelig ikke rart, man hører dem fortælle om den og den; der kaagte Suppe paa sine gamle Buxer.

Dette har jeg dog aldrig seet, men at de have hakket Sæl-huder og andre nye Skind til Finker, har jeg med stor Bevægelse mange Gange seet, særdeeles denne Vinter, som er den sletteste, jeg har opholdet mig og boet her i Landet.

Man skal dog neppe høre de Gamle og Voxne at klage dem herover, naar de merke, at Sulten er almindelig, men den Nød, de see paa deres smaa Børn, gaaer dem nær til Hjertet, og derfor, den mindste Smule de kand faae, give de Børnene, om de end selv af Hunger ere færdige at crepere til døde; thi de leve hver Dag i Haabet om en ønskelig Forandring, som virkelig holder Livet op i mange.

Herudi ere de ogsaa meere lykkelige end andre Mennesker, eftersom saadan Elendighed kand i det højeste ikke vare længere end 2 eller 3 Maaneder, da kand de faae fuldt op igien.

Mister en Grønlænder noget af sit Gods, eller det alt til-sammen, ved ulykkelig Hændelse, give de sielden derover nogen Sinds Uroeligelse tilkiende.

Blive de lemlæstede paa en eller anden Maade, ja om det end gaaer saa vidt, at de aldeles blive ulykkelige og unyttige, bevise de dem dog meget gelassen og taalmodige, NB. saa længe de mærke, at de kand leve uden alt for stor Smerte.

Bliver nogen Mand vreed, viser han vel et suurt Ansigt, dog taler han lidet eller intet; vil man end give ham søde Ord, bliver han dog ved sin bestandige Tavshed, indtil hans Paroxysmus er gaaet forbi; herover ere de vanskelige, at tale sig i rette med.

Slagsmaal hører man aldrig iblant dem (naar man undtager, at een med Magt vil slide sig en Brud til, eller og, at en Mand

noget lidet kand revse sin Kone); thi kommer det videre, gaaer gandske vist baade Hiertet og Hovedet i Løbet.

Dette Sørge-Spil indfalder vel een og anden Gang, fornemmelig exeqveres det over Hexemestere og Hexer, men da haver Banemanden saa mange Secundanter, at han i det mindste paa den Tid ikke har nødig at frygte for nogen Modstand.

Drab paa gandske uskyldige Mennesker indfalder ogsaa iblant, og hvorved tvende Mænd af dette Colonies Catechumenis for nogle Aar siden maatte undgieldes, dog maatte Morderen saavel for disse, som andre flere Drab, der beløb sig in alles til tretten, betale Lauget afvigte Aar 1751 den 30 May, en liden halv Fierding-Vey fra Colonien, da han af tvende Brødre langsom blev steenet ihjel, fordi han for 30 Aar siden havde ihjelslaget deres Fader med en Steen, og var det mærkeligt, at det skeede just paa samme Sted. Processen blev ellers nogle Dage tilforn ageret med største Taushed inden i min Stue af tvende andre fornemme Grønlændere, foruden de tvende Brødre, som gjorde de største I-Rettesættelser.

Fordi den heele Historie er af alt for stor Vidtløftighed, vil jeg ikke melde videre derom, alligevel den kunde tienne til at bevise Grønlændernes besynderlige Naturell.

Naar en Grønlænder beslutter at dræbe en anden for given Aarsag, attaqverer han glubsk, og ved første Greeb melder Raisonen med faa Ord.

Men slaer han een ihjel alleene for at slaae ihjel, tier Manddraberen stille og stjaeler Livet fra ham, og skeer disse Mord gierne paa Søen; da derimod de andre, hvortil man meener at have Raison, exeqveres paa Landet. Gierningsmanden river alletider Hiertet og Leveren ud, hvoraf han æder en liden Smuule, udi Overtroe, at den Dræbtes Venner siden ingen Magt eller Courage kand have, at æske Revange.

Løragtigheds Synd ere vel Grønlænderne hengivne til, dog ikke i den Grad som andre Nationer.

De unge Karle, saa snart de ere i Stand til at forsørge en Kone, og mærke Begjærighed paa sig, gifte de sig strax.

Pigerne i deres første moedne Aar stille sig ogsaa meget kydske an, thi ellers forspilde de gandske vist deres Lykke, at komme i Ægtestand med en Ungkarl.

Men derimod, om de forkastes eller blive unge Enker, regne

de det ikke saa nøye, og som man meget sielden skal høre, at en Pige bliver besvangret, saa seer man derimod mange udstødte Qvinder at avle lige saa mange Børn, som rette Ægte-Koner.

Tilrettesættes de derfor, endogsaa af deres egne Landsmænd, svare mange: At det skeer ikke af Løsagtighed, men af en naturlig Lyst, til at føde Børn, hvorover de forføre mangen ærlig Mand.

Een og anden kand ogsaa gjøre deres Lykke, sær om de have Dreng-Børn; thi da kand de vel omsider faae en reputerlig Enke-Mand.

At Grønlænderne ellers udi lystige Forsamlinger divertere dem med hverandres Koner, (hvilket Gr. Nat. Hist. Cap. 13. pag. 78 melder) er i det mindste aldrig passeret, saa vidt mine Handels-Tourer har strakt sig udi de 10 Aar, jeg har været her. Dog skeer det, efter Grønlændernes Beretning, et og andet Sted, men meget rart, og er det da at mærke, at aldrig nogen Ægte-Kone, som lykkelig føder Børn, lader sig debauchere.

Manden er derforuden og alt for meget jaloux, at han dertil offentlig skulde give sit Samtykke.

Men, hvis en Mand haver en Hustrue, som ikke føder Børn, eller en Concubine af samme Natur, saa tilstæder han dem saadant, dog at det skeer ved en Hexemester, eller et andet frisk hurtig Mandfolk, som man formoder er i Stand til, at forplante en god Avl.

Derfore, naar de upolerede Sørslændinger komme til Colonierne om Foraaret, findes der alletider nogle iblant, som komme og bede om, at gjøre deres ufrugtsommelige Koner frugtsommelige.

De allerfrugtbareste Grønlandske Koner føde sielden over 6 Børn, men ordinair er det tre til fire, de føde ikke hastigere end hvert tredie Aar.

Derfore sige de om vore Fruentimmer, naar det fortælles, at de kand føde Børn hvert Aar, og saaledes have en Svite af en halv Snees, at de derudi ligne Hundene.

Blodskam hører man fornemmelig om de Syd paa et og andet Sted, hvoriblant jeg har kiendt en Mand, som havde sin egen naturlige Datter til Kone, og en anden, som først tog Datteren, dernæst hendes Moder til Med-Hustrue, item adskillige, som har havt tvende Søstre.

Men dette er saa afskyelig en Last, saa Grønlænderne selv sige, at de faae Hierte-Klappen ved at tænke derpaa, hvorfor og saadanne unaturlige Mennesker stedse søge at holde sig i en Krog for dem selv.

Tyverie begaaes meget rart iblant Grønlænderne indbyrdes, særdeeles af Mand-Folkene, dog stiale Qvind-Folkene undertiden nogle ringe Føde-Vahre, ligesom og de Reysende, naar de have Mangel paa Levnets-Midler, og treffe paa de Steder, hvor andre om Sommeren glemme deres tørrede Sild og Sæl-hunde-Kiød, da tage de for Haanden med et roeligt Hierte, og ansees samme ikke anderledes, end som man i vore Lande lader sine Heste beede ved Eng-Veyene.

Derimod ere de eenige udi at stiale fra os, hvad de kand komme over, ja endogsaa ansee det for en Dyd, at de paa saadan Maade kand trække noget fra os.

Løgn og Bagvaskelse regierer fornemmelig hos Fruentimmeret.

Mand-Folkene ere derimod langt oprigtigere, og krympe de sig gierne ved at fortælle noget, som de ikke see sig i Stand at legitimere.

Naar de fortælle noget efter en anden, sige de: disse vare hans Ord. Førind de svare noget, repetere de alletider igien den givne Replique.

De tage sig ogsaa vare for, naar de skal afmale en Ting for en anden, at de ikke gjøre det meere glimrende end efter Fortienneste, særdeeles naar een vil købe noget, som han ikke har seet, da, endskiønt Sælgeren gierne vil være af dermed, beskriver han det dog noget ringere, end det virkelig er.

Derimod, naar de handle med os, lyve de græsselig.

Thi naar en Grønlænder siger, han haver saa mange Vahre, som han kand betale en Skiorte med, kand man være forsikret paa, at Værdien neppe er en Kniv eller Piile-Jern værd, dog tør nu omstunder ingen binde mig saadan Løgn paa Ermet.

Een Ting maa man berømme dem for, nemlig, at de aldrig lyve, naar man spørger dem efter Veyen, og kand man sige, at de mangan Gang herudi gaae alt for varligen tilværks, hvilket jeg adskillige Gange har knurret over, naar jeg siden har erfaret, de mageligere kunde bragt mig til Maalet; men de have

svaret, at det var bedre at udvælge det visseste, omendskiønt det kostede meere Arbeyde.

Kommer een Grønlænder til et Skib udi Søen, som vil havne, kand Commandeuren sikkert styre efter, hvor Grønlænderen pæger hen, og hvis en Skipper forstod Sproget, skulde han befinde, aldrig noget Sted at have fundet meere active Lodser; de gjøre sig megen Umage for at erhverve en ringe Ting.

Saaleedes kand en Grønlænder gjøre en Dags Reyse, som bestaaer af 6 til 8 Miile, for at obtinere en Ting, som ikke er fierde Parten af en Skilling værd.

Derimod farer han et Ærende for os af lige Vey, vil han i det mindste have et Piile-Jern og en Krog, som beløber sig til 5 à 6 Skilling Danske.

Imellem Friderichshaab og Gothaab er en Vey af 36 Miile, naar en Grønlænder farer som Post derimellem, saa er hans Taxt om Sommeren een Skiorte og een Stokfisk til Tæring, men om Vinter-Dage maa man give dobbelt saa meget.

Naar Veyret er nogenlunde, gjøre de saadan en Reyse paa 8 Dage, dog ere der de iblant, som ere saa stærke Roere, naar man iler med et Bud imellem Colonierne, og derfor betaler vel, at de kand retournere den 5te Dag.

At agere et saadant Bud, holde de for en stor Ære, og derfor, hvor de fare frem og møde nogen, som, efter Sædvane mod Fremmede, beder dem lidet at vederqvæge sig, svarer Postillionen, min Tid er kort, eftersom jeg fører Herskabernes Taler igiennem Landet.

Jeg haver tilforn sagt, at Grønlænderne kand gjøre dem Umage og spille megen Tid, for at vinde en ringe Ting, hvoraf man maatte slutte, at det er et vindskibeligt Folk. Ney, aldeles ikke.

Thi hvis de ved alle Leyligheder toge saadant i agt, var det umueligt, de kunde lide nogen Mangel; men som de lidet bekymres om den tilkommende Tid, og stedse ere begiærlige efter nye Forandringer, saa forlade de ofte et nyttigt og vigtigt Foretagende, for at profitere udi et andet af behageligere Smag, hvorvel langt mindre fordeelagtig og bestandig.

Saaledes kunde Grønlænderne om Foraaret, udi May og Junii Maaneder, da der aldrig fattes paa Overflødighed af smaa Sild og Sælhunde at fange, forsyne dem med fuldkommen Lev-

nets-Forraad til de forestaaende haarde Vinter-Dage, i Steden for den største Deel spenderer Tiden strax, enten til Rensdyr-Jagten, eller og til at samle Æg paa Øerne, hvilke Poster vel ogsaa ere gode, og værd at tage med, hvis de ikke, for at divertere Smagen, gjorde saa yderlig Exces deraf, som siden om Vinteren virker hos dem en Fortrydelse over deres Efterladenhed, og er det forunderligt, at, hvor mange Prøver de end have herpaa, er det strax forglemt, saa snart Foraaret bryder frem.

Hvad som egentlig bestyrker dem i denne Lunkenhed, er, at der undertiden driver een og fleere Vintere bort med saa got Veyrligt, hvor de daglig kand søge deres riige Underholdning.

Nogle af vore Missionairer forglemme vel ikke, at forestille deres døbte Grønlændere saadan Mund-Sandhed, men til denne Dag har de lidet kundet bringe det til Praxin.

Dog have de Mæhriske Brødre i deres Meenigheder giort temmelig Fremgang herudi.

Af Stats-Raison var det vel ikke heller got, at underviise dem alt for meget udi oeconomiske Regler.

Jeg siger: ikke alt for meget. Eftersom jeg tilstaaer, at nogle kunde behøve Forandring, og ønsker derfor Reformatorerne den Skiønsomhed til at indsee, saavel Nationens egen, som Handelens Nytte.

Thi det er at befrygte, at Grønlænderne ellers til visse Tider ville slaae dem til Ørkesløshed, som hine Egyptier, naar de saae Nil-Floden opskylle til det forønskede Maal.

Grønlænderne synes hastig at ville resolve til store Foretagender, men det falder ligesaa hastigt, naar de skal begynde at føre det i Praxin.

Saaleedes, for Exempel, naar een siger, at man kunde klavre op ad den steile Klippe, og derved naae en god Fordeel, faaer han strax Bifald, at det er en gandske muelig Sag.

Men saa snart den første Forhindrings-Steen møder, falder Modet strax, omendskiønt der kunde avanceres meere; alt hvad en Grønlænder skal gjøre, vil han strax see Enden paa, thi ellers fortvivler han i første Angreb under Byrden.

En Grønlænder flyer ikke gierne for første Trudseler, men mærker han, der følger Hug paa, vender han strax Ryggen, og

hvis man forfølger denne Seir for stærk, saa hans Ryg forcerer ham at viise Ansigtet igien, kand man være forsikret, han bruger Repressalier, og lader sig siden hverken skrække af Ild eller Vand.

Dette kand man forklare lige efter Bogstaven; videre finder jeg ikke fornøden at antegne om Grønlændernes Naturell, uden jeg vil hæfte nogle andre faa Omstændigheder hertil, som ellers ikke vare saa magelige for mig at indrykke paa et andet Sted, og bestaaer udi følgende:

Man seer af den Gr. Nat. Hist. Cap. 20. pag. 121, hvor slette Astronomici Grønlænderne ere.

Ikke desto mindre kand de af Solens Fremskydelse over Fjeldene, næsten paa 2 à 3 Dage, mærke, hvad Tid den staaer ved Tropeci.

Men hvad Tid den er midt paa Himmelen eller lige over Linien, veed de ikke, dog regner de trende Maaneskin fra Capricorni indtil Vinteren begynder at standse, som er det første, man vover sig paa at boe i Telte.

Herom er ofte Disputer. Eftersom nogle holde det sidste Maaneskin, udi Steenbukkens Tegn, for det første efter Solens Vending.

Endeel blive derfor efter Veyrets Beskaffenhed i deres Huuse, indtil midt i April-Maaned.

Udi det fjerde Maaneskin veed de, at Ravnene skal have Æg, og at Smaa Sporrene kommer.

Udi det femte er Sælhundenes og Loddernes Tid, at søge under Landet, og endelig udi Slutningen, at Ædder-Fuglene begynder at ligge, tillige ogsaa at Rensdyrene kalver.

Fra den Tid kand de ikke rette dem meere efter Maanen, uden de, som boer paa 59 Latitude, som ogsaa regner det siette.

Fra den Tid sætter de Epoque efter Ædder-Fuglenes Ungers Størrelse og Krække-Beerens Tiltagelse i Modenhed.

Naar det igien er Tid at begive dem til deres Vinter-Boeliger, mærker de, som ere paa Jagten, af Rensdyrenes Horn, naar de blive skaldede, hvilket skeer først i September-Maaned.

De, som opholder dem ved Søen, haver derimod andre Mærker. Nemlig:

Paa Ternernes Bortfart og Sælhundenes Fædme. Naar de

skal pakke deres Telte ind og flytte i Huus, dependerer egentlig af Veyret, dog skeer dette Indtog ved September-Maaneds Udgang.

Og som deres Forretninger bestaaer gandske alleene derudi, at fange Sælhunde, agter de ikke om at inddeele Dagen, før end Solen igien naaer det nederste Mærke i Fieldene.

De, som boer saa langt udi Nord, at Solen ikke nogen Tid sees paa Horizonten, have dog deres Mærker paa Middags Randen udi Fieldene, hvorefter de nogenledes kand gjøre deres Gisning.

Naar man ellers spørger Grønlænderne her Syd, hvoraf de saa nøye kand mærke paa Solens Tilbagestigelse, eftersom dens Avance udi en fiorten Dags Tid er saa subtil, at samme ved fri Øyesyn ikke lettelig kand skielles, siger de, at Soelen, naar den vender, skyder i de første Dage røde Ilds-Flunker fra sig, som er Opstigelses Tegn.

Men dette Syns Mærke er nok ligesaa vist, som Degnens, der catechiserede for mig i min Barndom, at Soelen dandsede paa Himmelen, hver Paaske Morgen.

Dagen inddeeler de efter Flod og Ebbe. Men som man veed, at Vandet declinerer nogle Minuter ved hvert Flod-Maal, og saaledes gaaer det til agters for Maanen, saa kand deres Sætning ikke holde over tvende Dage Stand, hvor de atter maa begynde at gjøre en nye Inddeeling.

Iblant dem, jeg daglig omgaaes, har jeg undervist, hvorledes de denne Uorden nogenledes kunde regelere, for at beholde en circulair Gang med Maanen.

Udi Chronologien er de gandske ukyndige, eftersom de fleeste neppe veed at tælle til tyve; derfor, naar man spørger et gammelt Menneske, hvor længe det har levet, bestaaer det højeste Tall man faaer, af tyve Vintere.

Nu omstunder bliver de herudi meere øvede, da de kand sætte en Tids-Epocha fra Superintendents Egedes første Ankomst til Landet.

Fra Gothaabs Plantelse, og siden derefter fra de andre Coloniers Indstiftelser, her imellem haver de andre mindre Periodi, nemlig, fra den Tid, da een eller anden anseelig Kablunak kom til Landet, eller reyste derfra; formedelst deslige indløbne Omstændigheder spørger de nu flittig efter deres

Alder, og forundrer sig ikke lidet, at høre saa mange Vintere kand være forløbne.

Udi Genealogien, endskiønt de ikke videre, end af oven anførte kand determinere Tiden, saa ere de dog herudi agtpaagivende, og temmelig godt veed, at gjøre Reede for deres Slægt-Stammer, og derfra adskille de udspirende Greene, herover veed de at regne dem i Slægtskab sammen, indtil tiende Leed, og maaskæe derover, hvilket er en stor Styrke for mange Fattige.

Endskiønt man af de Grønlandske trykte Relationer gierne kand samle saa meget tilsammen om Grønlændernes Koglerie, hvoraf man kand gjøre sig en Begreb om deres Religion, saa vil jeg dog i Korthed føye nogle Anmærkninger dertil, som ere disse: At Grønlænderne ere gandske uovereensstemmende i deres Principia; thi hvad en troer, forkastes og belees af en anden, alt efter deres Genie, og ligesom de finder sig vel derved.

Udi nogle Ting ere de næsten eenige, som bestaaer udi følgende: At, naar de farer paa Hvalfiskefangst, oppynter de sig udi deres stadseligste Klæder, foregivende, at Hvalen vil have Ærbødighed, og ingen Skidenhed kand fordrage.

De af deres Fruentimmere, som imidlertid ere hiemme, maa ogsaa vaske dem og holde Lamperne slukte, og i det øvrige holde sig stille.

Paa Harpunerens Baad for i Stavnen er et slags Amuleta for Lykken, samme bestaaer gierne af en Reve Been-Rad, som vender Snuden ud over Stavnen.

Paa Skaftet af Harpunerne er ogsaa fæstet noget, enten en Rype-Kløe eller Ørne-Neb, dog i det sidste ere de foranderlige.

Naar en Grønlænder sælger os noget af Spek- eller Skind-Vahre, skiærer han alletider en liden smule først deraf.

Den Dag Sælhunden er fangen, vil de nødig sælge af dend.

Ere de i Trang, eller meget forliebt paa noget, gjør de hundrede Indvendinger; findes der nu en Hex saa nær, bespørger han sig med hende, og haver man da kun, i Fald man lyster, at stikke Kiærlingen et par Sye-Naale i Næven, for at faae hende til at sige, at det ingen onde Følger kand efterdrage.

Kiøber man en heel Sælhund, accorderer de gierne, at Hovedet maa exciperes i Kiøbet; vil man ikke tilstaae dem dette, gaaer mange fra Kiøbet. Men de, som endelig debiterer heele

Sælhunden, kand dog ikke bare dem, de jo skal skiære en Rem af Huden, og om ikke andet, saa dog nogle Haar af Trynen.

Paa Rensdyr-Jagten giver de Ravnens Rens-Kiød, fordi de ikke skal skrække Rensdyrene, samme er hos dem en rodfæstet Superstition, alligevel det er meget naturligt, eftersom denne Fugle Art er, at søge efter Rov, og altsaa tier stille for den Tid, de faaer noget at pille paa.

Dette har jeg idelig forestillet dem, hvorover adskillige ogsaa har ladet dem overbeviise.

I det øvrige veed jeg ikke noget, hvorudi deres Principia bliver eens lydende. Thi de differerer for Resten saavidt fra hinanden, at man hører ofte gamle Folk forundre dem over een og anden nye antagen sælsom Meening.

Det er en gammel almindelig Tradition, at Sælhundenes Hoveder ikke maa brækkes, dog seer man mange, som ikke tager i Betænkning, at bryde dem, for desbedre at kunde ud-slikke Hiernen.

Det er troeligt, hvilket ogsaa nogle fornuftige Grønlændere tilstaaer, at deres Fædre intet andet Sigte har havt dermed, end at lade dem ligge heele uden for deres Boeliger, at andre deraf kunde overbeviises, og see deres Hurtighed og gode Levemaade. Hvilket Angekut har forandret til saadanne Troes Articul:

At Sælhundene bliver skye over, at deres Medbrødres Pander saa nøye anatomeres; at de kand undgaae, ikke at blive borte paa Søen, saa hænger nogle en Baad udi Mignature inde i en af Enderne paa den ordentlige Kajak, som præsenteres med Svær og Puder paa Siderne, for at imodstaae Kantring.

Nogle indhænges en død Snejpe eller Sporre, eller tørret Sild, item smaa Steen og Spaaner, alt eftersom en Hexemester eller Hex foreskriver dem.

Endeel bruger slet intet i Baaden, men vel noget derimod paa Legemet.

Andre igien ingen af Deelene.

Ikke desto mindre, saa viser daglig Erfarenhed, at baade disse, som bruge deslige Amuleta, og de som intet bruger, omkommer i Fleng.

Og har jeg virkelig mærket, at de, som meest har multipliceret deres Amuleta, snarest er ombragt, hvilket er meget

naturligt, eftersom Overtroe deriveres nok af en frygtagtig Feighed, der omsider saa dybt indtrykkes i Sindet, at Modet gandske tabes, og derover et saadant Menneske (saa at tale) ligesom med Hænderne i Skiødet overgiver sig godvillig til Fare og Ulykke.

Denne Betragtning udtoner jeg stedse ved alle Leyligheder, og jeg kand med Sandhed sige, at tvende Mænd, formedelst saadan Prædiken, er opdragen fra Fortvivlelsens fæle Afgrund.

Er en Mand meget ulykkelig til sin Fangst, og han kommer i et Giæstebuds-Laug med en Angekok, hvor Verten derimod har været lykkelig, og iblant andre Retter fremsætter Sælhundelever, skiærer Angekok et Stykke deraf, og rækker den Uheldige, der smager og tykker det langsom.

Undertiden forlanger de af os, at kaste med deres Piile, for desbedre derefter at kunde træffe.

Hollænderne lader de blæse paa dem, og behænge Takkerne med noget smaat Gøyerie, hvilket altsammen danck jow Maet for en billig Betaling findes meget villig til.

Hvad i andre Tilfælde deres Liv og Sundhed angaaer at conservere, da betiener de dem dertil af adskillige og mangfoldige slags Amuleta, som alle ville blive for vidtløftig at specificere.

Endeel bruger som en Patron-Rem, nedhængende tvert paa Skulderen til den anden Side, samt et Belte om Livet.

Andre bruger Remmer om Armene oppe over Albuen, men om Halsen hænger det fornemmeste og vigtigste, eftersom derudi gierne er indfattet og indsyet den fornemmeste Medicin, hvilket kand bestaae af Haar, Fiær, Pimpsteen, Fiskeskiel og Fugle-Øyne, saa har jeg ogsaa fundet hos nogle en smule af vore Steenkull. Ræve-Tænder og Ørne-Kløer bruges ogsaa af mange, hvilket nogle foregiver, er for at dæmpe usunde Vædsker, hvorpaa ikke synderligt kand være at sige, efterdi man seer hos os, at Folk bruger Rav, Els-Kløe, item Guld og Blye, for at trække Flod og Usundhed af Legemet.

Og kunde man derfor spørge vore Physici, om ikke Ræve-Tænder og Ørne-Kløer kunde gjøre samme Virkning i Grønland.

Nogle iblant os vildfarer ogsaa mange Gange, naar de seer en Grønlænder belagt med forommeldte Bindsele, og derfor tilrettesætter dem for daarlig Overtroe.

Thi endeel bruger Baand om Halsen med Kløer udi, alleene til Zirrat.

Endeel bruger ogsaa Bindseler om Armene og Hænderne, for at mærke, hvorledes de af- og tiltager udi Fædme, og saaledes bliver mange uskyldige Ting gjort til Hexerie.

Ligesom ogsaa, naar en Kone lykkelig føder et Dreng-Barn efter et andet, fletter hun nogle Haar sammen i Panden paa sig, der fremvises som et Horn, dette bliver ogsaa lasted, ihvorvel det betyder ikke andet end et Glædes-Tegn, hvis derimod Manden bar et lige saadant slags Prydelse, kunde det give Anledning til Discours.

Men, at man hos en Kone, som haver et lille Barn, ikke maa drikke af hendes Vandspand, eller tænde Lys ved hendes Lampe, hvoraf de troer, at Barnet fanger Skade, ere Ting, som med sunde Overbeviisninger fortjener at igiendrives.

Hvad deres Betragtninger om Siæle-Læren og de himmelske Ting angaaer, da differerer de endnu allermeest derudi fra hverandre.

At Verden og Menneskerne haver haft en Begyndelse, kand de fleeste give Autores for, men at Verden igien skal blive til intet, derom veed eller kand de ikke sige noget.

Der findes mange Grønlændere, som aldrig troer at have Siæl, men at de bortfarer i Døden som Fæet.

Andre igien troer vel de haver en Siæl, men derhos tænker de, den er af saadan Materie, at den ligesom Legemet kand svækkes, og omsider bortsvinde. Og derfor er det ikke rart, man hører fortælle om en og anden, som haver forlist Siælen, og det, som er allermeest latterligt, at den kand deeles, da man hører hvorledes den eller den har tabt et Stykke af sin Siæl, hvilket de listige Hexemestere bestyrker dem udi, eftersom at deres Plov ved den Leylighed best kand komme til at gaae. Thi der er ingen Curer, hvorfor de bedre lader dem betale, end for at gjøre en nye Siæl, eller at flikke noget paa den gamle, men at de dog ikke alletider kand gjøre det til gavns, derpaa har man adskillige Exempler, at godt Folk beklager dem at være bedragne.

Det meest Orthodoxo Partie, som er det herskende, troer, at Siælen er et eget Væsen. Disse differerer dog atter igien udi deres Meeninger om dens Herligheder og Rettigheder, samt

Forretninger i den anden Verden. Thi, endskiønt Angekok lærer, at udi det Liv skal til Næring for de Afdøde være meere overflødig af Jagt og Fiskerie, end her paa Jorden, saa dog findes der mange, som tvivler om denne Sags Rigtighed, og statuerer, at Siælen maa være et substantiel Væsen, adskilt fra ald materialsk Grovhed, eftersom de seer Legemerne gandske hos dem at forraadne og blive til intet, og altsaa ingen naturlig Føde kand behøve, men at den næres og fornøyes ved noget andet, som de ikke her kand betyde, eller giøre Reede for, førend de opvaagner derudi.

Afvigte November-Maaned, paa een af mine Handels-Tourer, laae jeg en Morgen paa Brixen hos en Grønlænder og læste udi Monsr. Fontenelles Samtale om meere end een Verden; min Sove-Cammerad, Grønlænderen, som var en fornuftig, middel-aldret Mand, blev da meget begiærlig, for at vide, hvad jeg læste, hvilket jeg ogsaa betydede ham.

Derpaa spurte han, om de ikke var de lyksalige Boeliger, hvortil fromme Siæle blive henflyttede, hvorpaa jeg svarede ham til Fornøyelse.

Han fortalte mig da, hvad han erindrede sig at have hørt om Guds Godhed, ihvorvel det var temmelig confus. Jeg repeterede da Buddene for ham, fra det fierte indtil det niende, hvortil han sandfærdig testede, at have holdet dem fra sin Ungdom, og skulde fremdees holde dem, for at nyde Deel med gode Siæle i de lyksalige Boeliger.

Endelig talte jeg med ham om Oprindelsen til det menneskelige Kiøns Elendighed, som han tilforn mange Gange havde hørt; dog forundrede han sig over, at Brøden, kunde være saa stor, og efterdrage saa sørgelige Sviter.

Iligemaade forundrede han sig over de første Menniskers Taabelighed, ved at give sig i Samtale med en Orm. Denne Knude var just ikke saa let at løse for mig, uden at gaae allegorice til verks, og derfor i en Hast maatte gribe til en Anmærkning, som jeg erindrede mig at have læst udi den Allgemeine Welt-Hist. vierter Theil pag. 8 og 9, som er Supplement til den ersten Theil zweyter Abschnitt pag. 133.

Dette kunde Grønlænderen godt finde sig udi, og blev fornøyet, igientagende stedse de lyksalige Værelser, hvorføre jeg repeterede saa længe for ham de tvende første Vers af Joh. 14,

indtil han kunde dem uden ad, hvilket han sagde, stedse at ville erindre sig.

Der findes ogsaa de Grønlændere, som troer, at der er en timelig Lyksalighed efter Døden, hvor de til en Tid skal æde og mætte dem med det lekkerste Kiød, og siden forflyttes hen til ganske stille Værelser, hvilket er ligesom de gamle Nordiske Folk, der troede, at Valhalla varede kun for en Tid.

De gjøre ogsaa Forskiel paa Fornøjelsen udi det andet Liv, efter Personernes Værdigheder og Liidelser, som han kand have udstaaet her i Tiden. See den Gr. Nat. Hist. Cap. 19. p. 118.

Derimod paa den anden Side haver de ikkun maadelige Tanker om Taasser, uduelige og onde Mennesker, særdeeles om gamle Hexer, hvilke endeel prognosticerer ikke meget godt, men disse sidste er derfor ikke forlegen, thi de gjør dem selv en Himmel, som passer sig hiertelig got efter deres Gout, da jeg har hørt en Hexe fortælle, hvorledes hun allerede havde været henrykket udi hendes tilstundende Himmel, hvilket bestod af et maadeligt Cabinet, hvorinde sad sex Matroner af hendes Battaillon, som levede godt af Klapmuuse-Hoveder, hvoraf der laae fuld under Bænkene, som aldrig kunde opfortæres.

Man maa tilstaae, at samme bliver et synderligt Societet, og en Presentation, som for dens Artigheds Skyld ikke skulde klæde ilde, at udstikke i Kaaber.

Nogle troer ogsaa, at Siælen, strax efter den er opløst fra Legemet, maa udstaae en slags Trængsel eller Skiærs-Ild, før end den naaer de Lyksaliges Stad, see den Gr. Nat. Hist. Cap. 19. pag. 120., og kand man høre, naar een dør i stærk Kuld om Vinteren, hvorledes de beklager den Dødes haarde Reyse, og betiener de sig dertil af Ord, som man kand udtyde paa een nye Frost-Død, og saaledes kalde den anden Død.

Andre derimod troer, at ingen Hindringer meere er i Veyen, saasnart Siælen er udblæst, men at den strax føres til den fuldkomne Herlighed, hvor den endog samme Aften kand accompagnere andre afdøde Godt Folk med at spille Bold i Himme- len, hvilket de meener er det samme, som vi kalder Aurora Borealis, eller Nord-Lyset.

Denne daarlige Indbildning har jeg stedse søgt at borttage iblant dem, jeg har omgaaets, ved at give naturlige Aarsager dertil. Og som de mærker, man haver af Nord-Lysene,

om Veyrets Forandring indfalder, meget vissere og kiendeligere Tegn i Grønland, end udi vore Lande, saa ere mange Grønlændere fuldkommelig bleven overbeviiset om, at min Demonstration maa være bygget paa en naturlig uryggelig Grund.

Og om jeg ogsaa et meget lidet har kiget ind i mathematiske Videnskaber, og derover for Tidsfordriv om Aftenen kand sladdre med dem om et og andet, saa faaer jeg idelig Spørsmaal, hvorledes det haver sig med de himmelske Corpores Bevægelse, som vi seer. Item, hvorledes det udi andre Maader staaer til i Himmelen.

Af foranførte kand ellers erfares, hvor meget de differerer fra hverandre udi deres Meeninger om Siælen og det tilkommende Liv.

Hvilket i mine Tanker fornemmelig kommer af de mange Sæcter, der findes iblant deres Lærere, hvoraf enhver illustrerer Sagen paa sin Maade, og som han faaer Indfald til.

Og haver jeg paa et andet Sted pag. 33. viist Forskiæl paa ægte og uægte Angekoker, saaledes, at en ægte gjør alleene godt, da derimod de uægte gjør baade ondt og godt, og legger sig efter alle de Scienser udi Philosophien, der best tiener til at giøde ham, hvilket man ikke meget forundrer sig over, efterdi man haver mange Exempler af vore Tidens Læger, da man seer en Medicus at agere tillige med Chirurgus, og Apotheker samt Feltskiær-Svend i en Hastighed at forvandles til Doctor Medicinæ.

Maaden, hvorledes een bliver til Angekok, er at læse udi den Gr. Nat. Hist. 19 Capitel. Dog maa jeg føye følgende Anmærkninger dertil:

At mange paa en extraordinair Maade bliver kaldet til Embedet, ved det, at de foregiver, en Angekok har aabenbaret sig for dem. Derimod findes der de, som i lang Tid studerer og informeres efter Reglerne, og kommer dog aldrig til at praktisere, formedelst de ingen Torngak kand faae.

Dette er ogsaa at mærke, at een og anden beskikkes dertil fra Moders Liv, formedelst at Forældrene kand have giort et Løfte, ligesom man læser i Samuels 1ste Bog.

Hos disse mærker man strax i deres Opvæxt en slags Gravitet, der rimer sig til deres høye Fødsel.

Og har vi her strax ved Colonien en saadan ung Person

og Candidat af 12 til 14 Aar gammel; den samme er ogsaa udi Klæde-Dragt distingueret fra andre saaledes: At han stedse fra Fødselen af har baaret Buxer og Støvler udi et Stykke. Derimod er Hætten separeret fra Pelsen imod den sædvanlige Maade, ihvorvel Grønlænderne siger, at derfor ingen faste Regler er at følge.

I det øvrige seer ikke Drengen meget lærd ud, i hvad han end vil blive, dog siges der, at han allerede skal have giort god Fremgang i Philosophien, og udi afvigte Høst faaet sin Torngak, kaldet Nerrirsok, det er Æderen.

Endskiønt Angekok ere dumme og falske Propheter, saa maa man dog tilstaae, at de ere de meest forstandige og artigste blant Nationen, hvilket holder den største Deel af deres Landsmænd i den blinde Indbildning, at de ere miraculeuse og inspirerede Mænd.

Og som jeg har anført paa et andet Sted pag. 33 den Bestandighed, de lader see i at forfægte deres Lærdom indtil den sidste Blodsdraabe.

Bemelte Angekok og Hexemestere ere mindre og meere Fiender og Venner af Missionen.

Da endeel have aldrig det allermindste at sige derimod, om nogen af deres Venner finder Lyst til at eftertænke Guds Ord, og lade sig døbe.

Andre derimod raader heftig derfra, forestillende, at Ordet døder, viser ogsaa af een og anden døbt Grønlænders Exempel, hvor meget de har forværret dem i deres Fangst, siden de antog Ordet, i hvilket sidste de udi lang Tid ikke har havt synderlig Uret, men samme har reist sig af andre Aarsager, som de ikke har vildet eller kundet indsee.

Dog kand nu omstunder Missionen ved denne Colonie, fornemmelig blant de Mæhriske Brødre, fremvise døbte Grønlændere, der ere saa hurtige udi deres Fangst, som de allerbeste Steder i Landet.

De Hindringer, som findes paa Grønlændernes Side, hvorfor de ikke antager Ordet, bestaaer herudi:

Først, den foranderlige Maade, som de haver Lyst til at søge deres Næring paa, nemlig, ved at flakke og streife fra et Sted til et andet i dette vidtløftige Land, og derfor endnu er alt for vanskeligt at efterfølge dem i alle Vinkler og Vraaer.

Dernæst deres meget slette Skiønsomhed til at indsee dybe Ting med Forstandens Kræfter.

Thi de seer sandeligen meere paa deres Exempel, der staaer i Credit hos dem, end paa de grundige Forestillinger, da de gjør og efteraber meere end de prøver og overveyer, og meere antager, end de forstaae at dømme om, saaledes:

Naar en Mand faaer det Indfald, at vil høre Guds Ord og lade sig døbe, følger Moder, Broder, Kone og Børn samme Exempel, uden videre Raisonnement, saa det kand her heede: Hvor et Faar løber til Vands, løber de andre efter.

Endelig kommer hertil, at de frygter for, at deres Børn, som de saa usigelig elsker, skal komme til at lide nogen slags Trang ved Colonien. Item, deres Meening om Missionairernes Foranderlighed, raisonerende saaledes:

Den Præst, som nu er, er en from og skikkelig Mand, men der kand komme en anden, som ikke er saadan sindet, og da bliver det os fortrydeligt at leve.

Hvilken Snak jeg virkeligen kand sige, at have hørt Sneese Gange.

I det øvrige ere Grønlænderne ikke vanskelige at overtude om Sandheds Kundskab, formedelst at de ingen visse Religions-Sager haver at følge, og dog ønsker deres Siæles Velgaaende efter Døden.

Hernæst er det ogsaa en stor Lykke, at meget faa hades eller foragtes af deres Venner og Landsmænd, efter de ere blevne døbte.

De Hindringer, som derimod findes paa Missionens Side, ere langt vigtigere.

Først, som vi alle veed, den Mangel paa saa mange Lærere, der nogenlunde kunde besætte heele Kysten, for derved at have Leylighed til Omgang med Grønlænderne i alle Vinkler og Huller.

Dernæst den korte Tid, som enhver Missionair opholder sig her i Landet, nemlig i 4 til 6 Aar, i hvilken Tid de fleeste har nok med at lære Sproget, og at omgaaes med Grønlænderne, saa at, naar de først er beqvem til Embedet, expireres deres Tid at reyse hjem.

Den nye Successor er altfor fremmed i alle Ting, og om han endskiønt har lært en Slump Glosser hiemme, og deraf

noget efter Ankomsten kand formeere en Composition til en kort Stand-Tale, saa er han dog gandske uerfaren til at omgaaes med Grønlænderne og accomodere dem efter alle Omstændigheder af Sted og Tid, hvilket er en slags Praxis, som neppe kand læres paa 3 eller 4 Aar; thi det er fast ikke at beskrive, hvor nøye Grønlænderne giver Agt paa vore Ord, Gierninger og Fagter, og hvor høyligen de kand støde dem over en ringe Ting, som f. Ex.

Kommer en fremmed Grønlænder til mig, og jeg seer ham for stivt i Øynene, bliver han skamfuld.

Seer jeg derimod slet intet paa ham, tænker han sig at være foragtet.

Leer jeg strax ad ham, tænker han jeg vil raillere med ham.

Viser jeg derimod et alt for ærbar Ansigt, meener han, min Dreng har slaaet et Kruus eller Glas i tu, for hvilket jeg er vred.

Vil jeg ambrassere ham ved Strygen eller Klappen, tænker han jeg er drukken.

Knurrer jeg ad ham, meener han, at jeg er gal, og derfor pakker sig strax, for at undgaae slemmere Følger.

Alt dette kand jeg af egen Erfarenhed best illustrere, da jeg har gjort yderlig Exces deraf, og falder nu fra en Extremitet i en anden.

Det første jeg kom her til Landet, var jeg i den flygtigste Ungdoms Alder, og dertil af Naturen hengiven til Ungdoms Spøg, eller rettere at sige, Galenskaber (dog skal aldrig nogen kunde overbevise mig om grove Laster); i det øvrige var min Opførsel som en Arleqvin.

Endeel Grønlændere fandt stor Behag herudi, og kaldte mig den pudseerlige Lars, men andre fandt dem incommoderet derved og talte ilde derom.

Dette mærkede jeg omsider, og som jeg ikke vel kunde fordøye saadan Haanhed, i Besynderlighed, da jeg ved samme Tid avancerede en Grad høyere op i min Tieneste, saa søgte jeg at reformere mine comødiske Grimacer, men Medicinen blev værre end Sygdommen. Thi dens Virkning fermenterede hos mig en slags Bizareri, som nærmede sig meere til Brutalitet end en anstændig Gravitet, og som der fandtes her ved Stedet de, der vare omtrent ligeledes sindede, saa gjorde vi i

en Hast, ved vores besynderlige Opførsel, noget nær Colonien til en Daare-Kiste, og derfor holt fornøden at forandre min Skikkelse paa nye igien.

Om jeg har nu i mange Aar, siden den Tid, nogenledes truffen den rette Maade at omgaaes Grønlænderne paa, derom maa de af vores Nation dømme, som daglig har været omkring mig.

Dette vil jeg alleene sige, at faa Fremmede have været i større Anseelse.

Jeg siger, at det kraftigste Middel, hvorved Grønlænderne skal vindes, er en fornuftig Omgang, eftersom de seer meere paa Exempler, end paa de grundigste Prædikener.

Naar begge Deelee vare tilsammenføyet, kunde det være saa meget desbedre.

Thi den gandske Lov er vel god og hellig, som den staaer, men den haver dog stridige Virkninger. Som f. Ex.

En af vore Missionairer holder en Prædiken i saadan Tone: I Dag: I hører Herrens Røst, da forhærder ikke eders Hierter; omvender eder derfor nu, medens han findes, kalder paa ham den Stund han er nær, etc. Øxen ligger allerede hos Roden af Træet, etc.

Det vil blive forsilde, naar I allerede staaer i Ævighedens Døre, etc.

Derimod holder de Mæhriske Brødre en Prædiken af følgende Indhold:

See! Han er kommen, om hvilken i Bogens Rulle for saa lang Tid siden var talt.

Han, den Hoved-Hjørne-Steen, han er det Guds Lam, som bar Verdens Synder, glæder og fryder eder derover, thi udi ham forkyndes Eder Syndernes Forladelse, i hvad for Synder etc.

Ydmyger eder for ham, og elsker ham, han vil hellige eders Hierter til at elske sig og Brødrene.

Begge Prædikener maa man tilstaae, haver Grund i Guds Ord, dog enhver i sin Orden.

Ikke destomindre holder jeg dog meere med den sidste end den første, over hvilken jeg veed at Grønlænderne forskrækkes, og undslaaer dem derved at høre saadant for ofte.

Jeg vil alleene med faa Ord sige: At de Mæhriske Brødre

ikke mindre ved deres fornuftige og sagtmødige Omgang, end ved deres kiærlige Invitation, formedelst Evangelii Freds-Prædiken, haver erhvervet det store Antall af Grønlænderne som vi see dem have.

Jeg vil ikke demonstrere eller forsvare deres Lærdom og Læremaade, efterdi samme er meere end noksom bekiendt.

Jeg vil ikkun alligevel sige: At naar jeg eftertænker, med hvad Nød, Kummer og Foragt de har maattet fremdrage de første Aar her i Landet, og nu efter nogle Aars Forløb har opbygget en smuk liden Kirke eller Forsamlings-Sahl, hvorledes man om Søndagen ved Trompeters Skral seer meere end Tre Hundrede Grønlændere at indstrømme, blant hvilke een tager et blæsendes Instrument, en anden en Violine, den tredie et Cither og saa fremdeeles, hvortil det gandske Chor istemmer Lov- og Takke-Sang:

Saa siger jeg mig at falde i Forundring, efterdi min Fornuft og Sands ingen Reede kand finde hertil, men omsider maa gjøre den Slutning: See! Her er meere end Menneskets Finger.

P. S. Til dette ringe Skrift vilde jeg have føyet nogle andre smaa Anmærkninger, nemlig: Hvor Folkerigt Grønland omtrent kand være.

Dernæst om Forbisser-Strat, som ligger 7 Miile Synden for, hvilket daglig sætter mig graae Haar i Hovedet, formedelst mine Handels-Tourer, som bestandig falder i den Egn.

Endelig om Iis-Driften her udi Strædet, som altsammen kunde være baade artig og nyttigt.

Men som jeg til deels haver haft Mangel paa Tid til at optegne mine ringe Memoires, saa faaer det beroe til en anden Gang, da jeg imidlertid ogsaa gierne ønskede at kunde faae Leylighed til at indhente nogen Underretning fra de Engelske Strat-Hudsons-Farere, hvorledes de udi Augusti- og September-Maaneder har befundet Iisen og Strømmen, saavel under Hudsons-Bay som Terra incognita septentrionalis. Efter hvilken Oplysning jeg havde en bedre Grund til at bygge mine Sætninger paa, hvilke, om de ikke alle vare saa antagelige, kunde der dog findes nogle iblant, som af de Lærde fortiente en

nøyere Overveyelse. Hvilket var det, som skulde være beviiset paa efterfølgende Blade.

Men fordi de ikke gandske skal staae ledige, vil jeg med mine Høy-gunstige Læseres Tilladelse udcopiere et Stykke af min Journal, som handler om en lille Recognoscerings-Tour paa Iisblinken, forgangen Høst, og følger saaledes:

Anno 1751, den 28 Augusti, sendte jeg den store Baad ud, for at søge efter Drive-Brænde Norden for Iisblinken; med min egen Baad gjorde jeg den Geleide indtil denne Side af bemelte Iisblink.

Mit Ærende var alleene at divertere mig et lidet med Skøtterie, for derved at faae mig en tilstrækkelig Motion, som jeg haabede, kunde virke en Forandring udi mit svage Legeme. Men ved den Leylighed havde jeg snart resolveret at giøre en Reyse til Øster-Bøygden over Iisfieldet hen, formedelst en nye Opdagelse af en Grønlænder afvigte Julii-Maaned, der havde været saa høyt oppe paa Jagt, at han tydelig sagde sig, at kunde see de gamle Kablunakiske Fielde paa den Østre-Side.

Dette bragte mig, som melt er, udi Bevægelse, at jeg i det mindste, som fordem Moses, havde Lyst til at see Landet, og tog jeg foromtalt Mand med sin Datter, samt trede unge Grønlændere med mig; vi, vil jeg sige, begyndte derpaa at antræde vores Reyse, efter at vi tilforn saa dybt var indkommen i en Fiord ved den Sydre Ende af Iisblinken.

Den 2 Septembr. Om Morgenen tilig bandt vi vore Madposer sammen og videre let Eqvipage til Hvilelye om Natten, derpaa tog Pigen det altsammen paa sin Nakke, hvoraf hun havde en temmelig svær Dragt.

Vi andre tog hver sin Kajak (liden Grønlandsk Baad) paa Hovedet, og vore Flinter over Skulderne, samt en Stav i Haanden, hvorpaa Marchen begyndtes med stor Alvorlighed.

Manden gik foran som Chef og Veyviiser, jeg derimod sluttede ved det bageste Geleed som Sergeant. Den første halve Miil var jevn og god, igiennem en Dal, langs ved Siden af en Elv, og derfor passerede vi samme i en Hast.

Men nu skulde vi over et Field, hvilket ikke alleene var høyt,

men ogsaa meget ujevnt, hvorover vi med Baadene paa Hovedet tumlede omkring meere end engang.

Endelig, kort at fortælle, kom vi ved Soelens Undergang paa den anden Side need af Fieldet.

Denne vores Dags-Reyse kunde efter min Gisning ikke beløbe høyere end knap til $1\frac{1}{2}$ Miil, ihvorvel, hvis jeg efter Siællands Maal skulde have taget Penge for Veyen, vilde jeg gandske vist med en god Samvittighed ladet mig betale for 10 Miile; ved dette vores Lager-Sted mødte os en stor Fiord, hvilken ind paa Bonden er en stiv Dags-Reyse for en Kajak-Roere.

I forrige Tider har Grønlænderne kundet fare lige fra Søen af og herind.

Men Iisblinken har udi Mundingen ved Tidens Længde overgroet til begge Land-Siderne, paa en halv Miil dybt; herover maa nu Grønlænderne, om de vil derind paa Jagt.

Om Aftenen lagde vi os til Hvile, og derpaa

Den 3 Sept. om Morgenen, roede vi i vores Kajaker $\frac{3}{4}$ Miile tvert over Fiorden til den Nordre-Side af Landet, hvor vi lagde vore Fartøyer, bedekket med Steen, ved Strand-Bredden. Herpaa tog vi vores Randsler paa Ryggen, og begyndte vores Marche over Fieldet N. O. ad Landet; om Aftenen naaede vi Faste Iisen.

Den 4 Septembr. Om Morgenen begave vi os ud paa Iisen, for at naae den første Bierge-Top, som ligger mit paa Iisblinken, hvortil vi havde omtrent en Miil. Veyen dertil var lige saa slet og jevn som paa Kiøbenhavns Gader, Forskiællen syntes mig alleene at her var noget glattere, men derimod havde jeg ikke fornøden at vaade ud til Siderne i Skarnet, af Frygt for at overveltes af Postmesterens Heste og Vogne. En Time efter Soelens Opgang naaede vi Bierge-Toppen; der løb vi op og need den Dag efter Rensdyrene, dog blev der kun et eeneste skudt, heraf fik Grønlænderne nok at æde, men saasom der hverken var Riis, Lyng eller Græs paa Marken, hvormed man kunde antænde Ild, for derved at faae mig noget kogt, saa maatte jeg tage til min liden Madpose, hvorudi var et Stykke Ost, og nogle Tvebakker, hvorpaa jeg slukkede efter med en Drik Vand.

Den 5 Septembr. Om Morgenen marcherede vi atter ud paa

lisen, for at naae det øverste Field paa Iisblinken, kaldet Omertlok, dertil havde vi ogsaa omtrent en Miil, men paa dette Stykke Vey anvendte vi 7 Timer, formedelst Iisens Ujevnhed og mangfoldige Sprækker, hvor omkring vi maatte gjøre adskillige Kraage.

Klokken 11 kom vi til Fieldet, og efter at vi havde hvilet os ud en Times Tiid, begyndte vi at bestige Toppen, hvilken vi endelig med megen Sved og Møye naaede imod Klokken fire. Her begyndte vi at falde i Forundring over den store Prospect fra alle Kanter, fornemmelig det vidtløftige Iisfield langs Landet, og tvers over til Øster-Bøygden, hvis Fielde var lige som disse, bedækkede med Snee.

I Begyndelsen forekom det mig, at der ikke kunde være over fire til sex Miile derover.

Men da jeg med alle tydelig kunde see Fieldene ved Gothaabs Colonie, som præsenterede dem nok saa store, og betragtede Distancen her imellem, maatte jeg fornufteligen gjøre en anden Gisning.

Paa Toppen af Bierget forblev vi indtil Klokken 7 om Aftenen, da jeg imidlertid brugte mine Øyne det beste jeg kunde, baade uden og ved Hielp af Forstørrelses-Glas, og endelig sluttede med en Tale til Grønlænderne, som handlede om de i fordem Dage Øster-Bøygde Beboere, deres saavel legemlige som aandelige Velgaaende.

Imidlertid gik Soelen under, hvorfor vi gik et Stykke need ad Bierget og lagde os til Hvile.

Jeg for min Deel sov ikke meget den Nat, dels formedelst et og andet som løb i Sindet, dels for den haarde Kuld.

Den 6 Septembr. Om Morgenen ved Soelens Opgang blev jeg strax ved vores Nattelager et Rensdyr var, hvilket blev af mig skudt, og som jeg ikke paa femte Dag havde smagt noget varmt, saa drak jeg en god Portion af det endnu varme Dyr's Blod, hvoraf jeg fandt mig slet intet ilde. Grønlænderne spiiste nu ogsaa en god Froekost deraf, og toge et Stykke Laar med dem, Resten blev liggendes for Himmels Fugle, eftersom vi ikke, formedelst de besværlige Veye, kunde føre ret meget med os.

Endskiønt jeg gierne havde ønsket, at gaae en Dags Reyse længere ind paa Iisfieldet, for nogenledes at gjøre en løs

Calculation over Distancen, saa dog maatte vi af mange Aarsager være betænkt paa vor Hiem-Reyse, hvoriblant een var meget vigtig, nemlig, at vi gik saa got som Barfodede.

Thi, ihvorvel enhver af os var til Reysen forsynet med tvende par gode Støvler, saa vare de dog nu allerede af Iisens og Steenenes Skarphed gandske i tu slidte.

Og som vores medhavende Jomfrue til all Ulykke havde tabt sine Sye-Naale, kunde vi ikke faae noget lappet om os, hvorfor vi bleve meget betuttede, dog trøstede vi hverandre med Latter, naar vi betragtede de nøgne Tæer fremkrybe af Støvlerne.

Men det er sandt, jeg havde nær forglemt, at beskrive den Deel af Øster-Bøygden, som jeg her paa Bierget kunde see og saae; da jeg maa forud have den Ære at sige, at jeg ingen Compas havde med mig, og derfor ingen tilforladelig Peiling kand give. Saa meget er vist:

At Stedet vi stod paa, ligger paa den Bredde af $62^{\circ} 16'$ M. derfra omtrent N. O. eller O. N. O. forekom mig de nærmeste Fielde paa den Østre-Side, ihvorvel de vare meget mindre, end de som laae Sydvest over, hvilket jeg sluttede deraf, fordi de vare med mindre Snee bedækkede.

Efter Gisning, hvor Forbisser-Straat ligger, der syntes det eene med det andet saa got som jevnet til en ævig Iis.

Og kand jeg neppe sige, om jeg saae to eller tre smaa Hompeler, der kunde betyde Land.

Men derimod N. O. eller maaskee noget længere N. V., som tilførn melt er, der vare Fieldene gandske oprakt over Iisen, og paa nogle Hokke af dem var gandske bart for Snee.

I Besynderlighed laae en langagtig Hompel imellem tvende mægtige Fielde, hvis gandske Ryg tonede en ordinair naturlig Land-Farve; og er dette altsaa det vigtigste, som min ringe Pen formaaer at udføre til Oplysning.

At give ellers mit Betænkende over den store Iis-Plane, som forhindrer os, at have Communication med Øster-Bøygden, da i Henseende til Veyen, troer jeg, det er practicabel, efterdi mig syntes, at Iisfieldet er ikke nær saa farlig som man har udraabt det for, og ikke heller Sprekkerne saa dybe, som man har foregivet.

Thi nogle af disse Sprekker kand man gaae udi, som i er

Dal, og jeg har i Almindelighed ikke fundet dem dybere end til 4 eller 5 Favne; mange af bemelte Sprekker kand man ogsaa springe over, hvilket vi tidt gjorde ved Hielp af vores Gevæhr.

Vel er det sandt, at der findes hist og her Sprekker, som ere efter Øyesyn Bund-løse, men disse strækker sig ikke længere, end at de jo kand gienskydes. Men ikke desto mindre bliver det dog impracticabel at reussere udi saadan Reyse, af disse Aarsager, nemlig, at man ikke kand drage saa megen Mund-Portion med sig, hvormed man til saadan Reyse billig burde være forsynet; dernæst den ulidelige haarde Kulde, som jeg holder næsten umueligt, at nogen levende Creaturer kand respirere udi ved idelige mange Nætter at campere paa Iis-fjeldet, thi endskiønt vi havde vor Lager paa Landet, og ingen af os vare just meget kulds kier, og derforuden havde forede Klæder paa, saa dog, lige saa snart vi satte eller lagde os en Times Tid, ville Lemmerne ligesom strax sammenkrympes.

Jeg for min Deel havde til Underklæder tvende gode Trøyer, derover igien en Rensskinds-Pels, om Natten indviklede jeg mig i en skøn dobbelt foret Kappe, tilligemed indputtede Fødderne i en Pose af Børne-Skind, men med alt dette var jeg ikke i Stand at kunde holde Varmen.

Jeg kand sige, at af saa mange haarde Vinter Nætter som jeg har camperet paa Marken i Grønland, ingen har af Kulden incommoderet mig saa stærk, som disse første i September-Maaned.

Den 7 Septembr. Om Natten kom vi igien til Fiorden, hvor vi havde efterladt vores Kajakker.

Den 8 Septembr. Om Morgenen kom vi over og naaede vore Telte om Aftenen, og kand jeg ikke her forbigaae at melde, med hvilken synderlig Appetit jeg den Aften udtømmede en heel Bouteille Portugis-Viin, hvorpaa jeg sov hen indtil den anden Dag ved Middags-Tider.

Den 10 Septembr. Om Aftenen kom jeg igien til Colonien, da min Baadsmand tilforn var kommen med en Ladning Brænde,

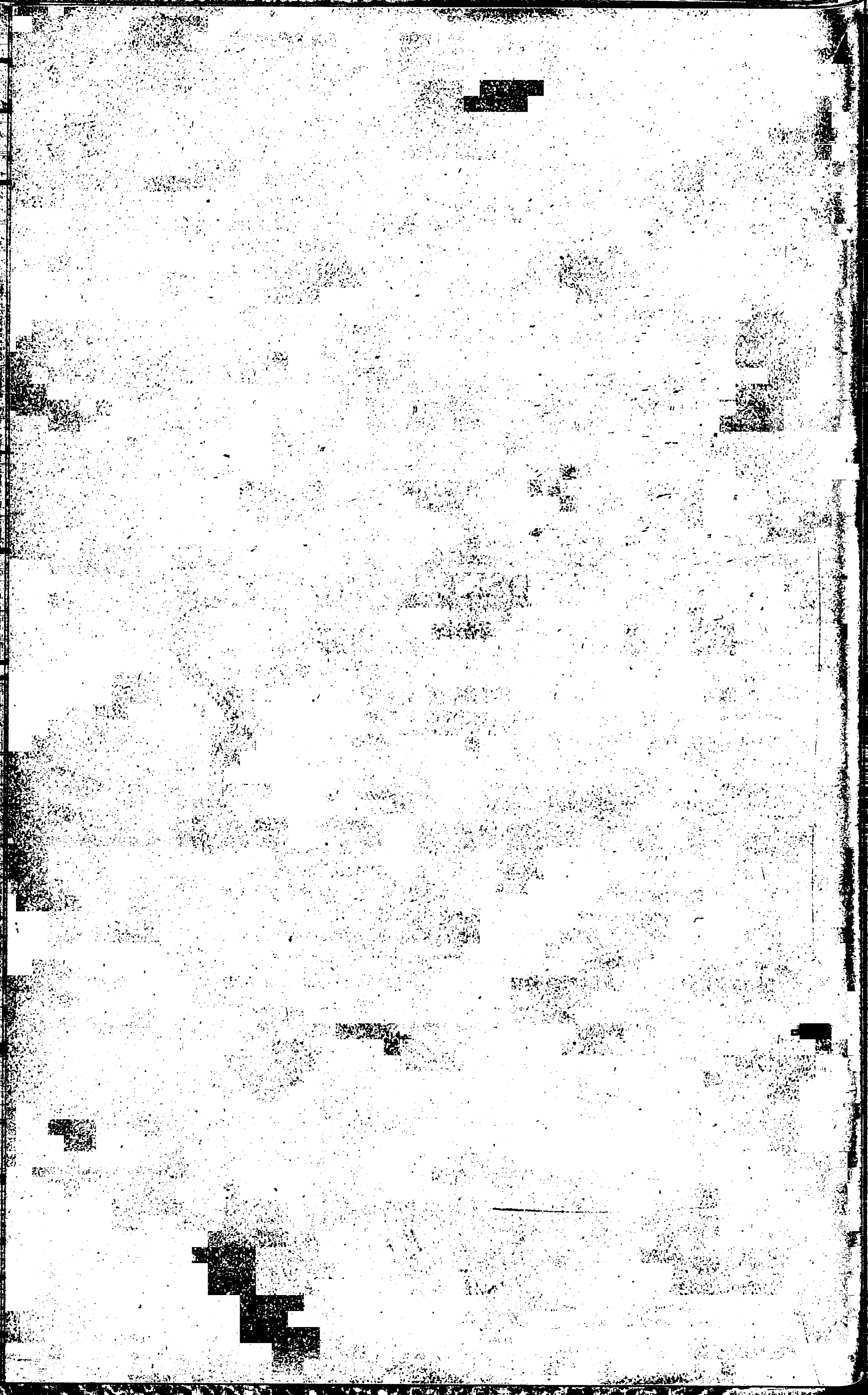
BETÆNKNING

OM DEN

GRØNLANDSKE HANDELS

FORDELE OG FORHINDRINGER

DA man har nu omstunder Beskrivelser og Beretninger nok om Grønland, baade om hvad det har været og hvad det er, og derforuden endda indløber idelige smaae Relationer, saavel mundtlige som skriftlige; saa synes det, at man dog om sider kunde have saa udførlig en Idee om dette Land, hvoraf man billigen kunde skionne, hvad man herefter havde at gjøre og lade, for at opfylde det visse og rette Øyemerke, nemlig Guds Ære, Landets Bebyggelse og Handelens Etablissement. Hvad Grønland i fordum Tid har været, beviser man af gamle norske og islandske Skribenter, hvilke man til den Ende med Fliid har igiennemlæst, og finder da, at Landet har givet Sæd til at saae og Brød til at æde, saa at Landet ey alleene rigelig har kundet ernære sine Indvaanere, men ogsaa kundet udskibe visse Producter, hvoraf endeel er bleven lagt til de Danske Kongers Fadebuur. Der har været faste Stæder og mindre Byer i Landet, opfyldte med Kirker og Klostere, vel forsynede med saa mange lærde Mænd, at man haver brugt dem til at præsidere paa Concilia her i Landet; Og Gud maae vide, hvor mange fleere Herligheder der har været, som vi aldrig fik Kundskab om, fornemmelig paa den østre Side, som den beste af Landet; hvilken vi nu ikke kiender meere til, uden for saa vidt at vi derover imprimere os en forunderlig Drøm, og hos mange den bestandige Tanke, at der endnu skulle kunde findes Guld og grønne Skove; men om man kunde beviise, at den østre Deel af Landet maa nu see langt hesseligere ud end den vestre, da veed jeg, det ville beles; saa meget er dog vist, at der til saadan en Satz kand ligesaalidet imodsiges, som der kan beviises, eftersom ingen af os har været der, og hvis man vil beraabe sig paa Historien, da kand man kun tage Historien med sig, og føre dem hen til vor vestre Side, for at overbevise dem om Forskiellen imellem det som har været, og det

som er. Dertil kand endnu indvendes, at Soelsiden maa være bedre, men dertil kand ogsaa svares: at, hvor Luen og Røgen højest opstiger, formodes den største Brand; jeg negter ikke Historien, jeg troer med en fuldkommen Troe dens Rigtighed; jeg nægter alleene, at hvad som tilforn har været giørligt i Grønland, er ikke giørligt nu, formedelst den pludselige Over-
svømmelse af Isen, hvoraf naturligviis følger, at Evaporationen deraf maa generere en overmaade kold, tyk og sammenpakket Luft, som immerhen synker meere dybt ned, og gjør Atmosphæram saa meget lavere, hvorover Landet, saa at tale, ikke kand faae Aande-Rum; dette uagtet vil man endda formode, at i Grønland inde imellem de Bugter og Dale, hvor Isen ikke har svillen over, kand groe Korn; men endskiønt man har saaet Korn inde i bemeldte Dale, har man endnu aldrig kundet bragt det til nogen Fuldkommenhed; alligevel vil man paa-
staae, at det er giørligt for andre, hvilket er noget dristigt, saalænge man ikke kand illustrere Experimentet efter saa visse Regler, der uforbigængeligen maatte existere, til en fuldkommen Realitet. Men at jeg kand gjøre det kort, da vil jeg sige: at inde i Grønlands Fiorde imellem Dalene, hvor man vilde saae Korn, ere alle Sider omskandsede med høye Fjelde, hvis Overflade er glacered med ævigvarende Snee, hvorpaa Solens Straaler brekkes og kastes tilbage. Naar nu Solens Straaler i sin Avance støder til Biergets Zenith, foraarsages derved i Dalen en overmaade Brand; dette kand efter Dalens Beskaffenhed vedvare 1 eller høyt 2 Timer, derefter maa den igien lide den haardeste Kuld, eftersom Grunden er bundfrossen, og tør ey dybere op end $\frac{1}{2}$ Alen under Overfladen; og som nu Jorden derover ideligen exhalerer vaade og kolde Dunster, der opstiger i Luften, for efter enhver Tyngde at søge Sæde, saa opsluger de tilligemed den liden Varme, som af Solen endnu kunde være bleven tilbage i Atmosphæra: dog, at de derfor igien kand give noget til Vederlag, da, efter at de meest salpeteragtige iblant dem højest ere opstegne i den tynde og kolde Luft, sender de tilbage den næstfølgende Morgen en Overflødig-
hed af smaa Iis- og Snee-Particler i Steden for Dug. Men det er best, jeg standser, thi jeg kunde ellers ved denne Leylighed snart løbe temmelig ind i Physiquen, hvilket for denne Gang dog ikke er min Agt. Men at komme til det følgende, da, efter

at jeg korteligen har viist de Hindringer, hvorføre Fiordene ikke kand producere Korn, skulde der vel spørges: om det da ikke var bedre at gjøre Prøve ved Hav-Siden paa store Øer, eftersom man veed, at Havet trækker til sig en Hoben kolde Dunster, hvortil svares: at ved Hav-Siden ligger Taagen idelig overvældet, som almindeligen ledsages af en kold Nord- og Nord-Vest Vind, hvilket man inde i Fiorden kiender lidet til. Af foranførte erfares, at min Eenfoldighed holder for, der ikke meere groer Korn i Grønland. Ikke desmindre tør jeg dog med Assurance sige, at jeg for min Deel skulde kunde saae og høste saameget Korn i Grønland, hvoraf jeg selv kunde leve. Angaaende om der falder saa god Græsning i Grønland, hvoraf Creaturer kand fødes, da er det vel vist, at der findes hist og her noget Græs, fornemmelig i Baaels Revier; man har ogsaa til sine Tider havt Kiør ved Gothaab, hvilke bleve ødelagde, for at spare paa Umagen til deres Forflegning; af denne Græsning gjør man ellers en Hoben Væsen, og vil have, at Norske eller Iislandske Familier skulde overskibes, for at leve af Fæe-Drift, Jagt og Fiskerie; men her møder strax den første Vanskelighed, som er denne: at kunde dertil faaes opsøgt nyttige og tienlige Mennesker, thi det er ikke troeligt, at Folk, som haver Slægt og Venner, visse Værelser, og nogenlunde kand ernære dem hvor de ere, skulde efter Abrahams Exempel forlade deres Fædrene-Land, og begive sig hen i en anden Verden, for at bygge og boe, leve og døe, hvorfor man venteligen ikke kand faae andre overtalt hertil, end saadanne, som gandske ere komne tilagters formedelst Dovenskab og Liderlighed, hvilke slags Folk ere mindre tienlige til Grønland, end hvor de kom fra. Og, omendskiønt disse Nationer kand føre et haardt Levnet, saa synes det dog, at de endnu ere alt for kielne vandte, til at leve i Grønland; de ere og ikke heller øvede til Jagt og Skiøtterie, som nødvendig ville blive en Hoved-Articul til deres Underholdning, ihvorvel arbeidsomme og duelige Folk lære saavel dette som meget andet meer. Findlapperne, af det slags man kalder Boefinner, der boer ved Strand-Kanten, i Nordland og Finmarken, vilde uden Tvivl af alle blive det allerudvaldeste Folk i henseende til deres Levemaade, der temmelig vel harmonerer med den, de kunde faae og finde i Grønland; naar Finner og andre Norske Folk kand leve af Kiød og Fisk, findes

der nogle Steder i Grønland, som rigelig kand bespiise dem dermed; Spørsmal bliver alleene: om der kand skyde saameget tilovers, hvormed de kunde ved Colonien tilforhandle dem Meel, Lærred, Gevær, Krud og Blye, samt Søe-Redskaber, item Tobak og Brændeviin, hvilket jeg sandelig ikke kand see; thi for en Rensdyr-Kølle, et Knippe Fugle, og en Hanke Fisk, som de imellem maatte føre til Colonien, kunde de ikke vente at faae andet end en Pegel Brændeviin og et Stk. Tobak at recreere dem med paa Hiem-Reysen; deres Rensdyr- og Sælhunde-Skind behøve de selv til Klæder; deres eeneste og beste Debit skulde da være en halv eller heel Snees Stk. Ræve-Skind, som de aarligen kunde skyde og fange, tilligemed lidet Smør; men alt dette bliver ikke tilstrækkelig nok, saa man seer, at, hvorledes man end vil vende op og ned paa Tingen, reusserer man ikke til den forynskte Slutning; her er dog en Maade tilovers, hvormed Sagen kunde hielpes, nemlig ved Væksteens-Arbeyde; men før jeg deraf kand viise Frugten, maae jeg tale noget omstændeligt om Handelen, som det store Scopus for alle gode Desseins til det Grønlandske Beste; og da veed vi meget vel, at alt, hvad derudi hidtildags er arbejdet og profiteret, har kun været Høkkerie, eftersom Hollænderne løbe af med det fineste og beste, fordi de kand sælge deres Vare for saameget lettere Kiøb end vi. Stederne, hvor de opslaae deres Kramboed, er fra 65 gr. og indtil 70 gr. inclusive, der have de deres visse Havne, som Narksarmiune, Nepesene, Omertlome, Isortome, Rifcol, og Norden for Jacobshaun, hvorhen Grønlænderne strømme fra alle Kanter i Landet med deres Skind og Barder, og ere ligesom fortryllede i denne Negoce, thi man hører dem fast ikke i Laug og Samqvem at tale om andet end det meget gode Kiøb de kand faae hos Irsikerne, og Janersveitsiak, den eeneste Lykke er denne, at de endnu ikke har faaet den rette Indsigt i Negocen ved at tilføre Grønlænderne gode Isen-Vare, thi al deres Jern-Cargaison er ey af nogen Raritet og duer ikke, hvorføre Grønlænderne ikke skiøtter meget derom, men betale det heller 3 dobbelt dyrere hos os; hvis Hollænderne herudi faaer den rette Praxis, varer det ikke ret længe, førend vore Handels-Logier blive til intet, og Grønlænderne selv i Bund og Grund ruineret ved den idelige Multiplication af Flinter og Krud, thi derved bliver Sælhunde-Fangsten gandske tilside sat,

hvorpaa vi allerede have mange Exempler af brave Grønlændere, som tilforn aarligen kunde sælge et à to Fade Spæk, men kand nu derimod ikke forhverve saa meget, som de have fornøden til deres egne Lamper. Hvorledes herpaa kand raades Bod, at Hollænderne kand tabe deres Appetit og fordrives fra Landet, veed vi alle meget vel, nemlig: at sætte en Hoved-Logie i Isortome eller Syd-Bayen, een paa den nordre Side af Jacobshavn, ligeledes een paa den syndre af Syd-Bay ved Narksamiume eller Omenak, som ligger 15 à 20 Mile Norden for Gothaab; den nordre for Jacobshavn kunde beseiles med Skibet til Jacobshavn, de andre tvende med et Skib, eftersom Kysten og Indløbene ere reene for Iis; man vil vel holde for, at i de Qvarteerer, hvor disse tvende Logier skulle staae, ikke gives megen Spæk-Handel, hvorom jeg ikke kand dømme, eftersom jeg aldrig har været der. Dette veed jeg, at der boer endeel Grønlændere, jeg veed ogsaa, at Grønlænderne i Syd-Bay ofte saae Hval-Fiske, og i hvor slet der end bliver, vil det dog aldrig feyle, at begge Steder endogsaa i knappe Tider aarligen slæbe tilsammen 100 Fade Spæk. Dette er vel ikke gandske tilstrækkeligt til at bestride deres Omkostninger; men hvad de viidere tabte, ville de andre Colonier erstatte saameget bedre; Thi naar der saaledes var sat Pæl og Grændser for al fremmed Handel, ville Disco-Bugten og Syd-Colonierne ret florere, ey alleene med Spæk, men fornemmelig med Barder og Ræve-Skind. Hvorledes Friderichshaab paa nogle faa Aar har aftaget i Ræveskinds-Handelen, derom kand jeg best raisonnere, da jeg i mine første Kiøbmands-Aar aarligen kunde handle ind til over 1000 Ræve-Skind, men nu i de sidste neppe 2 eller 300; men det er sandt, vore kiære Friehandlere have ogsaa hiulpet en Deel til at subtrahere fra den første Summa; disse nye Marchands maatte nu ogsaa afskaffes, som gandske uforholdne og skadelige Creaturer; jeg kalder dem skadelige Creaturer, eftersom deres heele Force og Nytte bestaaer alleene udi at udsue de stakkels Grønlænder, som enten af Sorg over Døde eller Mangel paa Føringskab ikke kand komme med deres Skind-Vare til Markederne det værende Aar, men blive derfor ikke borte, naar deres Omstændigheder blive bedre. Naar nu Grønlænderne ikke fandt andre at handle med, end de ved Colonierne dertil beskikkede, de mærkede ogsaa, hvor de kom, at

Varene og Priiserne vare overalt et og det samme, vilde deres Reyse-Syge temmeligen formindskes, som var baade nyttig for dem selv og for Handelen. Man maatte nu ogsaa efterdags op-høre med at sælge dem fleere Flinter, som et Middel, om det ellers saa skal blive ved, der udi kort Tid gandske vil ødelægge Grønland; thi enhver Grønlænder, der har Forraad af Krud og Blye, gjør nu ikke andet fra May-Maaneds Begyndelse og til Octobr. Maaneds Udgang end ligge og krybe i Fieldene efter Rens-Dyrene, hvorved Dyrene gandske blive bortskiødt; og ere der allerede nogle Stæder, som tilforn har givet god Frihed til Jagt, hvor man nu den heele Sommer ikke kand treffe eet Dyr. Men det allerværste ved denne Flint-Handel er, at Grønlænderne derved blive saa overmodige, og ofte sige: vi have ligesaavel Flinte som I. Naar man nu havde Grønlænderne nogenlunde i Tvang, følger her en Regel for Coloniens Kiøbmænd (som maaskee ingen af dem har taget i agt) nemlig: At erkyndige sig nøye om alle Grønlændernes Tilstand i deres Handels-Quarterer og vide, hvori enhvers Force bestaaer saavel i Fangst som Formue, og derefter lempe sig udi Handelen; thi Grønlænderne kand ved tvende Ting lettelig forder-ves: Først udi gode Tider at lade dem faae alt, hvad de peger paa; andet, udi trange Tider at negte dem det fornødne, saaledes naar Fangsten er god, og en riig Mand kand selge een sit Spæk og meere, hvorfor han forlanger nogle Stk. Piile-Jern og Knive, raader jeg ham derfra, forestiller ham, at disse Poster kand alletider bekommes, men at det var bedre, han nu kiøber Kierseier og Lærreder til Stads-Klæder for sig og sine Børn, hvilket hans Fruentimmer meget approberer, særdeeles naar jeg forud har foræret dem et par Sye-Naale. Dette haver den Virkning, at, naar der siden indfalder knappe Tider, nødsages han at sælge af sit lidet Spæk, for at faae det fornødne Jern-Verk, hvilket han ikke gjorde, naar han dermed tilforn var forsynet, herved hindrer jeg ham ogsaa fra at udsue den Fattige, ved at prange hans Kiedel, Vand-Spand, Baad og Fiske-Snor fra ham for en Kniv eller Piile-Jern; den Fattige derimod, endskiønt han hverken har halv eller heel Betaling til et fornødent Stk. Jern-Redskab, bør jeg dog lade ham faae det, endskiønt jeg meget vel veed, at førend han kand præstere Betaling for det første, behøver han et Stykke paa nye igien, hvorved han

for dyber sig meere i Skyld til min Skade, men hvad jeg taber her, kan jeg alle tiider faae Opreisning for hos den Rige. Compagniet vinder Mængden af det lidet hos den Fattige og det Overflødige hos den Rige, og saaledes faaer man altid paa den Maade deres liden Forraad af Spæk, hvorved Grønlænderne ey alleene drives til meere Duelighed, men blive ogsaa meere agtsomme i deres Oeconomie. Deres Hval-Barder og Skind bør jeg stedse stræbe de sælge for Klæde-Vare, samt Blik til Træværk, alt i den Henseende for at reservere Isen-Krammen, som det en Grønlænder nødvendig skal have, i allerknappeste Spæk-Tider. Naar man løseligen betragter foranførte, vil man maaskee synes, at det er meere Fordeel for Compagniet, at sælge 3 Piile-Jern for en Tønde Spæk, end en Skiorte, som koster 5 gange saa meget; men naar man seer noget nøyere til, erfares lettelig, at Regningen bliver denne: Udi gode Tider handler jeg 200 Fade Spæk, som koster 300 Rdl., og udi knappe Tider 100 Fade Spæk, som koster 50 Rdl., derimod naar jeg ikke vil følge denne Regel, bliver Regningen saaledes: Udi gode Tider handler jeg 100 Fade Spæk, som koster 200 Rdl., udi knappe Tider 40 Fade, som koster 20 Rdl., paa denne sidste Regning har vi desværre alt for tit havt Facit. Det er ingen Sag for en taalelig Kiøbmand, i gode Tider at tilvejebringe et anseeligt Quantum for lette Priiser, og derved gjøre sig distinguished for et Aars Tid, men det er Konst for en forsigtig Kiøbmand udi trange Tider at kunde tilvejebringe noget; hvis jeg ey af Erfarenhed tilforn havde vidst at gjøre foranførte Regning, havde det været mig umueligt, det første Aar, jeg var ved Friderichshaab, at kunde tilvejebragt 10 Fade Spæk formedelst den store Misfangst, som indfaldt, da jeg dog nesten fik udplukket 100 Fade. Til dette indløber adskillige andre Poster, hvorudi Kiøbmanden burde og kunde tage bedre Mesurer end hidtil Dags er skeet, men jeg ømmes ved at melde, hvorudi det bestaaer, deels fordi ingen Ting er lettere end at foreskrive andre nøye og skarpe Leve-Regler, som man selv ikke meere er forbunden til at holde, deels ogsaa fordi de har havt Byrder tilforn, og kand ansees for et slags Mennesker, som Lykken er imod. Endelig for at forekomme meere og meere Grønlændernes vidtløftige Reyser efter visse Species, de behøve, og hvorpaa deres Land kand have Fattelse, som paa Hval-Barder,

Rens-Dyr-Skind og Væksteen, da kunde samme transporteres fra den eene Colonie til den anden, som for Exempel: Sønder paa Landet bruge Grønlænderne de fleeste Hval-Barder, hvoraf de dog ikke have een hos dem selv, men maae føre dem fra Disco-Bugten, disse kunde de nu faae 130 Miile nærmere ved Friderichshaab; jeg har vel forsøgt af denne Kram ved bemeldte Colonie i min salig Svogers Tid, har ogsaa solgt adskillige med god Fordeel, men alleene til saadanne Grønlændere, som af Frygt for at døe, eller og af Mangel paa Reyse-Equipage ikke torde vove sig Nord i Landet, men den største Deel hænter de selv fra første Haand, fordi de undervejs kand probere Markedet med deres mange Ræve-Skind, fornemmelig hos Hollænderne ved Narksarmiune og Syd-Bay. Udi Disco Bugten haves Mangel paa Rensdyr-Skind og Væksteens Kiedler, af dette sidste slags er der ogsaa Mangel Sønder paa Landet, hvilket Grønlænderne fornemmelig maae søge i Baals Revier ved Gothaab, særdeeles Væk-Steen, eftersom deraf andre Stæder i Landet ikkun gives lidet, hvilke tilligemed falder grove og haarde, og derfor ere u-afsættelige, og fast ikke til at giøre i Arbeyde, fordi de vil springe i tu under Hænderne, derimod i Baals Revier findes Mængder, som tilligemed er baade fin og reen, og følgelig beqvem til at arbeyde: I forrige Tider var der mange Grønlændere i Baals Revier, som havde god Fordeel ved at forarbeide Væksteen, men siden Grønlænderne ere blevne saa vel forsynede med Gevær og Krud, saa flyer de fra alle Steder hen ind Revieret, som en Egn, hvor Rensdyrene endnu have deres Hoved-Quarteer, der de tilligemed profitere af at brække Væk-Steen. Sørlændingerne paa deres Henreise Nord efter fare og derind i Fiorden, for at tage Væk-Steen med sig til Disco, hvorefter de tilforhandle sig Hval-Barder. Ligeledes paa deres Retour-Reyse forsyne de sig igien med Væk-Steen fra bemeldte Revier, baade for at bruge selv, og negociere med det øvrige i deres Fædrene-Land; og som der nu mangfoldige Mennesker saaledes heele Sommeren igiennem ligge i disse Væk-Steen-Bierge, saa udsøge de alleene de beste Pletter, hvorved de ofte samler saameget bort til een Kiedel, at med god Forsyn 100 Stk. deraf kunde udarbeydes, hvorfor det er at befrygte, at disse Bierge blive engang ødelagde, særdeeles da man ikke kand vide, hvor dybt denne fine Steen har

sin Roed. Dette u-agtet kand der endda ikke bringes saamange Væksteens Kiedler tilveie, som Indbyggerne behøve, men maa unødigt complettere Mangelen hos os og Hollænderne, eftersom de holde en Væksteens Kaage-Kiedel bedre end een af Kobber eller Messing, fordi den beholder Varmen længere, og irrer ikke heller, som naar en Grønlænder kjøber en Kobber-Kiedel af os i Dag, kand man anden Dagen mod en Væksteens Kiedel gjerne tuske den tilbage igien, og endda faae noget Spæk eller et par Skind til paa Byttet. Efter at jeg nu af foregaaende har viist Hoved-Reglerne til Handelens Etablissement, kommer jeg til Slutning ved Væksteenen, at viise Maaden, hvorpaa nogle Norske eller Finske Familier kunde hielpes; da, efter at de havde nedsatt sig i Landet under Beskyttelse af Gothaabs Colonie, som den beste Plads i heele Grønland, da skulle de tage disse Væksteen-Bierge nogenledes i Possession, brekke Steene om Sommeren, og om Vinteren i deres Huse forarbeyde samme til Kiedeler og Lamper, hvilke de solgte til Kiøbmanden, som havde igien at debitere dem til de andre Colonier. For en god fuldkommen Kiedel maatte de have 1 Rd. eller 8 Mk., og for en Lampe dertil halvt saameget, for mindre Kiedeler og Lamper i Proportion heraf, og kunde en flittig Væksteens Arbeyder, uden at forsømme sin daglige Næring, saaledes gjerne fortjene 50 Rd. og derover aarligen, hvilket var tilstrekkeligt nok for ham og Sine derfor at gjøre sig betalt med Meel, Lærred, Nærings Redskab, Tobak og Brendeviin. Nu kommer det alleene an paa, om man i denne Absigt kunde faae overtalt nogle unge, gode og skikkelige Norske eller Finske Mandkiøn, at gaae over til Grønland. Bekostningen er langt fra ikke saa stor, som man forestiller sig, særdeles naar man vil gaae Gradviis til verks. Deres Transport fra Norge og her ned var en af de største, derefter kunde de arbeyde paa Compagniets Plads, som andre Daglønnere, indtil Skibene bortgik. I Landet maatte de tiene Colonien som Matrosere i 2 à 3 Aar, da de imidlertid blev erkyndiget baade om Landets Beskaffenhed og tillige tiende saameget, at de kunde, faae sig en Deel Søe- og Land-Redskab for, thi deres Huse maatte for det første være efter den Grønlandske Architectur med liden Forandring paa efter deres Maade, hvortil de opsøge Drive-Træer, saa at det andet til dem givende Forskud bestod i nogle Stk. af Kiøer, Geder,

og Faar: der vil venteligen spørges, om de ingen Koner skulde have? jo! et par maatte have Koner med dem, hvilke, saalænge Mændene tiente for Matroser, kunde tiene som Kokke-Piger, hvortil man maae ellers bruge en Matros, der ingen Tieneste gjør; Resten maatte tage Ægtefæller af Landets Døttre. Ved denne Project, veed jeg, vil gøres Anmærkning, eftersom der i værende Aar allerede har været raisonneret baade pro og contra; men hvorledes derudi er decideret, er mig ubekient; ellers ere mine Tanker derom saaledes: at dovne og liderlige Mennesker bør aldeles negtes at gifte sig med Grønlænderne, naturlig gode Mennesker kand det tillades, dog bør der ses til, om en saadan Beileres Natur kand harmonere med Grønlændernes, og om han i sine ledige Timer har nogen slags Lyst og Genie til Jagt, Fiskerie og andet smaat Haand-Arbeyde, hvilket Grønlænderne synes meget got om; derimod en Matros, som de seer, duer ikke til andet, end at bære Byrden paa Colonien, og at roe med en Aare, han er og bliver iblant dem til bestandig Ordsprog og Latter. Dernest maae der fornemmelig sees hen til, at de opdrage deres Børn, enten til at blive gode Grønlændere, eller og nyttige Arbeids-Folk ved Colonien, thi hverken at kunde arbeide som Grønlænder, ikke heller som een af vor Nation, er kun at forplante en nye Art Tvetuller i Grønland, som tilforn har været ubekiendt, men naar de rettelig anføres til een af Deelene, kand vel ingen Fornuftig negte, det jo kand have sin Nytte; Thi herved forbinde vi os saa mange Grønlandske Familier, hvilke indtil 10. Leed stræbe ved en kiærlig Omgang at bestyrke og befordre deres Søsteres og nye Svogeres Fuldkommenhed; Imidlertid er det vist, at Compagniet for nærværende Tid vinder intet ved disse Ægteskaber, thi en saadan gift Matros behøver aarligen til sin Kones Lampe 3 Tdr. Spæk, disse gaae først fra Compagniet, hans Mund-Portion æder han selv, der skal Klæde og Føde til for hans Kone og Børn, hvilket han maa købe af Grønlænderne for den ringeste Jern-Kram, hvorved Compagniet fragaar aarligen! et Par Fade Spæk, dog naar Kiøbmanden ynder ham, kand han gierne forkorte noget paa den sidste Regning. Jeg meener nu af foregaaende, at have viist Aarsagen til Grønlands Ruin, ligesom og Maaderne, hvorpaa det igien kand hielpes, dog aldrig uden fremmede Handlere drives først fra Landet, thi før dette skeer,

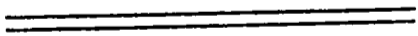
ere alle Bemøvelser saavel i det Geistlige som i det Verdslige ikkun Flikkerie, og det ene med det andet vil omsider tage en sørgelig Ende; Sagen beroer nu alleene paa at legge alvorligen Haand paa Arbeidet, hvortil udfordres 6 eller høyt 8000 Rd. dette er vel store Penge, men naar 10 Aar ere expirerede, ere de løbne tilbage igien med Rente og Rentes-Renter, og Handelen siden satt i den Stand, at den selv kand underholde Missionen. Man venter at faa (naar der saaledes bleve satte fleere Loger, som ideligen kunde have Communication med hinanden) Grønlænderne naturlig Viis af dem selv bragte til meere Stadighed, fordi de merkede, der intet meere var at vinde ved deres vidtløftige Reyser. Dette ansees saare vel af dem, som derudi arbeide, særdeeles af dem, som derover have at byde og raade. Da jeg nu nesten tænkte at være færdig, erindrer jeg mig Gothaabs Handelen for nærværende Tid, og da mærker man, at dertil requireres 3 à 4 store Baade og 10 à 12 Mand, formedelst deres haarde Søe-Togter til Fiske-Fiorden og Klengerne, dette uagtet er endda det beste Fit løben af Spækket førend de faae det hjem; hvis man nu vilde spendere 400 Rd. til Bygnings-Materialier med Bryggen og Kaagen, og samle det til en Loge ved Fisker-Næsset, vare alle Omkostninger gjorde, da dette Sted tillige med Gothaab kostede siden ikke en Skilling meer end nu Gothaab for sig selv; eftersom Gothaab maatte detachere sit halve Mandskab her ned, hvormed hver for sig fik dobbelt meere Kraft og mindre Byrde, end da de vare foreenede, thi ved denne Separation strakte Gothaabs Handels-Reiser uden for Revieret sig til Pisubik 7 Miile Norden for, og til Kangertloursosoak 5 Miile Sønden for; deres paa Fiske-Næsset til Sarbame 3 Miile Sønden for, hvorfra aldrig faaes 1 Tønde Spæk, og Nord efter havde alleene 5 Miile til Klengerne, og til Kangertloursosoak 6 Miile (et fælt Strøg Land fuldt af Brud og Skiær, hvorved Gothaab for nogle Aar siden mistede en Chaluppe med Mand og alt) boer ikke et Menneske. Frugten af foregaaende Forandring blev ellers denne, at i Steden for man nu med stor Møye slæber fra Fiske-Fiorden og Klengerne 50 Fade Spæk-Finker, som giver 50 Tdr. brun Tran med 6 Fad paa hver Tønde, kunde man derimod faae 80 Fade frisk Spæk, som producerede 140 Tdr. Tran; det er en liden Ting at faae Spækket frisk hos Grønlænderne,

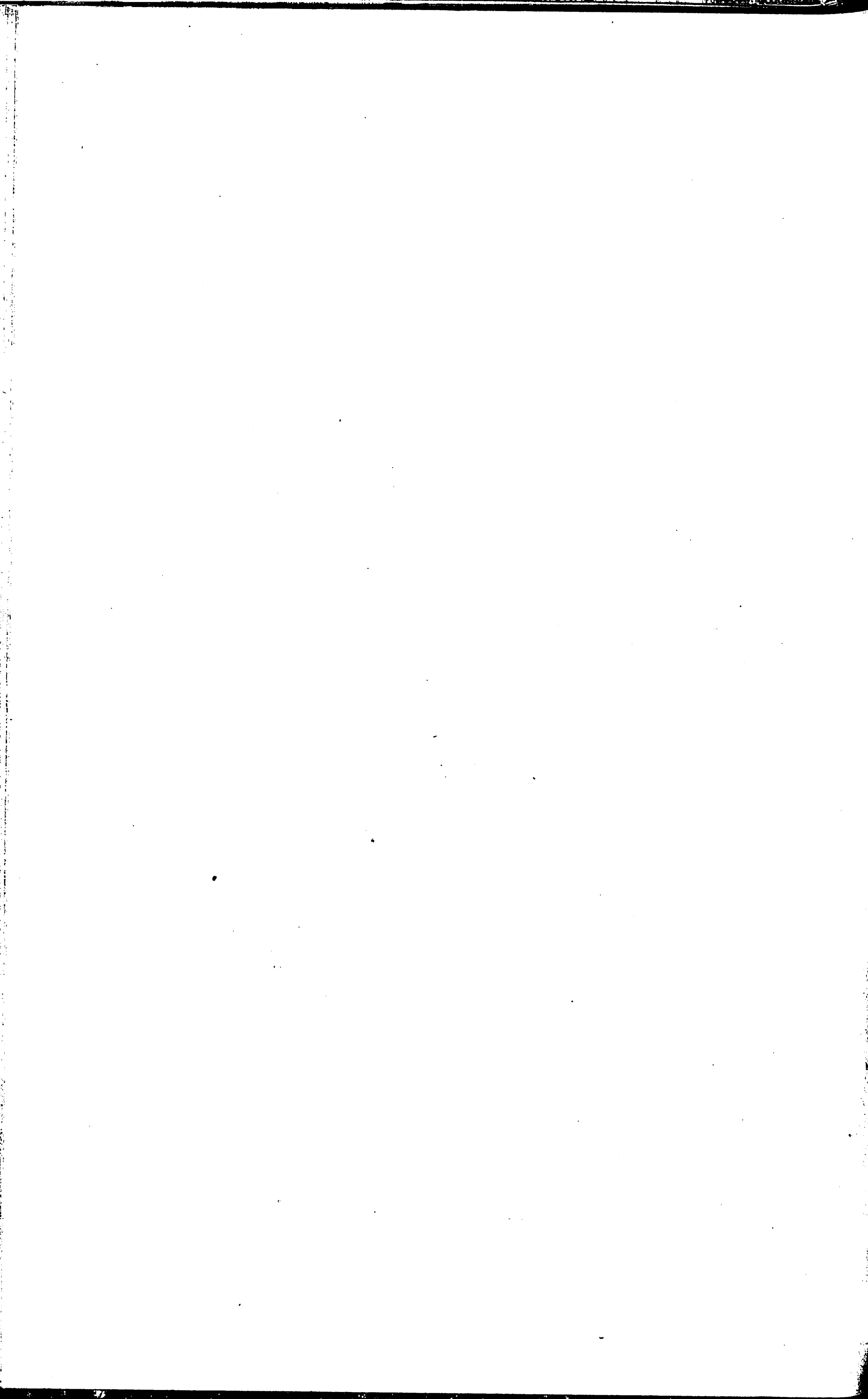
hvorvel de negte foranførte Sandheders Rigtighed. Betragter jeg dette Desein noget nøyere, da finder jeg, at samme vilde blive et mægtig Bolværk for Friderichshaab, da man meget vel veed med hvad Pericul denne Colonie hidindtil er bleven beseylet, formedelst disse Vanskeligheder er der indrykked i Skipperens Instrux, at han skal holde en lang Søe-Togt, og naar Tiden det ikke tillader, da at indlæsse sin Last ved Gothaab; men denne Søe-Togt forandrer Skipperen gierne til Qvarantaine i Gothaabs Havn, og imidlertid lader sig erkyndige 36 Miile fra Friderichshaab om beste Lejlighed til Gothaab, da forinden han faaer Bud, faaer sadled paa nye, kommer af det lange Baals Revier ud til Søes og ned paa Friderichshaabs Høyde, kand Iisen være dreven til Landet paa nye igien, hvilket har arriveret tvende Gange; hvis der nu staaer en Loge ved Fisker-Næsset, kunde Skibet løbe derind. Indløbet fra Søen til Havnen er 2 Kappel-Længder, Havnen er ogsaa meget sikker og tryg, man kand og derfra indløbe med alle Vinde indtil N. W. fra Øster om til N. N. W. og vil man Nord ad Marken, med alle østlige og sydlige Vinde indtil S. W. Fra Fiske-Fiorde-Fieldene kand man see Leiligheden lige ned til Friderichshaab, og hver 5 Dage kand man have vist Land frem og tilbage. Man maatte nok spørge: hvorfor Skipperen, som har været destineret til Friderichshaab, ikke hidindtil har betient sig af saadan Lejlighed? ja! det havde han nok, naar der havde været een, der kunde viise ham Veyen og assureret ham Skibet, ligesom jeg maatte gjøre forgangen Aar ved Skipp. Jacob Bendsen med det første Danske Skib, der nogen Tid har været i Havn ved Fisker-Næsset. Skulde det nu falde saa fortrædeligt, at der den heele Sommer ingen Apparance var at løbe med Skibet ned til Friderichshaab, var det endnu saameget nærmere at losse ved Fisker-Næsset end ved Gothaab. Spørger man fremdeles: Om det ikke haver den Anseende, at Iis-Driften ogsaa omsider vil lige saa stærk tilmuure Fiske-Fiorden, som Friderichshaab? da svares dertil ney, formedelst den haarde Strøm, der stedse med Force falder tvert ud fra Iisblinken ned forbi Fisker-Næsset indtil Julii Maanedes Udgang, i hvilken Tid, om der end blæser vestlige Vinde, holder Strømmen dog Iisen 6 og fleere Miile fra Vallen: Men naar Strømmen begynder at sagtes hen i Augusti Maaned, da, om Iisen endnu har lange

Rumper Sønder i Havet, kand den vel med sydvestlige Vinde støde til Landet. At tænke nogen Tiid paa at sette Loger sønder paa Landet forbi Friderichshaab, er til ingen Nytte; ikke fordi de jo til sine Tider ud paa Høsten kunde ligesaavel be-seiles som Friderichshaab, særdeeles Nanet ved Cap-Farvel; men fordi der gives ingen Spæk-Handel uden om Foraaret, da Grønlænderne fanger nogle Klapmusser, for at faae Skind til deres Kone-Baader; thi endskiønt der gives Søe-Hunde i Overflødighed, bekymre de sig ikke videre derom, uden hvad de behøve til Lampe-Spæk; for Resten ernære de sig mest af Fiskerie. I denne Egn have de Grønlandske Ræve ligesom deres Samlings-Plads, med hvilken Kram Indbyggerne drive den store Negotie Nord efter. Man tør ikke frygte, at Hollænderne her-efter med nogen Succes kommer i dette Quarteer. Her kunde vel gives Leylighed til at skrive meget meere om Coloniernes Oeconomie; men som min Absigt har alleene været at melde om Hoved-Tingene, det korteste mig mest var mueligt, saa har jeg for Vitløftigheds skyld ikke villet entriere videre. Paa hvad Fundament og med hvilken Connexion jeg har sammenbunden dette Skrift, overlader jeg til høye og velskiønnende Læsere. Hvis ellers nogen af de mange hidindtil giorte Grønlandske Projecter stemmer overeens med dette, har jeg forgieves spildt min Umage, uden for saa vidt jeg bestyrker andres Meninger: Men hvis ingen tilforn har procederet paa foregaaende Maade, og derfor skulde finde Lyst til at dadle dette, ynskede jeg gjerne mig den Ære, de skriftligen ville refutere mig, og til-ligere med viise Grund for noget, som var bedre. Hvorved jeg saaledes underdanigst og ærbødigst submitterer disse ringe Tanker.

A. 1755.

Dalager.

TEKSTRETTELSER

og oplysende Anmærkninger.

(Efter de med spærret Sats udhævede Læsemaader, optagne efter Manuskriptet, følger, adskilt ved Kolon, den tilsvarende, ved Fejltryk forvanskede Ordlyd i Originaludgaven 1758).

- S. 1 L. 8 naturlig Viis = efter Naturens Orden
S. 2 L. 1 f. n. at vi: at de
S. 4 L. 17 haandføre = haandfange, overgive
S. 5 L. 13 G. Nat Hist.: Det gamle Grønlands Nye Perlustration eller Naturel Historie, af Hans Egede, 1741.
S. 7 L. 14 Ziegenbalg. Bartholomæus Ziegenbalg (1683—1719), Grundlægger af den evangeliske Mission i Indien, virkede fra 1706 i Trankebar. — L. 15 Gründler. Johann Ernst Gründler † 1720, hans nærmeste Efterfølger i Missionsgerningen. — Journal. Der Kgl. Missionarien aus Ost-Indien Berichten II. Theil, Halle, 1735. — L. 18 mehrern: mehren — L. 20 übrigen: übrige
S. 8 L. 13 derfor: der fortiene — L. 16 færre: fleere
S. 9 L. 11 concav: Conchal — L. 7 f. n. Hartsoeker: Typen paa den sprænglærde Forsker hos Voltaire.
S. 10 L. 11 Ziska. Se L. Holberg, Heltes og berømmelige Mænds Historier I, 1739, 335. — L. 2 f. n. ikkun et dødeligt: ikkun et
S. 11 L. 4 erkyndige: erkynde — L. 13 Complimenter: Complémenter
S. 12 L. 15 Stie Borde = Dæmning. f. Eks. ved en Mølle. — L. 19 Vaad: Baad — L. 28 et Sund d. e. Nipsisundet, se Thorhallesen (Det Grøn. Selskabs Skr. I), 38—40.
S. 13 L. 20: Villie: Ville — L. 22 Poul Moltzou. M. fødtes 1715 og var Søn af Hans Egedes Søster Kirstine i dennes 2. Ægteskab med Sognepræst Joakim Fred. M. til Øksnes, afgik 1741, 25. April, fra Kbhvn. som Assistent til Godthaab; 1743, 13. April, Købmand sammesteds, afløstes 1754 af L. Dalager, var død 1755, 11. Jan. Enken Maria levede 1760 hos Mandens Stedbroder i Tvinds Præstegaard (J. Severins Skifteakter, Landsark. i Viborg). — L. 26 Gabet: Havet.
S. 14 L. 27: Alker: Ulker — L. 4 f. n. Gout: Gode.
S. 15 L. 12—13 Kakusior - Sortorme eller Nepiset Sundet: Kakufjord: Sortome eller Nenesit Sundet — If. Thorhallesen (S. 39)

- kaldes Nipisat (Stenbider) Sundet blandt Grønlænderne Kakorsoersotok (K'ak'orsuisortok); ogsaa Giesecke (S. 276) bemærker, at Indløbet til Sundet kaldes Kakorsoisortok. Sortome er Lokativ af Sortok. Etymologien K'ak'ortok-Isortok er uvis. — L. 18 vigtigere: vigtig — L. 7 f. n. Agath og rød Farve. Hermed menes den gulrøde Sten (Ivisât), der bl. a findes ved Ivisârtût ved Nunatarssuak (se Thorhallesen 55).
- S. 17 L. 6 vestre: best — L. 11 fremturer: fremføres — L. 5 f. n. Floden: Fiorden
- S. 18 L. 8 f. n.: Flændsningen: Fleskningen
- S. 19 L. 1 f. n. da
- S. 20 L. 4 finde sig: fundet sig
- S. 22 L. 26 Boer: Buer
- S. 23 L. 14 nesten: mesten — L. 16 Teltets: Telte — L. 22 excepto: Exc.
- S. 24 L. 10—11 Foragt, Frygt og: Foragt, Fortrædelighed
- S. 25 L. 9 Maade: Maader
- S. 26 L. 13 Rettigheder: Rettigheden — L. 18 Buch: Ambrosius Buch fra Brågnæs i Norge, Missionær 1747—54; fra 1759 Sognepræst i Aastrup (Falster), † 1760 (Thorhallesen, S. 11). — L. 24 Bestændighed: Beskaffenhed
- S. 27 L. 1 da det: da der — L. 2 hændes: hendes — L. 26 vægtigere: vigtigere
- S. 28 L. 8 Hersleb. Peder Hersleb (1689—1757), fra 1737 Biskop o. Sjællands Stift, udgav 1739 Livets Ord i Prædikener og 1741 Prædikener. — L. 23—24 hvad for: hvad en
- S. 29 L. 9 Kasioak og Auatak. Maaske k'asigia'k, spraglet Sæl, og avatâk (en Fangeblære), her antagelig som Øgenavne. — L. 21 Torngak: Troldaand, som hver Angekok efter de hedenske Grønlænderes Forestilling skulde have til Vejleder og Mellemand imellem sig og deres Fyrste.
- S. 30 L. 25—26 Angekuts: Angekoks — L. 29 fra den Tid af har: af var — L. 30 renunceret: ruineret — L. 7—6 f. n. Angekut: Angekuten
- S. 31 L. 14 ved den Leylighed: ved Leylighed — L. 24 derved: dermed — L. 26 over alt. Her i Betydning gammeldags, overhovedet
- S. 32 L. 12 gandske vist: gandske haardt — L. 20 ikke selv veed: ikke veed
- S. 33 L. 6 Slags: Slag
- S. 34 L. 21 længere: længe
- S. 35 L. 3 sin: en — L. 6 f. n. gierne dem: gierne af dem
- S. 36 L. 5 snøvse: snovse — L. 9 første: først
- S. 37 L. 10 f. n. Pamela. Heltinden i Samuel Richardsons følsomme Roman Pamela or Virtue Rewarded, London 1746, særlig II, 283 — L. 3 f. n. Dyngen: Dynger
- S. 38 L. 21 siunker: sinker — L. 6 f. n. uddeele: meddeele
- S. 39 L. 22 Coupee = Snit
- S. 40 L. 19—20 jo adskillige: jo samme almindelige Fordervelsers adskillige — L. 22 uden for Mord: uden for, blive — L. 26 end at øve: end at gjøre dem — L. 7 f. n. visseligen: virkeligen

- S. 41 L. 12 f. n. Skrig i Skrig: Skrig og Skrig
 S. 43 L. 22 føye: føre
 S. 44 L. 7 Pels: Plet — L. 17 oversyet: Ansigtet (Fejlskrift: oversigtet) — L. 21 ikke kunde sige: ikke sige — L. 27 paa en kort Tid: paa en Tid
 S. 47 L. 10 Materialet: Materien — L. 19 Præservativ: Præservation
 S. 49 L. 17 Grønlændere: Grønlænderne — L. 18 de største I-Rettesættelser: de første i Rettesættelsen
 S. 50 L. 2 derimod mange udstødte: derimod Qvinder — L. 14 strakt sig: strakt udi — L. 5 f. n. om de Syd. Efter det Hollandske om de Zuyd
 S. 51 L. 11 ansees; ansee — L. 13 ere de eenige udi: ere de ude at
 S. 53 L. 17 de Mæhriske Brødre: de Mæhriske Bønder — L. 27 opskylle: opskyllede — L. 5 f. n. alt: altsaa — L. 4 f. n. han strax: han see
 S. 54 L. 1 Seir: Svir — L. 14 Tropeci = Vendekredsene — L. 17 Capricorni: Capriconi (Gen. af Capricornus, Stenbuk, her i Stenbukkens Tegn) — L. 26 det: den — L. 10 f. n. det: den
 S. 55 L. 5 Dagen: Deelen — L. 9: Randen: Rannen — L. 21 hvert: hver — L. 22 gaaer det til agters: gaaer til agtes
 S. 56 L. 16 vel derved: vel til — L. 24 Harpunerens: Harpunernes — L. 25 Reve Been Rad: Revebeen-Rad — L. 26 vender Sunden: vendes Sonden — L. 9 f. n. af dend: dem — L. 5 f. n. Kiærlingen: kiærligen
 S. 57 L. 4 Rens-Kiød: Revs-Kiød — L. 21 at andre: andre — L. 26 Mignature: Mignature — L. 27 præsenteres: præsenterer — L. 28 Kantring (ældre Form for Kæntring): Kantning
 S. 58 L. 1 deriveres: diriveres — Feighed: Frihed — L. 17 danck jow'Maet. Hollandsk, Takker Dig, Kammerat (Maat), altsaa et Øgenavn for Hollænderne
 S. 59 L. 1 endeel: een bruger — Kløer: Kløver — L. 6 et: en — L. 28 den kand: den deeles — L. 29 den, eller den: eller de, den — L. 8 f. n. bedre: best
 S. 60 L. 13 Fondenelle: Bernard le Bovier Fontenelle (1657—1757), berømt ved sine akademiske Eloges (1708) — L. 23 have: havde — L. 29 Sviter = Suiter, Følger — L. 6 f. n. Allgemeine Welt-Hist. Udkom fra 1746 i Halle, udg. af S. J. Baumgarten
 S. 61 L. 1 hvilken: hvilke — L. 7 Valhalla: Vanhalle — L. 9 Lidelser: Lydelser — L. 13: prognosticerer = spaaer, varsler — L. 18 Matroner af hendes: Matroser af hende — L. 20 opfortæres: fortæres — L. 21 Societet: Project — L. 8 f. n. saa snart: saa Siælen — L. 2 f. n. omgaaets, ved at give: omgaaes, ved at gjøre og give
 S. 62 L. 1 kiendeligere Tegn: kiendelige i Grønland — L. 20 Scienser: Seenser — Her menes Science, Videnskab — L. 7 f. n. Torngak kand: Torngak faae
 S. 63 L. 10 Æderen: Ælderen — Nerrirsok = Nerrersôk, en, der spiser for meget — L. 15 inspirerede: insperrede — L. 25 døder: dør

- L. 26 forværet: foræret — L. 27 toge: tager — L. 8 f. n. der ere: de ere
- S. 64 L. 3 Exempel: Exempler — L. 13 Trang: Tvang — L. 3 f. n. hjem: hjemme — L. 2 f. n. altfor: altsaa
- S. 65 L. 3 accommodere: accomendere — L. 13 raillere med ham: rale ham — L. 19 gal: gall — L. 21 illustrere, da: illustrere om — L. 22 falder: falden — Extremitet: Extrimitet — L. 26 Galenskaber: Gallenskaber — L. 27 overbevise mig: bevise mig over — L. 10 f. n. incommoderet: incommenderet — L. 7 f. n. Haanhed: Haardhed — L. 4 f. n. fermenterede: formenterede — L. 3 f. n. Bizareri: Bizarari — Brutalitet: Prutalitet — L. 1 f. n. Stedet: Steden
- S. 66 L. 8 sige, at faa: sige, faa — L. 15 som den: som der — L. 16 Som f. Ex.: som er — L. 18 I Dag: I hører: I Dag i hører — forhærder: forhærderer — L. 27 talt: omtalt
- S. 67 L. 2 Evangelii: Evangeliske — L. 11 meere end: endmeere end — L. 23 Forbisser-Strat: Opkaldt efter Søfareren Martin Frobisher, der 1576–78 besejlede det senere efter Davis opkaldte Stræde. F.-Strædet antoges længe, indtil Egede brød med denne Opfattelse, at forbinde Vest- med Østgrønland (Medd. om Grønland IX 262). — Synden for: Synden, for (fra Frederikshaab regnet) — L. 9–8 f. n. Gang, da: Gang. Dog da
- S. 68 L. 5 Recognoscerings: Recognossering — L. 9 den: dem — L. 16 Opdagelse: Optagelse — L. 22 Og tog: tog jeg — L. 25 Fiord: Fior — L. 27 Hvilelye: Hvileleye — L. 9 f. n. (liden Grønlandsk Baad): liden Grønlandske Baad
- S. 69 L. 6 hvis: hvist — L. 8 ladet: lade — L. 10 stiv: stivt — L. 12 kundet: kunde — L. 23 Faste Iisen: fast Isen — L. 29 havde jeg: havde ikke
- S. 70 L. 10 Iisfield: Iisfieldet — L. 16 store: stor — L. 24 Velgaaende: Velergaaende
- S. 71 L. 1 Distancen, saa: Distancen. Saa — L. 2 hvoriblant: hvorpaa — L. 12 beskrive: skrive — L. 16 meget er vist: meget vist — L. 17 62° 16 M.: 62° 17 M. — L. 27 oprakt: opragt — L. 28 bart: bort — L. 30 tonede: tanede — L. 9 f. n. vigtigste: vigtige
- S. 72 L. 26 mig saa stærk: saa stærk — L. 1 f. n. Tersa nagata: Grønl. tássa naggatâ, det er Slut.
- S. 76 L. 13 svillen: svollen
- S. 77 L. 2 skulde: skulle — L. 10 skulde: skulle — L. 14 Revier: Reveer — L. 18 skulde: skulle — L. 23 skulde: skulle
- S. 78 L. 18 Scopus (Græsk) = Hensigt — L. 25 Narksarmiune: Narssarmiut ved Kangâmiut, hvor der endnu findes ret anseelige Ruiner fra Hvalfangertiden — Nepesene: Nipisat nær Holsteinsborg (Thorhallesen 102) — Omertlome: Amertlok — Isortome: Isortok. Ved Navnene i Teksten er overalt tilføjet Lokativen ne, me — L. 26 Rifcol: Rifeal — Norden for Jacobshaun: Her tænkes paa Rodebay (Roobay) — L. 10 f. n. Irsikerne: Vel Øgenavn for Holænderne, ligesom Janersveitsiak, den store Jan — L. 4 f. n. Praxis: Præcis

- S. 79 L. 7 Isortome: Ifortome — Syd Bayen, paa: Syd-Bayen paa
— L. 10 beseiles: besegles
- S. 80 L. 18 og vide, hvori: vide hvori
- S. 81 L. 13 en Tønde: et Stykke
- S. 82 L. 7 min salig Svoger: Jakob Severin døde 21. Marts 1753 —
L. 13 Narksarmiune: Narkfarmiune — L. 21 Mængder: Mængden
- S. 83 L. 25 Nærings: Næring
- S. 85 L. 18 Klengerne: Klenger (K'ilangait Øerne, se Thorhallesen 25)
— L. 19 vilde: ville — L. 21 Fisker Næsset: ved-Fisker Næsse
(Logen anlagdes 1754) — L. 27 Pisubik: Rsubik (Pissugfik-Øerne,
Thorhallesen 23 f.) — L. 28 Kangerdlourssosoak = Kangerdluars-
sugsuak, Grædefjorden — L. 29 Sarbame: Sarbarme (ved Sarfak?) —
L. 30 Tønde: stk.
- S. 86 L. 26 forgangen Aar: forgangen ved (Sommeren 1754; Thor-
hallesen 66) — L. 9 f. n. losse: laste
- S. 87 L. 5 beseiles: besegles — L. 2 f. n. 1755: 1752
-

REGISTER

I.

STEDNAVNE

Amerdlokfjeldet, Frederikshaab, 70	Jakobshavn 78 f.
Amerdlokfjorden, Holsteinsborg, 78	K'ak'orsuisortok se Nipisatsundet
Baals Revier 14—17, 82	Kangerdluarsugssuak 85
Diskobugten 14, 79, 82	Kap Farvel 87
Disko Øen 82	K'ilangait Øerne 85
Fiskefjorden, Fiskenæsset, 86	Klengerne se K'ilangait
Fiskenæsset 85 f.	København 16
Frederikshaab 7, 16, 49, 52, 62—64,
79, 86 f.	Montpellier 16
Frederikshaabs Isblink 68—72	Nanet (?), Frederikshaab, 87
Frobisher Strædet 67, 71	Narssarmiut 78 f., 82
Godthaab 12—14, 16 f., 52, 55, 70,
79, 85 f.	Nipisatsundet 12—15
Grædefjorden se Kangerdluarsugs-
suak	Nipisat Ø, Holsteinsborg, 78
Hukken se Statenhuk	Omertlok se Amerdlok
Hudsonsbaj 67	Pisugfik Øerne 85
Isortok, Holsteinsborg, 78 f. — se
Sydbay	Rifkol 78
	Sarfak, Fiskenæsset, 85
	Statenhuk 14
	Sydbay 78 f., 82 — se Isortok
	Umának se Narssarmiut

II.

PERSONNAVNE

Bendsen, Jak., Skipper, 86	Fontenelle, B., Forf., 60
Buch, A., Missionær, 26	Gründler, J. E., Missionær, 7
Egede, Hans, 27 — Povl, 27	Moltzou, P., Købmand, 13
Hersleb, P., Biskop, 28	Severin, J., Købmand, 82
Holberg, L. 10	Ziegenbalg, B., Missionær, 7
-

